

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

ŞULE ŞEYMA YILDIZ

**AVRUPA BİRLİĞİ EŞİĞİNDEKİ
ROMANYA'DA MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIK**

**Yüksek Lisans
Tezi**

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DEMİR

KIRIKKALE – 2007

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

ŞULE ŞEYMA YILDIZ

**AVRUPA BİRLİĞİ EŞİĞİNDEKİ
ROMANYA'DA MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIK**

**Yüksek Lisans
Tezi**

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DEMİR

KIRIKKALE – 2007

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Şule Şeyma YILDIZ tarafından hazırlanan “AVRUPA BİRLİĞİ EŞİĞİNDEKİ ROMANYA'DA MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIK” adlı tez çalışması jürimiz tarafından, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DEMİR

Üye

Yrd. Doç. Dr. Rauf KARASU

Üye

Yrd. Doç. Dr. İsmail GÖKDENİZ

ÖZET

Bu çalışmada Avrupa Birliğinin Ulusal ve Etnik Azınlıkların korunması konusunda Romanya üzerindeki etkisi analiz edilerek, tarihi gelişim sürecinde etkili bir sese sahip olmaya çalışan Türk topluluklarının Romanya'daki etnik, kültürel, sosyal ve hukuki yapıları incelenmiştir. Diğer taraftan Avrupa Birliğine üyelik sürecinde Romanya'da yapılan Anayasal değişiklikler, devlet teşkilatındaki yeni düzenlemeler ve ulusal azınlıklara tanınan haklar çerçevesinde Türk azınlığın kazanımları ortaya konulmuştur.

İki dünya savaşı arasındaki dönem, Romanya'da yaşayan azınlıklar bakımından çok modern ve çağdaştı. Marksist ve Leninist politikanın uygulandığı 1948–1989 yılları arasında en büyük darbeyi öncelikle azınlıklar almıştır. Ancak Romanya, demokratik ve hukuk devletini oluşturduktan sonra ve Avrupa Birliğine giriş sürecinde Müslüman Türk azınlığına sosyal hayatın bütün alanlarında kendi öz benliklerini yaşatmak için birçok imkânlar vermiştir. Romanya'da Avrupa topluluğuna girme ve reformlar konuşulmakta iken Dobruca bölgesinin, azınlıkların problemlerinin çözülmesinde iyi bir model olduğu belirtilmiştir. Romanya'daki devlet enstitüleri ile sivil toplum örgütleri, insan hakları ve azınlık haklarıyla ilgili programlar geliştirmek için Dobruca'daki Köstence, Mecidiye Costineşti, Tulcea ve Galati şehirlerini pilot bölge olarak seçmişlerdir. Bu seçim, tesadüfî olarak yapılmamıştır. Bölgede diğer etnik ve dini azınlıkların yanı sıra Türk ve Tatar azınlıklarının da yoğun olarak barış içinde yaşaması nedeniyle tercih edilmiştir.

Bölgede 90'lı yıllardan itibaren birçok program geliştirilmiştir. Uygulanan bu programlar, Romanya Hükümeti'nin desteği ile Türk ve Tatar'ların kurdukları teşkilatların faaliyetlerinde uygulama alanı bulmuştur. Romanya Devleti azınlıkların kendilerini ifade edebilmelerine, anadili eğitimine, dinî inanış ve ibadet edebilmelerine imkân tanıyan yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu uygulama, Romen siyasetçileri ile politikacılarının Türk azınlığına karşı sorumluluğunu yerine getirirken ortaya koydukları samimiyeti göstermiştir.

ABSTRACT

In this study, effects of European Union on the issue of the protection of national and ethnic minorities are analyzed and ethnic, cultural, social and legal structure of Turkish community being influential in the historical development are handled. On the other hand, constitutional amendments in the accession process of Romania to European Union reflected the gains of the Turkish minority within the framework of the new arrangements in the organization of the state and the rights granted to the national minorities.

The period between two world wars was relatively modern and contemporary for the minorities living in Romania. The strongest impacts of the period between 1948 and 1989 when Marxist and Leninist policies implemented were mainly felt on the minorities. However, Romania, following its completion of the formation of democratic and law of state and during the accession period to European Union enabled the Turkish minority to enjoy their self-being in all aspects of the social life. While the accession to EU and reforms were on the agenda of Romania, it was implied that Dobruca region would be a good model to settle the problems of the minorities. Provinces of Köstence, Mecidiye Costinești, Tulcea and Galati in the region of Dobruca were selected as pilot areas by the state institutes and NGOs in Romania for the development of the programs related to human rights and rights of minorities. These provinces were not selected coincidentally. They were accepted due to the fact that Turkish and Tatar minorities live in the region together with other ethnic and religious minorities in peace.

Several programs have been developed in the region since 1990s. These programs have been implemented with the activities conducted under the organizations established by the Turkish and Tatar minorities by the support of the Government of Romania. The state of Romania laid legal grounds to enable the minorities to have freedom expression, education in mother tongue and religious habits. It has further indicated the sincerity of Romanian politicians and policy makers in fulfillment of their obligations for the Turkish minority.

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “AVRUPA BİRLİĞİ EŞİĞİNDEKİ ROMANYA’DA MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIK” adlı çalışmamı, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.”

20-02-2007

Şule Şeyma YILDIZ

ÖN SÖZ

Azınlıklar ve azınlıklara verilen haklar dünyada ve Türkiye’de en çok tartışılan konulardan birisidir. Değişen dünyada ulusal kimliğin ve azınlıkların önemi giderek artmaktadır. Buna bağlı olarak da ulus devletin çehresi hızlı bir şekilde değişmektedir. Romanya da Avrupa Birliği süreciyle birlikte, ulusal düzenlemeler büyük bir değişim sürecine girmiştir ve azınlıklarla ilgili çerçeve anlaşmayı imzalayan ilk ülke olmuştur. Romanya’daki bu gelişmeler, Avrupa Birliği müzakere sürecinde ulusal programın T.B.M.M de görüşülmesi esnasında Romanya’nın örnek ülke gösterilmesi ile Türkiye’de de yakından takip edilmiştir.

Bu gelişmelerden yola çıkılarak, Romen Devletinin azınlıklara sağladığı imkânlar ve yasal düzenlemeler incelenerek Romanya’da yaşayan Türk azınlığın tarihsel kazanımları analiz edilmiştir.

Bu çalışmayı yaparken benden yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DEMİR’e, tez çalışmama büyük bir sabırla hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan destek veren Kırıkkale Üniversitesi İ.İ.B.F İktisat Bölümü Öğretim görevlisi Melahat ÖNEREN’e, yoğun iş temposuna rağmen büyük bir özveri ile bilgi birikimini benimle paylaşan babam Namık Kemal YILDIZ’a, en büyük moral kaynağım olan annem ve kardeşime ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

Şubat 2007

Şule Şeyma YILDIZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	I
ABSTRACT	II
KİŞİSEL KABUL	III
ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR	X

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
-----------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

2. AZINLIK KAVRAMI VE AZINLIK HAKLARI TEORİSİ	4
2.1. Azınlık Haklarının Gerekliliği ve Dayandığı İlkeler.....	4
2.2. Azınlık Haklarının İki Boyutu: Bireysel Haklar ve Grup Hakları.....	6
2.3. Avrupa’da Ulusal Ve Etnik Azınlıkları Koruma Mekanizmaları.....	6
2.3.1. Avrupa Konseyi (AK).....	8
2.3.2. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı	10

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRUPA BİRLİĞİ İÇİNDE ULUSAL VE ETNİK AZINLIKLARIN KORUNMASI	12
3.1. Avrupa Birliği’nde Azınlıkların İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Açısından Korunması.....	12
3.1.1. Avrupa Parlamentosu’nun (AP) Ulusal ve Etnik Azınlıkların Korunmasına Müdahalesi.....	14

3.1.2. 1989 Sonrası Ulusal ve Etnik Azınlıkların Korunması İçin Avrupa Parlamentosu'nun Yeni Atılımı.....	14
3.2. Avrupa Birliği'nde Dilsel Çeşitliliğin Korunması.....	15
3.2.1. Killilea Kararı.....	16
3.3. Parlamenter Faaliyetlerin Uygulama Alanları.....	16
3.3.1. Avrupa Parlamentosu'nun Ulusal ve Etnik Azınlıkların Korunması Faaliyetlerinin Sembolik Etkisi.....	17
3.4. AB'nin Bölgesel Politikası – Ulusal ve Etnik Azınlıkların Korunması için Olası Bir Çözüm.....	18

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ULUSAL VE ETNİK AZINLIKLARIN KORUNMASI KONUSUNDA ROMANYA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	20
4.1. Avrupa Birliği'nin 1989'dan Sonraki Genişleme Sürecine Taraf Olarak Romanya.....	21
4.1.1. Genişlemeye Elverişli Tarihi Ortam.....	22
4.1.2. Romanya'nın Avrupa Birliği'ne Katılması Süreci.....	22
4.2. Romanya'daki Ulusal Azınlıkların Konumu	24
4.2.1. Tarihsel Özet.....	24
4.2.2. Romanya'daki Ulusal Azınlıkların Kısa Tanıtımı.....	27
4.2.3. Ulusal Azınlıkların Korunmasında Romanya'daki Yasal Çerçeve.....	28
4.2.3.1. Dış Kaynaklı Akitler.....	28
4.2.3.2. Romanya Kanunları.....	30
4.2.3.2.1. Siyasal ve İdari Temsil.....	31
4.2.3.2.2. Ana Dilde Eğitim.....	32

4.2.3.2.3. Kurumsal Uygulamalar.....	32
--------------------------------------	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ROMANYA'DA YAŞAYAN MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIK

5.1. Romanya'daki Müslüman –Türk Varlığının Tarihi Gelişim Süreci.....	34
5.1.1.Nüfus ve Yerleşme.....	34
5.1.2. Bilinçli Göç Politikası ve Gayrimüslimlere Toprak Satışı.....	37
5.1.3. Sosyo-Kültürel Durum.....	39
5.1.3.1. Müslüman Türk Azınlığın Kültürel Teşkilatları.....	40
5.1.3.2. Eğitim Kurumları.....	42
5.1.3.2.1. Mekteb-i Subyan Okulları.....	42
5.1.3.2.2. Rüştüyeler.....	43
5.1.3.2.3. Medreseler.....	43
5.1.3.3. Anadili Eğitimi	44
5.1.3.3.1. 1878 Yılından Önceki Dönemde Ana Dilde Eğitim.....	44
5.1.3.3.2. Müslüman Semineri (Medresesi)	45
5.1.3.3.3. Ana Dildeki Eğitimin Tekrar Uygulanması (1878–1948).....	46
5.1.3.3.4. İki Dünya Savaşı Arasında Ana Dili Eğitimi (1918–1940).....	48
5.1.3.3.5. Komünistlik Döneminde Anadilde Eğitim (1948–1989).....	49
5.1.3.3.6. Ana Dildeki Eğitimin Tekrar Canlandırılması.....	51
5.1.4. Etnik ve Dini Kurumları.....	54

5.1.4.1. Müftülükler.....	57
5.1.4.2. Bölgesel Müslüman Topluluğu.....	58
5.2. Müslüman – Türk Birlikleri ve Faaliyetleri.....	59
5.2.1. Romanya Türk Demokrat Birliği.....	61
5.2.1.1. Romanya Türk Demokrat Birliği Yayın Organları...	61
5.2.1.2. Komisyonların Faaliyetleri.....	62
5.2.1.2.1. Kültür Komisyonu.....	62
5.2.1.2.2. Eğitim Komisyonu.....	63
5.2.1.2.3. Gençlik Kolu.....	65
5.2.1.2.4. Kadınlar Kolu.....	65
5.2.1.2.5. Din Komisyonu.....	66
5.2.1.2.6. Folklor Ekipleri.....	66
5.2.2. Romanya Müslüman Tatar Türklerinin Demokrat Birliği.....	67
5.2.2.1. Tatar Birliği Yayın Organları.....	67
SONUÇ	69
KAYNAKLAR	71
EKLER	81
EK.1. Dönem Sırasına Göre Milletvekillerinin Listesi.....	81
EK.2. Romanya'daki Yaşayan Azınlıkların Nüfusu Verileri	82
EK.2.A. 28 Mart 2002 Nüfus Sayımında, Romence ve Kendi Azınlık Dilini Konuşan Romen Vatandaşların Listesi.....	83
EK.3. 1947–1948 Öğretim Yılı (Reform Öncesi) Mecidiye Müslüman Semineri'nin Haftalık Ders Dağıtım Listesi.....	84
EK.3.A 1963–1964 Öğretim Yılı (Reform Sonrası) Mecidiye Müslüman Semineri'nin Haftalık Ders Dağıtım Listesi	85
EK.4. Türk – Tatar Azınlığın Anadili Eğitimi İle ilgili 2000 Yılı Ait Verileri.....	86

EK.5. Romanya’da Türkçe Ders Kitabı Olarak Okutulan Kitap Listesi	89
EK.6. Romanya’da Türkçe ve Din dersi Veren Öğretmenlerin Listesi.....	91
EK.7. RDTB ile RMTTDM Arasında	
01.09.2006 Tarihinde İmzalanan Protokol.....	93
EK.8. 25.11.2006 Tarihinde Yapılan Seçim Sonuçlarına Göre	
Romanya Demokrat Türk Birliğinin	
Teşkilat Şemasında Yapılan Değişiklikler	94
ÖZGEÇMİŞ	98

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
s.	: Sayfa
c.	: Cilt
AK	: Avrupa Konseyi
AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
ABA	: Avrupa Birliği Anlaşması
AP	: Avrupa Parlamentosu
FEDER	: Bölgesel Gelişme İçin Avrupa Fonları
ODAÜ	: Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri
FSN	: Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin
AKB	: Azınlıklar Arası Koordinasyon Bölümü
RDTB	: Romanya Türk Demokrat Birliği
DPMN	: Romanya Müslüman Tatar Türklerinin Demokrat Birliği

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Toplumsal açıdan çağdaş zamanların en başta gelen sorunu, bir ülkedeki milliyetçilik eğilimlerinin kontrol altına alınması ve çoğunluğu oluşturan halktan farklı değer yargılarına göre kendilerini tanımlayan azınlıkların varlıklarını devam ettirebilme imkânı sağlanmasıdır. Bir ülkenin halkını oluşturan topluluklar arasındaki ilişkiler üç açıdan incelenmelidir. Bunlardan ilki ve belki de en önemlisi; her topluluğun genel üretimden ne kadar pay aldığı ve aldığı pay ile üretime sağladığı katkının ölçütü olan iktisadi açıdır. Siyasi açıdan karar alma sürecine katılma ve etkileme gücü önem kazanırken, sosyal açıdan ise toplumsal hayatta kendini ifade edebilme ve kendini koruyabilme imkânların bulunması belirleyici olmaktadır.

Konu ile ilgili araştırma yapılırken daha başından birçok zorlukla karşılaşmıştır. Azınlık hakları, genel insan hakları ve çoğunluğu oluşturan toplum içerisinde asimile olmamak için oluşturulan pozitif ayrımcılık çerçevesinde incelenmiştir. Ancak, Romanya'nın kendi azınlıklarını korumak için oluşturduğu yasal çerçeve açıklanırken Romanya'daki milliyetçi hareketler ile ırkçı siyasi partiler ele alınmamıştır. Araştırmamızda Avrupa Birliği kuruluşlarının katkısı, etkileri ve önemleri de analiz edilmiştir.

Şunu belirtmek gerekir ki; Birliğe üye olan devletlerin azınlıklar konusundaki resmî görüşleri çatışmalı ve tutarsızdır. Ancak Avrupa Birliği, ekonomik birlikten doğarak bugün bir medeniyet projesi olarak karşımıza çıktığında, insan haklarını korumayı ve mümkün olduğu kadarıyla yaşatmayı ilke edinmiştir ¹

Azınlıklar kendilerini ırk, din, dil, gelenek vb. gibi unsurlar açısından ele almaktadır. Örneğin; Katalan azınlık denildiğinde hem dilsel anlamda, hem etnik anlamda, hem de aynı halka mensup Katalan kültüründen söz edilmektedir.

---

¹ Bkz Maastricht ve Amsterdam Anlaşmaları: “Birlik, üye devletlerin ortak ilkeler olan özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkeleri üzerinde kurulmuştur...”

A. Smith'in altı başlık altında özetlediği etnik grubun unsurları arasında ise; kolektif bir özel ad, ortak bir soy miti, paylaşılan ortak tarih, ortak kültürü farklı kılan unsurlar, özel bir yurt ile bağ ve son olarak dayanışma duygusu yer almaktadır.² Görüldüğü üzere genel kabul gören bir azınlık tanımı üzerinde uzlaşa sağlanamamıştır. Şüphesiz teorik analizi kolaylaştırmak için üretilen tüm bu sınıflamalar bazen kafayı karıştırabilir. Bundan dolayı Romanya'da yaşayan Müslüman Türk azınlığın tarihsel analizi yapılırken dinsel, dilsel veya kültürel çeşitliliğinden de söz edilecektir.

Fransız Devrimi ile birlikte çağdaş siyasal yapıda toplumsal ilişkiler, ulus – devlet ekseninde gerçekleşmiştir. Devletlerin çoğu bir halk oluşturma çabası içinde sınırları dâhilinde yaşayan bütün toplulukları asimile ederek kimliği tek olan vatandaş tipini³ oluşturmaya çabalamışlardır. Söz konusu kolektif kimlik tanımı; yasa önünde eşitlik ilkesi temelinde vatandaşların tek tip olmasıdır. Bunun yanında devletin arzuladığı toplumsal yapı, kendine özgü kimliğini bir yana bırakan ve devletin resmî olarak dayattığı kimliği benimseyen vatandaşlardan oluşan halktır⁴.

Diğer taraftan günümüzün azınlık grupları, ayrımcı siyasetten uzak durarak daha fazla hak kazanma peşindedir. Avrupa'daki birçok azınlık grubunun ayrılıkçı amaçları yoktur. Talepleri yalnız iktisadi veya siyasi seviyededir; öyle ki geleneksel İrlanda, Bask veya Korsika örnekleri dışında ayrılıkçı hareketlere rastlanılmamaktadır⁵. Avrupa topluluğu projesinde de farklı gruplar Avrupa kimliği içerisinde bütünleşmeye çalışmaktadır. Amerika'nın "melting pot" politikasının aksine izlenen politika; azınlık gruplara daha fazla hak tanıyarak, onları koruyarak ve sisteme olabildiğince dâhil ederek alt kimlikli bir Avrupalı yaratmaya çalışmaktadır.

Doğuya genişledikçe, Avrupa Birliği Balkanlar bölgesindeki sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Buradaki toplulukların yapısı karmaşık ve milliyetçi duyguları keskin olduğu için ayrılıkçı hareketler kolaylıkla kanlı çatışmalara dönüşebilmektedir. Bölgedeki çıkarlar için oynanan siyasetler milliyetçiliği körüklemektedir. NATO ve AGİT çerçevesinde bölgedeki istikrar sağlanmaya çalışılmıştır. Bölgedeki devletler

---

² Naci M. BOSTANCI, **Bir Kolektif Bilinç Olarak Milliyetçilik**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 1999, s.23.

³ E. J. HOBSBAWM, **1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik** "Program, Mit, Gerçeklik", Çev. Osman AKINBAY, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, Nisan 1995, s. 112.

⁴ Jürgen HABERMAS, **"Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak** – Siyaset Kuramı Yazıları, Çev. İlkur Aka, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Temmuz 2002, s. 21.

⁵ Emin GÜRSES, **Ayrılkçı Terörün Anatomisi: İRA – ETA – PKK**, Bağlam Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 120.

demokratik rejimlere kavuşarak demokrasiyi hayata geçirebildikçe Avrupa Birliği sınırlarını daha da doğuya uzatabilecektir. Ancak AB içte ve dışta rekabet gücünü zayıflatacak her türlü unsurlardan kaçınır. Dolayısıyla sorun yaratabilecek bir unsur olan azınlık grupların durumu, çözülmek için “aileye” katılmak isteyen devlete bırakılmaktadır⁶.

Bu çalışmanın alt yapısı Romanya’da bulunduğum 1998–2003 yılları arasında hazırlanmaya başlanmıştır. Şubat 2000’de Avrupa Birliği ile ikili görüşmelere başlayan Romanya, ülkede kaldığım süre içerisinde resmî üyeliğin eşiğinde bulunmaktaydı.

1 Ocak 2007’den itibaren birliğe katılan Romanya’da o tarihe kadar Müslüman Türk azınlık hakkında derli toplu bir çalışma yapılmamıştır. Bölgede yaptığım araştırmalar, katıldığım faaliyetler ve Türk ve Tatar birliklerinin de desteği ile Müslüman-Türk azınlığın kazanımları somut bir çalışmada hayat bulmuştur.

Çalışmamın birinci bölümü giriş bölümünden oluşmaktadır. İkinci bölümde Azınlık hakları ve teorisinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde Avrupa Birliği içinde ulusal ve etnik azınlıkların korunması üzerinde durulmuş, dördüncü bölümde bu korumanın Romanya üzerindeki etkisi incelenmiştir. Beşinci bölümde ise Romanya’da yaşayan Müslüman Türk azınlığın tarihi gelişim süreci ve bu süreç boyunca elde ettiği kazanımlara yer verilmiştir.

---

⁶ Malkidis THEOFANIS, “The European Union, The Enlargement And South – Est Europe”, Romanian Journal Of European Affairs - Romania European Institute, vol. 5, Bucharest, July 2005, s. 54.

İKİNCİ BÖLÜM

AZINLIK KAVRAMI VE AZINLIK HAKLARI TEORİSİ

2.1. AZINLIK HAKLARININ GEREKLİLİĞİ VE DAYANDIĞI İLKELER

Genelde hâkim grup tarafından asimile edilmeye çalışılan ve devlete karşı korunmayı isteyenler, azınlıklar olmuştur. Joseph Jacoub azınlıkların yok edilmesinden; halkın yok edildiği *jenosit*, yerli halklarla birlikte çevrelerinin de yok edildiği *ekosit* ve kültürlerinin yok edildiği *etnosit* şeklinde bahsetmektedir.⁷

Azınlıkların çoğu zaman duydukları tehlikeler; var olma, yaşama, toplum hakları, eşit işlem görme, ayrımcılık yapılmaması, kültürlerinin korunması ve geliştirilmesi, topraklarına ve kaynaklarına özel bağları ile ilgilidir.⁸ Bu nedendir ki azınlıklar toplum içinde eritmeye direnirler. Toplumsal düzenlerini korumak, yargısal ve siyasal kurumlarını güçlendirmek amacıyla devletin kendilerine sadece *de jure* değil, aynı zamanda *de facto* haklar vermesini talep ederler.

Azınlıkların korunması hususunda var olan tehlikelerin ortaya çıkarılmasının ardından azınlıkların ne için, hangi araçlarla korunacağı ve bu korumayı kimin üstleneceği akla gelen sorular arasındadır.

Azınlıkların korunması, uluslararası pozitif hukukun kendi kaderini tayin, ayrımcılık yapılmaması ve halkların kendi haklarına sahip çıkmalarına saygı gösterilmesi gibi temel ilkelere dayanmaktadır.

Kendi kaderini tayin ilkesi, uygulamada tüm uluslara arzu ederlerse kendi devletini kurma hakkını tanımaktadır. Bu ilkedен tarihte ilk kez Woodrow Wilson tarafından Birleşmiş Milletler Cemiyetinde ve Lenin tarafından Birleşmiş Milletler sistemi üzerinde bahsedilmiştir⁹.

---

⁷ Joseph JACOUB, “Desclée De Brouwe”, Faits Et Analyses, Les Minorites Dans Le Monde, Maison D’edition Paris, 1998, s.94

⁸ a.g.e. s. 92

⁹ Alan FENET, **Le Droit Et Les Minorités** - Analyses Et Textes, Maison D’edition Émile Bruylant, Bruxelles, 1995, s.24

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, 1919'da meşhur "14 nokta"larından 10. ve 12. noktalarda bu konuya değinmiştir. Gününün şartları ışığında incelendiğinde; çok uluslu devletlerden kopmuş olan bölgelerde yaşayan toplulukların kendi ülkelerini kurma çabalarına, meşru bir zemin hazırlamak amacını içermektedir¹⁰.

1917 "Barış Kararı"nda Lenin, Wilson'un aksine küçük devletlere onay vermemiştir. Zayıf ve küçük halkın, büyük ve güçlü devlete bağlanmasını vurgulayan bu ilkenin ilk hatlarını çizerek, evrensel ayrılma hakkının şekillenmesini sağlamıştır.

Azınlıklara ayrımcılık yapmama ilkesi uygulamada, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 1. maddesindeki eşitlik ilkesine atıfta bulunmaktadır¹¹. Aynı ilke Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 27. maddesinde "Etnik, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup kişiler, grubun diğer üyeleriyle uyum içinde, kendi kültürel yaşam, kendi dinlerini öğretme ve uygulama veya kendi dillerini kullanma hakkından mahrum edilemez"¹² ifadesi ile dile getirilmiştir.

Azınlıklar, kendilerini toplumsal alanın dışına çıkarmak isteyen ayrımcı eğilimlere karşı, devlet ve toplum tarafından korunmalıdır.

"19. yy.da azınlık grupları hiçbir örgütlenmeye sahip değildiler. Bugün ise örgütlenmiş azınlık grupları, sınırları tehdit edecek kadar hak talep edebilmektedir"¹³. Dolayısıyla azınlık grupları, söz konusu hakların uygulanması ile sistem içerisinde kendilerine bir yer sağlamak ve varlıklarını sisteme bağlı olarak sürdürebilmeyi amaçlamaktadır¹⁴.

---

¹⁰ Henry KISSINGER, **Diplomasi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000, s.78.

¹¹ Birleşmiş Milletler Antlaşması : "Madde 1, fıkra 3. ekonomik, toplumsal, fikrî veya insanî boyutta uluslar arası sorunları çözümlenerek, ırk, cinsiyet, dil veya din farkı gözetmeksizin herkes için insan hakları ve temel özgürlüklere saygıyı geliştirerek ve teşvik ederek uluslararası işbirliğini gerçekleştirmek"

¹² Birleşmiş Milletler, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, madde 27.

¹³ Dominique SCHNAPPER, "Beyond The Opposition: Civic Nation Versus Ethnic Nation", Canadian Journal of Philosophy, Supplementary Volume 22, s. 224.

¹⁴ Gaetano PENTASSUGLIA, **Minorities In International Law**, Council of Europe Publishing, Strasbourg, November 2002, s. 45.

2.2. AZINLIK HAKLARININ İKİ BOYUTU: BİREYSEL HAKLAR VE GRUP HAKLARI

Azınlıklar tarafından talep edilen haklar birey hakkı olarak değil, günümüzdeki uygulamada olduğu gibi; grup veya topluluk hakkı olarak istenmektedir.¹⁵

Azınlık hakları ile ilgili olarak en önemli tartışma konusu, bireysel haklar ile azınlık haklarının bir arada mı yoksa ayrı olarak mı değerlendirilmesi gerektiğinin dikotomisidir*. Azınlık tanımına veya azınlık sorununa bir açıklık getirmeksizin bunları işleyen uluslararası metinler vardır. Bu metinlerin hedefi azınlıklara mensup üyelerin kültürel gelişimini teminat altına almaktır. Bununla birlikte söz konusu metinlerin hepsi “azınlık mensubu kişilerin hakları, azınlık haklarının temelidir”¹⁶ noktasında bağdaşır. Şu halde her iki hareket noktası da azınlık üyelerinin mahrum bırakılmayacağı bireysel haklar içinde bulunmaktadır. O halde bu bireysel haklar neden yeterli değildir?

Bu soruya cevaplar farklı olabilir, fakat hepsi topluluk haklarının doğrulanmasının, birey ile azınlık grubu arasındaki ilişki olgusu üzerine oturduğu noktasında uzlaşacaktır. Grup hakları ile azınlıklar, toplumsal kimliklerini tanıtmaya ve kendilerini ifade edebilme imkânını teminat altına almaktadır. G. Koubi'nin düşüncesine göre azınlık hakları siyasal, ekonomik ve toplumsal haklara değil kültürel haklara atıfta bulunmaktadır¹⁷.

2.3. AVRUPA'DA ULUSAL VE ETNİK AZINLIKLARI KORUMA MEKANİZMALARI

Ulusal ve etnik azınlıkların korunması dilsel ve dinsel azınlıkların korunmasından ayrı tutulamaz. Zira dil ve din veya diğer kültürel öğeler ulusal ve etnik azınlıkları tanımlayıcı kültürel bileşenlerdir.

---

¹⁵ Azınlıklarla ilgili hakların taraftarları çoğu zaman bireysel olarak anılan hakların aslında ortak haklar olarak ele alınmasını desteklerler. Zira bireysel olarak adlandırılırsalar bile ortak olarak kullanılabilirler. Örneğin dernek kurma hakkı veya öğrenim hakkı. Dolayısıyla yeni bir hak sınıfı oluşturmak gereksizdir.

¹⁶ Alain FENET, a.g.e., s. 271

¹⁷ Alain FENET, a.g.e., s. 273'e uygun olarak “İnsan haklarının ifadesinden teminat altına alınmış, demokratik devletlerde hukuk sistemlerinin tamamının müracaat ettiği tüm bireysel ve ortak haklar” anlaşılır.

Ulusal ve etnik azınlıklar teorik olarak yasal normlar aracılığıyla korunurken, uygulamada ise bir ülkeden diğerine değişen hükümet politikaları söz konusu olmaktadır. Bu karışıklığın giderilmesi amacıyla istenen çok yanlı koruma, devletlerin uluslararası alanda anlaşmaya varma ve işbirliğinde bulunma iradeleri tarafından şartlandırılmıştır.

Azınlıkları ve haklarını korumak üzere günümüzde imzalanan ve devletlerce onaylanmış belgeler mevcuttur. En istikrarlı ve emin uygulama ise iki taraflı anlaşmalardır¹⁸. Bunların yanı sıra Birinci Dünya Savaşı sonunda müttefikler ve bağlı güçler ile yeni devletler arasında imzalanan çok yanlı azınlık anlaşmaları da mevcuttur¹⁹.

Günümüzde mevcut hiçbir uluslararası metinde azınlıklara yasal kimlik tanınmamış olsa da yasal bir koruma verilmiştir. Bu korumanın dünya çapındaki garantörü ise Birleşmiş Milletler Örgütü sistemidir.

Azınlıkları ilgilendiren ortak bir Avrupa hukuku araştırılırsa yolun uzun ve kıvrımlı olduğu görülecektir. Böyle bir koruma öncelikle Avrupalı devletlerin kendi aralarında anlaşmış olmalarını gerektirmektedir. Alain FENET'in de işaret ettiği gibi "Azınlıkları koruma kavramını benimseyen devletler, bu korumayı kendi azınlıklarından çok diğer devletlerin azınlıklarını düşünerek benimsemişlerdir. Bu olgu Avrupalıların bir ortak hukuk geliştirmekte hâlâ tereddüt ettiklerini kanıtlamaktadır"²⁰. Bununla birlikte adımlar ölçülü bile olsa, bu yönde bir ilerleme olduğu inkâr edilemez. Avrupalı örgütler çerçevesinde İnsan hakları, Avrupa güvenliği ve kültürel farklılıkların korunması için yapılan bir çok çalışma bu ilerlemenin göstergesidir.

Azınlıkların korunmasında en başarılı örgütlerin Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı olduğu göz önüne alınarak, bu örgütlerin faaliyetleri analiz edilecektir.

---

¹⁸ Romanya ile Macaristan arasında Timişoara'da 16 Eylül 1996'da imzalanan Uyum, İşbirliği ve İyi Komşuluk Anlaşması örnek olarak gösterilebilir.

¹⁹ Büyük sayıda kabullerden doğan uygulanan ile uluslararası beyanlar, paktlar örnek olarak: 1992 tarihli "Ulusal Veya Etnik, Dinsel, Dinsel Azınlıklara Ait Kişilerin Hakları Üzerinde Beyan".

²⁰ Alain FENET, a.g.e. s., 83.

2.3.1. Avrupa Konseyi (AK)

Londra’da 1949 yılında imzalanan bir anlaşma ile kurulan ve merkezi Strasbourg’da bulunan Avrupa Konseyi (AK) insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasında öncü bir rol oynamıştır.

İnsan haklarının korunması alanındaki ana belge, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Konvansiyonu’dur.²¹ 11. ek protokol²²; Avrupa Konseyi’nin kontrol mekanizması olan “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi” ve “İnsan Hakları Avrupa Komisyonu”nu tek ve sürekli bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile İnsan Hakları Komiserliği olarak yeniden yapılandırılmasını içermektedir. Mahkeme kararları konvansiyonu tanıyan devletler için bağlayıcı niteliktedir.

Bu düzenleme tarafından korunan hak ve özgürlükler listesi her türlü azınlığın korunması için temel oluşturmaktadır. 9. madde düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü güvence altına alırken, 14. madde ile “Konvansiyonda tanınan hak ve özgürlüklerin kullanılması cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal düşünce veya her türlü düşünce, ulusal veya toplumsal köken, bir ulusal azınlığa aidiyet, servet, doğum veya her türlü diğer durum farkı gözetmeksizin sağlanır” hükmü getirilmiştir.

Parlamente Meclisi’nin azınlık haklarının korunması alanındaki faaliyeti, 136 sayılı karar²³ ile 1957 tarihinden itibaren çizilmeye başlamıştır. 1960’da dünyanın yeni siyasal ortamı içinde Meclis, azınlıkları korumanın siyasal boyutlarını vurgulayan 456 sayılı yönergeyi ve bu korumanın temel ilkelerini içeren 1134 sayılı tavsiye kararını kabul etmiştir.

Devlet ve hükümet başkanları, Viyana Deklarasyonundan sonra yürürlüğe giren “Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşme” ile siyasal ve yasal taahhüt altına girmeyi kabul etmişlerdir²⁴. Bu sözleşme ile imzacı devletler “Azınlıkların korunmasının istikrar, demokratik güvenlik ve kıtanın huzuru için temel olduğunu” kabul etmiştir²⁵.

---

²¹ Konvansiyon, 1950’de Roma’da imzalanmış ve 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir

²² Konvansiyon tarafından düzenlenen denetim mekanizmasının yeniden yapılandırılmasıyla ilgili on birinci protokol 11 Mayıs 1994 tarihinde kabul edilerek 1 Kasım 1998’de yürürlüğe girmiştir.

²³ Kararın içeriği hakkında bir uzlaşma olmamasına rağmen Meclis azınlıkların korunması için ortak hakların teminat alınmasını istemiştir.

²⁴ Viyana Deklarasyonu: Avrupa Konseyi Zirvesi, 9 Ekim 1993.

²⁵ Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşme, Strasbourg, 1.II.1995

Ulusal Azınlıkların Korunmasına İçin ereve Sözleşme, beş bölüm altında devletin koruması ile yükümlü olduğu azınlıkların hakları, bir azınlığa mensup olan kişilerin devlete karşı olan yükümlülükleri, devlet – azınlık grubu arasındaki ilişkinin ilkelerini ve yürürlüğe konulması ile Konseyin sözleşmesinin uygulanmasını denetleyen mekanizmayı belirtmektedir.

Bu konvansiyon, devletlerin izlemeyi taahhüt ettikleri bazı hedefleri tanımlayarak uymak zorunda oldukları ilkeleri koymaktadır. Devletler, her beş yılda bir kabul edilen önlemler üzerinde bir rapor göndermekle yükümlüdür.

Konvansiyon'un en büyük eksiği bir azınlık tanımı getirmemesidir. Görüşmeler sırasında bazı devletlerin konvansiyonu imzalamayacağı düşüncesiyle, azınlık tanımı yapılmadan, konvansiyonun imzaya açılması uygun grlmştr²⁶.

Avrupa Konseyi, Avrupa'nın güvenliği yanında kültürel çeşitliliğinin de korumasının gerekli olduğunu düşünmektedir. Avrupa Konseyi 1992'de, Meclisin eğitim ve kültür sorunlarıyla ilgili 928 sayılı tavsiye kararına etkinlik vermek için “Bölgesel veya Azınlık Dilleri Anlaşması”²⁷ 'nı kabul etmiştir. Anlaşma, Avrupa'nın zamanla kaybolma tehlikesi gösteren bölgesel veya tarihsel azınlık dillerinin korunmasını sağlamak isterken, azınlıklara doğrudan toplumsal ve siyasi grup işlemi yapmamaktadır.

Bu tarihe kadar ereve Sözleşmesi, insan hakları çerçevesinde azınlıkların ve azınlık haklarının korunması için Avrupa devletlerinin iş birliğinden doğmuş olan en etkili uluslararası sözleşmedir. Ancak, sözleşmenin gerçekten etkili bir sonuç doğurması için imzalayan birçok devletin koyduğu çekincelerin kaldırılması, denetleme sisteminin daha fazla etkinleştirilmesi ve daha fazla devletin onaylaması gerekmektedir. ereve Sözleşme amacına ulaşılabilmesi için, ülkelerin azınlık tanımlamalarında uzlaşmaları gerekmektedir. Ancak, Batı Avrupa lkeleri kendi ülkelerindeki azınlıkların korunmasına ilişkin yasalar oluşturmaktan çekinmektedir. Bu tür yasaların kültürel otonomiye takiben idari ve siyasi özerkliğe ve en sonunda devletin parçalanmasına yol

---

²⁶ “The Council Of Europe's Framework Convention For The Protection Of Tthe National Minorities”, Human Rights Law Journal, 1995, Vol. 16, No. 1–3, s. 93.

²⁷ Konferans ile yerel ve bölgesel yetkililer, Parlamenter Meclisi, Bakanlar Komitesi ve bir ad-hoc uzmanlar komitesi arasındaki işbirliğinin sonucu olan bu anlaşma 25 Haziran 1992 tarihinde kabul edildi ve 1994'de yürürlüğe girdi.

açabileceğinden korkmaktadırlar. Diğer taraftan ise, bu tür yasalar Doğu Avrupa ve özellikle Balkan ülkelerinin istikrarını sağlayacak niteliktedir²⁸.

2.3.2. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

Konsey'in üye olmayan diğer Avrupa ülkeleri ile olan diyalogunun güçlendirilmesi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı çerçevesinde mümkün kılınmıştır. Özellikle komünist bloku ülkelerindeki insan hakları konusundaki yasal çerçevenin ve bunun hayata geçirilmesi açısından AGİT çalışmaları büyük önem taşımaktadır.

Helsinki Nihai Senedi'nde Avrupa güvenliğinin sağlanabilmesi için insan haklarına önem verilmesi vurgulanmıştır. Nihai Senet'in birinci kısmında ele alınan insan hakları çerçevesinde azınlık haklarından bahsedilmekle beraber bir ulusal azınlık tanımı yapılmamıştır. Giriş kısmında, taraf olan bir devletin topraklarında yaşayan ulusal azınlıklardan üzerinde durulmuştur. Ancak bu, devletin bir azınlık grubunu tanımak veya tanımamak yetkisi bulunduğu yönünde yorumlanmamalıdır²⁹.

Helsinki Nihai Senedi, Sovyet bloğunda bulunan ülkelerdeki insan hakları uygulamalarının sağlanması açısından önemlidir³⁰. Doğu Avrupa ülkelerindeki ayrımcı hareketlere karşı azınlık haklarının korunabilmesi için Helsinki Nihai Senedi referans alınmıştır.

1989 yılındaki Viyana toplantısından itibaren azınlık hakları, AGİT toplantılarında sürekli ele alınan bir konu olmuştur. Bu toplantıda şekillenen ve 1991 yılındaki toplantıda Budapeşte Belgesi ile geliştirilen İnsani Boyut Mekanizması, katılımcı devletlerin insan haklarına ilişkin taahhütlerini uygulamalarını sağlamak amacıyla düzenlenmiştir³¹.

Yine AGİT çerçevesinde, 1992 yılındaki Helsinki toplantısı sonucunda yayımlanan 2. Helsinki Belgesi ile Ulusal Azınlıklar Yüksek Komitesi oluşturulmuştur. Komite denetim işlevi gören bir kurum olmaktan çok, azınlık sorunlarının çatışmaya

---

²⁸ Human Rights Law Journal, 1995, Vol. 16, No. 1-3, s. 92.

²⁹ Gaetano PENTASSUGLIA, a.g.e. s. 141.

³⁰ Ayşe CEYHAN, *Avrupa Topluluğu Terimleri Sözlüğü*, AFA Yayıncılık, İstanbul, 1991, s. 301.

³¹ Naz ÇAVUŞOĞLU, *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları*, Su Yayınları, Ankara, 2001, s.150.

dönüşmesini önlemek amacıyla çözüm üreten ve taraflar arasında diyalog ve iş birliğini sağlamak amacındadır³².

Bu tür somut adımların atıldığı konferansın Avrupa'da azınlık hakları konusunda yapılan bütün prensip çalışmalarının üzerinde etkisi olmuştur. 1994 yılındaki Budapeşte toplantısı sonucunda açıklanan belge'de Ulusal Azınlıkların Korumasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi'nin AGİT standartları üzerine kurulmuş olduğu ve Avrupa Konseyi üyesi olmayan AGİT devletlerinin de sözleşmeye taraf olabilecekleri belirtilmiştir³³.

Bu açıdan, AGİT'in amacı, homojen bir düzen oluşturan Avrupa Konseyi ülkeleri ile diğer Avrupa ülkeleri arasındaki yasal farklılıkları ortadan kaldırmaktır. Gittikçe sayıları artan ve Avrupa ile bütünleşmek isteyen ülkeler insan ve azınlık hakları konusunda yasal sistemlerini, Avrupa Konseyi ülkeleri ile uyumlaştırabileceklerdir.

---

³² Naz ÇAVUŞOĞLU, a.g.e., s. 158.

³³ Declarația De La Budapesta, VII: Latura Umană, par. 2.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ İÇİNDE ULUSAL VE ETNİK AZINLIKLARIN KORUNMASI

Ulusal ve etnik azınlıkların korunması, topluluk hukukunun içerdiği hükümlerle ilgilidir. Avrupa Birliği'nin insan haklarından hareketle azınlıkların korunmasına ilişkin oluşturduğu yasal çerçeveye aslında, uluslararası örgütlerin antlaşmalarından kaynaklanmaktadır. AB'nin insan haklarına ilişkin tavrı Amsterdam ve Maastricht Antlaşmalarında belirtilmiştir. Azınlık hakları bu çerçevede değerlendirilerek, her ülke için oluşturulan ilerleme raporunda özel olarak ele alınmaktadır.

Ulusal ve etnik azınlıkların korunması AB için hiçbir zaman öncelikli sorun olmamıştır³⁴. Bunun nedeni ekonomik ve politik konuların odak haline getirilmesidir. Avrupa Birliği, başlangıçta bir iktisadi bütünleşme projesi olarak doğmuştur. İktisadi bütünleşmeyi sağlamış ve uluslararası ilişkilerde tek vücut olarak hareket eden örgütün devlet olma yoluna giriş süreci ise Avrupa Topluluğu ile başlatılmıştır. Ancak, yeni sistemin temelinde faydacı amaçlar yerine, Fransız Devriminden süre gelen ve insana inanan bir ideoloji esas alınmıştır³⁵.

3.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE AZINLIKLARIN İNSAN HAKLARI VE TEMEL ÖZGÜRLÜKLER AÇISINDAN KORUNMASI

Devletlerin iç yaşamlarının ve uluslararası ilişkilerin ana fikri olan insan hakları, Avrupa'nın inşasının önemli bir ögesi olmuştur. Avrupa Birliği hukuka dayalı, demokrasi eğilimli bir hukuk topluluğudur³⁶. Öyle ki; 1969 tarihinde Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'nın kurulmasıyla temel hak ve özgürlükler gündeme taşınmış ve sonradan imzalanan her anlaşmada bu konu işlenmiştir.

---

³⁴ Alain FENET, a.g.e. s.163.

³⁵ Ştefan GH. VLĂDESCU, "Noul European – Proiect Al Umanităţii", Viaţa Contemporană, Nr. 56, Aprilie 2003, s. 23.

³⁶ Jean François RENUCCI, *Droit Européen Des Droits De L'homme*, Librairie Générale De Droit Et De Jurisprudence, E.J.A., Paris, 2001, s.17.

Temel haklarla ilgili ilk açık referans; Avrupa Tek Senedi'nde "üye devletlerin anayasa ve kanunlarında, insan hakları ve temel özgürlüklere dayanarak demokrasiyi, Avrupa Toplumsal Şartını, özellikle özgürlük, eşitlik ve sosyal adaleti beraberce geliştirmeye kararlı"³⁷ olduğu ifadesiyle verilmiştir. Maastricht Anlaşmasının 6.2 maddesinde ise "Birlik temel haklara topluluk hukukunun temel ilkeleri oldukları için saygı gösterir" şeklinde ifade edilmiştir. Bunlar, Avrupa Topluluğu Adalet Divanının bir karar verirken bu maddeleri dikkate aldığı anlamına gelmektedir. Böylece özgürlük, demokrasi ve hukuk devletinin yanı sıra temel özgürlükler ve insan haklarına saygı, birliğin temel ilkeleri olmaktadır.

Bu olgu, 2 Ekim 1997'de imzalanan Avrupa Birliği Anlaşmasının (ABA) Amsterdam Anlaşması ile kuvvetlendiren yeni halinde düzenlenmiştir. Üstelik bunlara saygı gösterilmesi AB üyesi olmak isteyen tüm diğer devletler için bir kabul şartı olmuştur.

Amsterdam anlaşmasına uygun olarak bu ilkelerin ciddi ve sürekli ihlalinin varlığını tespit edilirse AB, üye devletin bazı haklarını askıya alabilecektir. Böylelikle Avrupalı kurumların, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı göstermeye teşvik edilmesi yoluyla bütünlüğe ulaşılabilecektir.

İnsan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasında en önemli öge, Aralık 2001'de Avrupa Konseyi'ne sunulan ve Nice Anlaşmasının tamamlayıcı parçası olan Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'dır. Bu Şart ulusal azınlıkların korunması için hiçbir hüküm öngörmemektedir. Sadece Başlangıç bölümünde "Birlik kültürlerin çeşitliliğine ve Avrupa halklarının geleneklerine saygı göstererek bu ortak değerlerin korunmasına ve gelişmesine katkıda bulunduğunu" ilan etmiştir³⁸.

Birliğin azınlıklara yönelik koruma eylemi daha çok kültürel ve bölgesel alanda kendini göstermektedir. Çeşitli azınlık grupların bölgesel dillerinin ve kültürlerinin korunması ve geliştirilmesiyle AB, ulusal ve bölgesel çeşitliliği korumayı hedeflemektedir. Bu hedeflere ulaşmak için Avrupa Birliği'nin en etkin ve en ilgili kuruluşu Avrupa Parlamentosu olmuştur.

---

³⁷ Çiğdem NAS, "Avrupa Parlamentosu'nun Etnik Azınlıklara Bakışı ve Türkiye", **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Arayışlar**, Der. Faruk SÖNMEZOĞLU, DER Yayınevi, İstanbul, 1998, s.381.

³⁸ Füsün TÜRKMEN, "Avrupa Birliği ve İnsan Hakları", **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Der. Beril DEDEOĞLU, Boyut Kitapları, İstanbul, 2003, s. 155.

3.1.1. Avrupa Parlamentosu'nun (AP) Ulusal ve Etnik Azınlıkların Korunmasına Müdahalesi

Avrupa Parlamentosu'nun azınlıkların korunması konusundaki çalışmaları uygulamada sonuç vermemiş, sadece karar tasarıları, soru önermeleri ve raporlar ile somutlaştırılmıştır.

1979'da Hume ve Josselin "Bölgesel Diller ve Kültürler Topluluk Şartı" üzerinde karar tasarısı hazırlamıştır³⁹. Azınlık dillerini ve kültürlerini destekleyen bu karar 11 Şubat 1983 tarihinde oylanan diğer kararlarla⁴⁰ desteklenmiştir.

Azınlık grupların korunmasıyla ilgili olarak, 1981 ve 1987 arasında çok sayıda karar teklifi yapılmıştır. Milletvekili Willy KUIJPERS tarafından teklif edilen 30 Ekim 1987 tarihli kararı Avrupa Topluluğunun ulusal ve etnik azınlıklarının dilleri ve kültürleri ile ilgilidir.⁴¹ Bu kararda Avrupa Parlamentosu eğitim, idari, yargısal, kültürel, toplumsal ve iktisadi alanda gerekli önlemlerin ele alınması konusunda ısrar etmiş fakat Komisyon bunu yerine getirmemiştir.

3.1.2. 1989 Sonrası Ulusal ve Etnik Azınlıkların Korunması İçin Avrupa Parlamentosu'nun Yeni Atılımı

1989'da etnik azınlıklar ve göçmen işçiler ile ilgili olumsuzlukları işleyen ve Joachim Dalsass tarafından sunulan ancak sonuç getirmeyen karar tasarısının ardından; 1990'da Belçikalı milletvekili Joak H. Vandemeulebrouke' un halkların kendini tayini üzerine kurulu ulusal azınlık şartının kabulü niteliğinde görülen karar tasarısı da sonuçsuz kalmıştır.

AP başkanı biriken önerileri 13 Ekim 1989 tarihinde Vatandaşlık Hakları ve Yasal Komisyonu ile Kültür, Gençlik, Eğitim ve Medya Komisyonuna göndermiştir. Gözlemci Parès, komisyonun 20 Aralık 1989 tarihli ilk toplantısında bu konu üzerinde bir rapor ve karar tasarısı hazırlamıştır. Bu tarihten sonraki çalışmalar ise Kont Stauffenberg ve sonra M. ALBERT'in başkanlığı altında sürdürülmüştür.

---

³⁹ Alain FENET, a.g.e., s.140 – 160.

⁴⁰ Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, no C68, 14.03.1983

⁴¹ Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, no C318, 30.10.1987

Ancak bu tasarımı kaleme alacak komisyonun bünyesinde bile uyumsuzluklar ortaya çıkmış, çalışmalar yasama sürecinden önce durdurulmuştur. Alain FENET “ bu başarısızlık kabul edilen yaklaşım nedeniyle şaşırtıcı değildir”⁴² derken çalışmanın Alman anlayışı etkisinde olduğunu altını çizmiştir.

Anlaşmazlıklar, etnik grup kavramının tanımlanmaya çalışıldığı noktada ortaya çıkmıştır. Etnik grup, tasarıda “Bir üye devlette varlığı birçok nesilden beri kanıtlanan, halkın geri kalan kısmından dilsel, tarihsel, kültürel veya dinsel olarak ayrılan kültürel bir kimlik sahibi ve bu devlette nüfus olarak bir azınlık oluşturan her türlü birey grubu” şeklinde tanımlanmıştır. Ancak tanım, orta ve doğu Avrupa ’nın anlayışına çok yakın olduğu yargısına varılarak kabul edilmemiştir.

Bu iddialı projedeki sonuçlar, etnik gruplar ve onların haklarını teminat altına alan bir ABA belgesi için temel olarak kullanılmak istenmiş ancak bu gerçekleştirilememiştir. Gerçek şudur ki; Avrupa Birliği tarafından ulusal ve etnik azınlıkların korunması için ortaya konacak uzlaşma bugün bile ütopya niteliğinde gözükmektedir.

3.2. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE DİLSEL ÇEŞİTLİLİĞİN KORUNMASI

Üye devletler, topluluğun kurumsal ve yasal düzeni için bir dilsel rejim kabul etmiştir. AB tarafından kullanılan Almanca, İngilizce, Danca, İspanyolca, Fince, Fransızca, Yunanca, İtalyanca, Flamanca, Portekizce ve İsveççe ile birlikte on bir resmî çalışma dili vardır⁴³. Bu durum diğer diller tarafından bir ayrımcılık olarak ele alınabilir. Ancak resmi dillerin yanı sıra Katalanca, Baskça, Oksitanca, Galce gibi otuz civarında bölgesel dil bir arada yaşamaktadır. Bu da çok sayıda Avrupa vatandaşının resmî dillerden başka bir dil kullandığı anlamına gelir⁴⁴.

---

⁴² Alain FENET, a.g.e., s.141.

⁴³ Değişik katılım belgeleri tarafından değiştirilmiş 1 nolu 15. yönetmelik

⁴⁴ Alain FENET, a.g.e., s.144.

3.2.1. Killilea Kararı

9 Ocak 1994 tarihinde Avrupa Parlamentosu, Marc KİLLİLEA tarafından sunulan A3-0042/94 sayılı kararı kabul etmiştir.⁴⁵ Karar, hükümleri ile Avrupa Komisyonunu çeşitli politikaları oluştururken az yaygın dilleri ve yansıttıkları kültürleri dikkate almaya çağırmıştır. Komisyon bu dilleri konuşanların ihtiyaçlarına cevap vermek üzere uygun bir yasal statü hazırlarken, söz konusu dilere kamusal ve kültürel yaşamın her düzeyinde kullanım ve gelişim imkânı vermiştir.

Bu karar topluluk programlarının oluşturulmasında birden fazla tavsiye karar içermektedir. Bunlar arasında sınır ötesi işbirliğinin de teşvik edildiği, ayrımcılık yapmama ilkesi ile ilgili referanslar vardır.

3.3. PARLAMENTER FAALİYETLERİN UYGULAMA ALANLARI

Diğer alanlarla karşılaştırıldığında oldukça yoksul sayılan bu karar tasarısı takipsiz kalmamıştır. Avrupa Parlamentosu'nun yaptırım gücü olmasa da kamuoyunu etkileyecek kapasiteye sahiptir. Ayrıca, üçüncü dünya ülkelerine yapılan mali yardımları onaylama yetkisi kendisinde bulunduğundan, insan hakları ve azınlık hakları konusundaki hassasiyetini bu yardımları keserek göstermektedir⁴⁶.

Bölgesel dillerin ve kültürlerin yararına kullanılmak üzere 1983'den itibaren Avrupa Parlamentosu, komisyona gittikçe artan oranlarda ödenek ayırmıştır. Bu oran 1983'de 100.000 ECU iken, 1995 tarihinde 3.750.000 ECU'ye yükseltilmiştir⁴⁷. Söz konusu fonlarla iş birliği projeleri desteklenerek inceleme, araştırma, eğitim ve kültürel yayın konularında çalışmalar yapılmıştır.

---

⁴⁵ Alain FENET, a.g.e., s.147.

⁴⁶ Çiğdem NAS, a.g.e., s. 393.

⁴⁷ Pierre DEYON, **Regions And Regionalism Iin Fithteent's Europe**, Union Press, Boston, 1997, s.224.

3.3.1. Avrupa Parlamentosu'nun Ulusal ve Etnik Azınlıkların Korunması Faaliyetlerinin Sembolik Etkisi

Ulusal ve etnik azınlıkların korunması alanında Avrupa Parlamentosu'nun etkisinin sembolik olduğu söylenebilir.

Öncelikle bu faaliyet, somut sonuç vermemesi nedeniyle semboliktir. Nitekim kabul edilen kararların hiç birisi uygulamada anlamlı bir değişiklik getirmemiştir. Çünkü kararların yargı gücü zayıftır. Kararlar sadece yönlendirici ve danışma niteliğindedir. Ulusal ve etnik azınlıkların korunması için tahsis edilen fonlar diğer alanlarda verilenlerle karşılaştırıldığında tamamıyla anlamsızdır. AB sadece Parlamento'dan ibaret değildir. Karar verme yetkisinin, Avrupa Birliği Antlaşması'nın ve Amsterdam Anlaşmasının kabulü ile artırılmasına rağmen ulusal bir parlamentonun yetkisi ile hâlâ uyumlu değildir.

Birkaç karar ile bir yasa meydana getirilemez. Azınlık gruplara ortak haklar tanınmasının temeli ise hiçbir zaman bu şekilde oluşturulamaz. Avrupa Birliği kurumlarının mekanizmasının iyi işlemesi kendi mantığı itibarıyla bu tür anlaşmaları kapsamaktadır. Olayları zorlamak, karar süreci dondurulmasıyla tehdit edileceğinden, Avrupa Birliği düzeyinde bu olgu hiçbir zaman arzu edilmemektedir⁴⁸.

İkinci olarak bu faaliyetin etkisi, siyasal açıdan sembolik ve anlamlıdır. Böylesine kısa bir sürede bu sorun üzerindeki tartışmaların tekrarlanması ulusal hükümetler, Komisyon ve Bakanlar Kurulu üzerinde gerçek bir baskı oluşturmuştur. Avrupa Parlamentosu gittikçe artan bir ısrarla kamusal, idari ve yasal yaşamda bölgesel diller ve kültürler lehinde kesin önlemlerin alınmasını istemektedir.

Azınlıklara elverişli bir ortam yaratmada katkıda bulunmuş olmaları nedeniyle bu kararların siyasal ve manevi değeri büyüktür. Bununla birlikte azınlıkların durumlarının çeşitliliğini, müspet hukuka taşıma sorunu muhtemelen yakın bir gelecekte de çözümlenemeyecektir. Bunun için sorunların çözümünün bölgesel bir çerçevede gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

---

⁴⁸ Çiğdem NAS, a.g.e., s. 393.

3.4. AB’NİN BÖLGESEL POLİTİKASI – ULUSAL VE ETNİK AZINLIKLARIN KORUNMASI İÇİN OLASI BİR ÇÖZÜM

Avrupa Birliği bölgesel kalkınma sorununu çözmeye çalışmaktadır. Avrupa’nın çeşitli bölgeleri arasındaki farkların uyumu için tasarlanan bölgesel gelişme politikasının somut hâle getirilmesi bunu kanıtlamaktadır⁴⁹.

Azınlıkların korunmasında bölgeciliği birleştiren ve aynı zamanda bölgeye işlevsel bir rol veren daima Avrupa Parlamentosu olmuştur. Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği içinde azınlıkların dillerini ve kültürlerini koruma ve geliştirme hakkı gibi kültürel öğeler üzerinde hassasiyetle durmaktadır⁵⁰. “Birliğin gelişmesi sadece üye devletlerdeki ekonomik ilerlemenin desteklenmesi sorunu değildir. Öncelikle, barışın sağlandığı ve amacı bireyin siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel refahı olan bir alanın oluşturulmasını içermektedir. Bu bakış açısı uyarınca, Avrupa projesinin başarısı insan haklarına saygı ve insan haklarının teşvikine dayanmaktadır⁵¹.”

1981 tarihli Arfé kararında üye devletler kültürel bölgelerle yerel iktidarların coğrafi yapıları arasında karşılıklı ilişkiyi kolaylaştırmaya çağrılmıştır. Bu yetkiler azınlık topluluklara, fiilî olarak yerel yetkilerden yararlanma imkânı vermiştir. Aynı zamanda bölgesel fonun, kültürleri desteklemek için hazırlanmış proje finansmanında kullanılması ve Komisyonun tüm azınlıkların taleplerini dikkate alan programlara katkıda bulunması tavsiye edilmiştir.

AB tarafından bölgesel bir politika çizilmiş olsa bile bu politika ancak 1988 den sonra genişlik kazanmıştır. Bölgesel dengesizlikleri düzeltme görevini üstlenen bu kuruluş, azınlıkların çıkarlarını üstlenme aracı olarak görülmemelidir.

Gerçekleştirilmeye böylesine yakın bir amacı hayata geçirme görevi Bölgeler Komitesi’ ne verilmiştir. Bu danışma organı, Maastricht Anlaşması sırasında kurulmuş olan Avrupa Birliğinin en genç kurumudur. Büyük çoğunluğunun, bölgesel ya da yerel temsilcilerin oluşturduğu 222 üyenin, ABA’nın 126 ve 130. maddelerinde öngörüldüğü üzere eğitim, gençlik, kültür, kamu sağlığı, ekonomik ve sosyal bağlantılar, yapısal fonlar gibi alanlarda fikrini söylemeye ya da karar vermeye katılmaları gerekmektedir.

---

⁴⁹ Gaetano PENTASSUGLIA, a.g.e. s. 151.

⁵⁰ Çiğdem NAS, a.g.e., s. 391.

⁵¹ Avrupa Birliği Resmi Gazetesi C 44, 14.02.1994, s. 32.

Alain FENET'e göre, "Komite, yetkilerin dağıtım kılavuzu olan, subsidiarite⁵² prensibini bölgesel düzeyde uygulamak istemektedir⁵³.

Pierre DEYON subsidiarite prensibinin, Konseyin ya da Komisyonun teknokratik görünümdeki kararları ile Birliğin vatandaşlarının istekleri arasındaki farkı azaltmaya katkıda bulunacağını altını çizmiştir.

Bununla birlikte bölgesel politika, ekonomik alana doğru yöneltilmektedir. Bu ulusal ve etnik azınlıkların yararlanabileceği mevcutlar arasındaki en uygun mekanizmadır. Söz konusu devletin refahı arttıkça, toplumu oluşturan her kesime düşen pay da artarak, mensup bireylerin yaşam standardı yükselecektir. Bu da devleti daha fazla hak ve özgürlük tanımaya ve korumaya yönlendirecektir⁵⁴.

---

⁵² Yardımcılık Prensibi Roma Anlaşması ile güçlendirilmiştir. Bu prensibe uygun olarak birlik kendi girişimi ulusal, bölgesel veya yerel seviyeden daha etkili olacaksa karar alacaktır.

⁵³ Alain FENET, a.g.e., s.156.

⁵⁴ Theodor C. Van BOVEN, "Individual Rights, Collective Rights", *Viața Contemporană*, Nr. 56, Aprilie 2003, s. 42.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ULUSAL VE ETNİK AZINLIKLARIN KORUNMASI KONUSUNDA ROMANYA ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Kültür ve dillerinin çeşitliliğinin teşviki açısından AB'nin kararlarının, ulusal ve etnik azınlıkların çıkarları, insan hakları ve temel özgürlüklerle ilgili tam uyumlu olduğu düşünülebilir. Fakat durum bu kadar basit değildir. Siyasi konuşmaların ötesinde, AB öncelikle sınırsız bir ekonomik alandır. Daha sonra sosyal sorunlar ve güvenlik gelmektedir⁵⁵. Hiç kuşkusuz bu alanlar arasında tamamlayıcılık ve birbirine bağımlılık ilişkisi vardır.

AB ortak pazarı, bünyesinde sermayelerin ve insan gücünün serbestçe yer değiştirebildiği gümrüksel ve adli engellerden kurtulmuş bir yapı tasarlanmaktadır. Ekonomik liberalizmin bir sonucu olarak, toplumsal ekonomik hak ile azınlıkların iddia ettikleri haklar arasında bir gerginlik gözlemlenmektedir. Ortak Pazarın mümkün olması için her türden kaynağın ortak olarak kullanımını gerektirmektedir. Bu süreç kaçınılmaz bir tekipleştirmeye neden olmaktadır. Oysaki bu tek biçimleştirme, her şeyden önce, AB tarafından öylesine göklere çıkarılan çeşitliliğin düşmanı değil midir?

Dilbilimsel çeşitliliğinin korunması konusunda da ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Woehrling'in belirttiği üzere "toplumsal, ekonomik hukuksal alan dil çeşitliliğini daha ziyade bir engel olarak algılamaktadır"⁵⁶. Ekonominin birleştirici bir unsur olmasına karşın azınlık dillerinin teşviki, bölücü ve dağıtıcı bir unsur olarak tanımlanmaktadır.

Bir Avrupa(lı) kimliği oluşturma girişimini destekleyen temel unsur iktisadi refahtır. Ancak, Avrupalı olmanın Amerikalı olmaktan farkı, medeniyetin beşiği olan "Eski Dünya"nın değerlerini sahiplenerek yaşatmaktır. En başta da, Rönesans'tan

---

⁵⁵ Pierre DEYON, a.g.e., s.145.

⁵⁶ J. M. WOEHRLING, *Institutions Européennes Et Droits Linguistiques Des Minorités In GIORDAN*, Éditions Kimé, Paris, 1992, s. 48.

itibaren Avrupa elitlerinin temellendirdiği insan ve yaşamı ile hakları ve özgürlüğü gelmektedir.⁵⁷

AB beyanat seviyesinde azınlıkların özel korunmasına karşı çıkmaya bile, güncel uygulama bunun karşıtını desteklediğini göstermektedir.

Avrupa'nın doğusuna doğru ilerleyen AB gelişme süreci, ulusal ve etnik azınlıkların korunma sorununa yaklaşımda en uygun ortamı oluşturmaktadır. Azınlıkların durumu için duyulan kaygı ilk defa Birliğin çıkarları açısından, 1993 tarihli Kopenhag politik kriterlerinde resmî bir bağlamda ortaya konmuştur.

İnsan hakları ve temel özgürlüklerin korunması yönündeki gelişmeler, azınlıkların korunma sorununa yeni bir boyut kazandırmıştır. Komisyon Birliğe aday olan Romanya'ya Rom azınlığının durumunun iyileştirilmesi için önemli fonlar vermiştir. Avrupa Parlamentosu ise Rom azınlığının uğratıldığı şiddet ve ayrımcılık boyutlarını açıkladığı ve azınlıklarla hükümet işbirliğini özendiren bir raporu yakın bir zamanda yayınlamıştır.⁵⁸

2000 yılının ortasında Avrupa Konseyi, Irkçılığa Karşı Talimatı⁵⁹ kabul etmiş, ırksal ya da etnik ayırım gözetmeksizin kişilerin eşit sayılmasını istemiştir. Bu talimat, kökenin kriterleri üzerine kurulu ayrımcılığın ilk bölgesel yasağını göstermektedir. Öngörülerin, 2003 yılına kadar AB'nin tüm üye devletleri tarafından iç yasalara dönüştürülmesi gerekmektedir. Ayrıca, üye devletlerden talimatın öngörülerini ile uyumlu, kendi yasalarını ve kuruluşlarını değiştirmeleri istenmektedir.

4.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN 1989'DAN SONRAKİ GENİŞLEME SÜRECİNE TARAF OLARAK ROMANYA

Ulusal ve etnik azınlıkları korumada, bir birlik modelinden söz edilemeyeceğini belirtmiştik. Bununla birlikte iyi bir koruma, AB tarafından Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine (ODAÜ) konulan temel siyasî şartlardan bir tanesidir. Durum çelişkili

---

⁵⁷ Ştefan G. VLĂDESCU, a.g.e., s. 26.

⁵⁸ Yabancı Politika için Komite, İnsan Hakları, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, Raportör: Matti WUORI, A5-0193/2001, 30 Mayıs 2001.

⁵⁹ 2000/43/EC Konseyinin talimatı, 29 Haziran 2000 tarihinde Konsey tarafından kabul edilmiştir.

gözükebilir. Buna karşılık incelenen bu alanda Romanya'daki Müslüman Türk azınlık üzerindeki etkisi düşünüldüğünden çok daha fazla olmuştur.

4.1.1. Genişlemeye Elverişli Tarihî Ortam⁶⁰

1989'dan itibaren doğu Avrupa ülkelerini etkileyen olaylar, birliğin politikasında tam bir kargaşa yaratmıştır. Batılı devletler o tarihten itibaren sürdürdükleri yakınlaşma politikası ile komünizmin geri dönüşünü engellemeye çalışmışlardır.

Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (ODAÜ) 'ne üç yoldan yakınlaşma stratejisinin tanımlandığı Tak Zirvesi⁶¹ bu yüzden anlamlıdır. Birlik tarafından gelişmeye destek olarak PHARE⁶² programının ortaya konması ve uzun vadeli yardımlar ardından Doğu ülkeleri ile anlaşmalar yapılması bu yakınlaşmanın en önemli göstergesidir. İlk nesil anlaşmaları akdeden devletlerden biri de 1990 yılında Romanya olmuştur.

O zamanın batılı yöneticileri Avrupa Birliğinin denetlenemeyen bir genişleme lehine dağılmasından korkmuşlardır. Helmut KOHL, François MİTERRAND gibi etkileyici temsilciler tarafından ortaya konan iç tercih doğuya genişleme sürecine engel olamamıştır.⁶³ Bundan sonraki zaman içinde tüm ODAÜ, Avrupa Birliği'ne üye olma isteklerini birer birer dile getirmişlerdir⁶⁴.

4.1.2. Romanya'nın Avrupa Birliği'ne Katılması Süreci

Kopenhag Avrupa Konseyinin katılım için öngördüğü ekonomik ve siyasi şartlara uyarak, yerine getiren ülkelere aileye girme imkanı tanınmıştır.

Siyasi şartlar; AB'yi oluşturan Anlaşmanın 6. maddesi 1. paragrafı tarafından konulan ilkelere" saygıyla ilgilidir. Kopenhag'da düzenlenen üç ana kriter arasından siyasî olanı demokrasiyi, hukuk devletini, azınlıklara saygıyı ve onların korunmasını teminat altına alan kurumlarını tanımlamaktadır. Romanya'da yaşayan ulusal azınlıkları koruma yönünde AB'nin gayretleri burada başlamaktadır. Helsinki Avrupa Konseyinde, bu kriterin AB ile görüşmelerin başlamasından önce yerine getirilmesi şart koşulmuştur.

---

⁶⁰ Burada üç ülkenin daha – Avusturya, Finlandiya, İsveç - AB üyesi olmasıyla 1995 'in "dördüncü dalga" genişlemesinden değil ODAÜ'leriyle ilgili genişlemeden söz edilecektir.

⁶¹ Temmuz 1989'da La Defense Takında yapılan G24 Toplantısı

⁶² PHARE = "Polonya - Macaristan, ekonomilere yardım ve yeniden inşa" programı daha sonra Romanya ve diğer Orta Avrupa ülkelerine genişletildi.

⁶³ Jean Louis QUERMONNE, *Le Sistem Politique De L'Union Europeene*, Maison D'Edition Montchretien, E. J. A., Paris, 2001, s. 95.

⁶⁴ Günümüzdeki Avrupa Birliği tanımlaması 1993 Maastricht Anlaşmasından beri mevcuttur.

Kopenhag'da yapılandırılan ilişkilerin temeli, her ülke ile AB arasında akdedilen Avrupa Anlaşmaları tarafından sağlanmıştır. Romanya tarafından da imzalanan anlaşma, 22 Ekim 1990'da Lüksemburg'da imzalanan Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması'nın yerine geçmiştir. Bu anlaşma Romanya'nın Avrupa Toplulukları üyesi olmasını öngörse bile ona üyeliğe aday ülke statüsü sağlamamaktadır. Romanya AB Başkanlık Konseyi'ne ancak Lüksemburg'da 1997'de üyelik talebinde bulunmuştur”.

Aralık 1994'de Essen Avrupa Konseyinde önemli bir adım atılmıştır. Birlik ortaklık anlaşmalarını, AB'ye katılmaya hevesli devletlere üyelik çalışmalarında yardımcı araçlar olarak tanımlamıştır. PHARE programı ise “iyileştirilmiş orta vadeli finansman aracı” olarak tanımlanarak Madrid Konseyi'nde idari yeterlik diye adlandırılan yeni bir üyelik kriteri getirmiştir.⁶⁵

Lüksemburg'da Aralık 1997'de toplanan Avrupa Konseyi yeni bir genişleme için yeşil ışık yakarak birçok devletin üyelik talebini kabul ettiğinde Romanya için de görüşme hazırlıklarını başlatmıştır. Bu konseyde güçlendirilmiş ön üyelik stratejisinin ilkeleri ve özgül araçları da aydınlığa kavuşturularak “tek başına ele alınan her aday devlet için Birlik müktesebatının analitik incelemesi” belirtilmiştir⁶⁶.

Aralık 1999'da toplanan Helsinki Avrupa Komisyonunun ardından Romanya, Slovakya, Letonya, Litvanya, Bulgaristan ve Malta'nın AB ile üyelik görüşmelerine başlayabileceği fakat bunun Şubat 2000'den itibaren hükümetlerarası ikili konferanslar çerçevesinde gerçekleştirileceği kararlaştırılmıştır. Görüşmeler, AB'nin bu konuyla ilgilenen iki kurumu ile her devletin katılım derecesiyle orantılı 31 görüşme başlığı altında yapılmaktadır.

Şu halde Romanya'nın AB ile görüşmeleri başlattığı tarih Şubat 2000'dir⁶⁷. Uygulamada bu görüşmelerin son hedefi bu statüden doğan tüm hak ve yükümlülüklerle AB'ye üye olmaktır. Üyelik birlik müktesebatının uygulanması ve geliştirilmesi olduğu kadar bu mevzuatın eksiksiz ve sürekli uygulanması, uyumu ve geliştirilmesi demektir.

---

⁶⁵ Kriter ile uyumlu bir bütünleşme amacıyla aday ülkelerin idarî ve adlî yapılarının uyarlanması öngörülmektedir.

⁶⁶ Tolga BİLENER, “AB'nin Azınlık Hakları Anlayışı ve AB'ye Bütünleşme Sürecinde Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri”, **Dünden Bugüne Avrupa Birliği**, Der. Beril DEDEOĞLU, Boyut Kitapları, İstanbul, 2003, s. 179.

⁶⁷ Vali NAS, “Odiseea Integrării României”, **Politikon**, Universitatea Ovidius, Nr. 56, Mai 2003, s. 36.

Ümit edilen temel değişikler ışığında yeni devletlerin dâhil olmaları dolayısıyla, AB, Nice Anlaşması olarak adlandırılan yeni bir anlaşma kabul etmiş ve anlaşma 26 Şubat 2001 tarihinde imzalanmıştır. Var olan anlaşmalarda değişiklik yapan Nice Anlaşması üye 15 ülke tarafından kendi anayasal usullerine uygun şekilde onaylanmasından sonra yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Konseyi her aday devlet için, geçici olarak kapatılabilen görüşme başlıklarını sıralayan ve planlayan bir “yol haritası” kabul etmiştir.

Aralık 2001 tarihinde Laeken’de yapılan Avrupa Konseyi toplantısında, istenen şartları yerine getiren devletlerle üyelik görüşmelerinin, 2004 Avrupa Parlamentosu seçimlerine AB üyesi olarak katılabilmelerine imkân verecek şekilde tamamlanması kabul edilmiştir. Ayrıca AB’nin geleceğiyle ilgili olarak üye devletler ile tüm aday devletlerin katılacağı bir sözleşme çağrısı yapılması kararlaştırılmıştır.

Romanya, Avrupa Birliği tarafından girişilen bu genişleme sürecinin doğudaki tamamlayıcı parçası olmuştur.

4.2. ROMANYA’DAKİ ULUSAL AZINLIKLARIN KONUMU

4.2.1. Tarihsel Özet

Ulusal azınlıklar her zaman Romanya’nın nüfusunun önemli bir kısmını⁶⁸ temsil etmişlerdir. Avrupa’nın bu köşesinde de her yerde olduğu gibi azınlıkların statü, hak ve özgürlükleri, çoğunluk ile ilişkileri, sorunları sadece politik düzeyde değil toplumun kendi bünyesinde de heyecan ve tepki uyandırmıştır. Orta ve Doğu Avrupa’da ulusal azınlıklar her zaman bir sorun, her dokunulduğunda değişik fikirleri ısıtacağı düşünölen bir problem dizisi olmuştur

Romanya’nın ulusal azınlık gruplarının korunması için ilk endişeler, 1878 Berlin Anlaşmasından sonra büyük devletlerin, ülkedeki Yahudilere vatandaşlık ve dolayısıyla siyasi ve medeni haklar tanınması için Bükreş’ten anayasa değişikliği istediği zaman ortaya çıkmıştır.

---

⁶⁸ 1930’da Büyük Romanya’nın nüfusu, içinde neredeyse dörtte birinin değişik etnik kökenli olduğu, 18 milyon civarındadır. Kaynak: <http://www.divers.ro/>

Birinci Dünya Savaşının sonu yeni devletlerin kuruluşunu veya bazılarının sona ermesine neden olurken, 1918’de “büyük” birleşmeyi gerçekleştiren Romanya, aynı zamanda halkın etnik bileşimini de çeşitlendirmiştir. O zamanın Romen devleti ulusal azınlıkların tümüne haklar konusunda eşitlik tanımış ve Milletler Cemiyeti tarafından ortaya konulan ulusal ve etnik azınlıkların korunması politikası çerçevesinde Azınlıklar Anlaşmasını 10 Aralık 1919’da imzalamıştır⁶⁹.

1923 Anayasası, kanunlar tarafından Romenlere tanınan tüm hakları etnik köken, dil veya dil farkı gözetmeksizin tüm azınlıklara tanımıştır⁷⁰.

İkinci Dünya Savaşından sonra azınlık hakları ile ilgili çalışmalar, uluslararası veya yerel örgütler düzeyinde gerçekleşmiştir. Romanya, azınlıkların korunması hakkında bu kuruluşların düzenledikleri anlaşmalar ve sözleşmeler tarafından öngörülen ilke ve önlemleri iç hukukuna dâhil ederek kuruluşların parçası olmuştur⁷¹.

Komünizm döneminde sadece azınlık hakları değil, insan hakları ve temel hürriyetler de ihlal edilmiştir. Resmi ideoloji gereğince dinsel haklar tanınmamış ve etnik kimlik açısından Romanya’da yaşayan diğer halkların diasporaları olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, Constanta’daki Türk ve Tatar liseleri ile Medgidia Medresesi (Mecidiye Müslüman Medresesi) 1952’de kapatılmasına karşı Ukraynalıların Lisesi ancak 1956 yılında kapatılmıştır⁷². CEAUŞESCU’nun iktidara gelmesiyle 1975’ten 1982 yılına kadar Romanya’da rejimin “gevşemesi” dönemi yaşanmıştır. Ancak dış borçlar yüzünden zorlaşan hayat şartlarının yanı sıra siyasi polisin baskısı ve dış etkenlerin de desteği ile Timişoara’da Macar asıllı Katolik bir papaz tarafından bir ayaklanma başlatılmıştır⁷³.

1989’da komünist rejimin yıkılmasından sonra Romanya demokratik evrim yoluna girmiş, insan hakları ve temel hürriyetler ile ulusal azınlıkların korunması konusunda takip edilecek belli bir çizgi belirlemiştir. Bu yönde atılan ilk adım ise azınlıkların varlığının resmen tanınması olmuştur.

---

⁶⁹ Ioan MURARU, **Protecția Constituțională A Libertăților**, Editura Luminalex, București, 1999, s. 84.

⁷⁰ Ioan MURARU, a.g.e., s. 89.

⁷¹ Ion DELEANU, **Instituții Și Proceduri Constituționale**, Editura Servo, Arad, 2002, s. 132.

⁷² Cemil TAHSİN, “O Istorie A Minorităților Din România În Perioada Comunismului”, **Lucrările Conferinței Despre Minorități**, Editura Albatros, Decembrie 1994, s. 127.

⁷³ Vamık D. VOLKAN, **Kanbağı – Etnik Gururdan Etnik Teröre**, Bağlam Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 221.

Ceauşescu'nun düşüşünden sonra iktidarı, reform yanlısı komünistlerle önde gelen muhaliflerin oluşturduğu Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSN)⁷⁴ almıştır. Romanya'nın ulusal azınlıklarının haklarıyla ilgili 6 Ocak 1990 tarihli Beyannamesi⁷⁵ ile ihtilalin “halkın bütününün, Romen milletinin ve ulusal azınlıkların tarihi bir eylemi” olduğunu ilan edilmiştir. Aynı zamanda “Romen milleti ve ulusal azınlıklar arasında dostluk ve birliği”⁷⁶ teyit ederek ulusal azınlıkların varlığını ve önemini onaylamıştır. Yeni siyasi oluşum, eski diktatör tarafından ulusal azınlıklar hakkında yürütülen politikayı kınamış, “Tüm ulusal azınlıkların bireysel ve ortak haklarını ve özgürlüklerini gerçekleştireceğini ve teminat altına alacağını büyük bir ciddiyetle ilan eder” ifadesi ile bunu somutlaştırmıştır. Ulusal azınlıklar konusunda yeni bir kanunun hazırlanması ve kabulünü ise yeni anayasanın yapacağı belirtilmiştir. Reddedilen birkaç kanun taslağına rağmen böyle bir kanun bugün bile yoktur⁷⁷.

Ulusal Kurtuluş Cephesi, 1990 beyanında öngörülen ortak haklar yerine kişisel haklar getirmiştir. Ulusal azınlıklar böylelikle insan hakları ve temel özgürlüklerin teminatı altına alınmıştır. 20.11.1991 tarihli beyanda hükümet, azınlıkların etnik, dilsel, kültürel ve dinî kimliklerinin korunmasını teşvik ederek tüm vatandaşların hukuk önündeki eşitliklerine ve azınlıklara ait kişilerin haklarına saygı göstermeye dikkat çekmiştir.

İhtilalin hemen sonrasındaki yıllarda siyasi alanda ulusal azınlıklara dair siyasi beyanlar yapılmış, yasa taslakları önerilmiştir. Romanya hükümetinin bu konunun Romanya siyasi hayatındaki önemini fark ettiği ve azınlıklara ait kişilere karşı ayırıcı tüm önlemleri kınadığı, 20 Kasım 1991 ve 25 Mart 1992 tarihli iki beyanı vardır⁷⁸. Dış İşleri Bakanlığının 23 Aralık 1992 tarihli beyanı da aynı derecede anlamlıdır. Bu beyan

---

⁷⁴ 1989 İhtilalinden hemen sonrası çıkan “geçici siyasi kurum”. Bu kurumun Konseyi, Yüksek Askeri Konseyi, tüm bakanlıkları ve diğer merkezi organları kendisine bağlayarak devletin tüm yetkisini ele aldı. Tudor DRĂGANU, **Drept Constitutional Şi Institutii Politice. Tratat Elementar**, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 1998, Vol. 1, s. 390.

⁷⁵ România Şi Minorităţile - Colecţie De Documente, Editura Pro Europa, Târgu-Mureş, 1997, s. 28.

⁷⁶ Romen milleti ve ulusal azınlıklar arasındaki bu ayırım milletin ve milliyetin etnik yapısı kavramını işaret eder.

⁷⁷ Bugüne kadar altı kanun tasarısı oldu fakat bunların hiç biri üzerinde bir uzlaşmaya varılamadı. İlk tasarı Ulusal Azınlıklar Konseyine, üçüncüsü Ulusal Azınlıklar Parlamento Grubuna aitti. Avam Kamarası RMDB (Romanya Macarları Demokratik Birliği) Parlamento Grubu ulusal azınlıklar ve muhtar topluluklar hakkında bir kanun teklifi yaptı. Sonra Almanların Demokratik Forumu Romanya'nın ulusal azınlıklarını koruma konusunda bir kanun teşebbüsünde bulundu ve son tasarı Helsinki Romen Komitesi tarafından gerçekleştirildi.

⁷⁸ Monitorul Oficial, Nr. 36, decembrie 1991, s. 42; nr. 52, mai 1992, s. 38.

ulusal, etnik, dinî ve dilsel azınlıklara ait kişilerin hakları üzerinde beyanıyla kabulünü kutlayarak sayılan değerlere bağlılık kadar onlara uymada ve onları uygulamadaki kararlılığının altını çizmiştir. Tüm bu belgelerde yürütme erkinin temsilcileri, insan haklarının ve ulusal azınlıklara ait kişilerin korunmasıyla ilgili uluslararası anlaşma ve sözleşmelere bağlılıklarını ifade etmiştir.

O dönemden itibaren ulusal azınlıkların korunması Romanya'nın iç ve dış politikasının ana noktalarından biri olmuştur. Bu durumun, Romanya'yı bünyelerine katmaya çalışan uluslararası Avrupalı kuruluşların uyguladıkları baskılar tarafından da yaratılmış olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

4.2.2. Romanya'daki Ulusal Azınlıkların Kısa Tanıtımı

Günümüzde Romanya'da Macarlar, Romlar (Çingener), Almanlar, Ukraynalılar, Lipova Rusları, Yahudiler, Türkler, Tatarlar, Ermeniler, Bulgarlar, Sırp, Hırvatlar, Polonyalılar, Yunanlılar, Arnavutlar, İtalyanlar, Çekler ile Slovaklar olmak üzere resmen 18 azınlık tanınmaktadır. Kendi siyasal örgütü tarafından temsil edilen Macarların dışında bunların her biri Romanya parlamentosunda bir kişi tarafından kendiliğinden temsil edilmektedir⁷⁹.

7 Ocak 1992 tarihli son nüfus ve konut sayımına göre, Macarlar toplam nüfusun % 7,1'i ve Romlar ise % 1,8'ini oluşturmaktadır. Diğer azınlıkların her biri % 1'den azdır. Bulgarların, Yahudilerin, Çeklerin, Polonyalıların, Yunanlıların, Ermenilerin ve diğer milliyetlerin toplamı ancak % 0,2 etmektedir. Etnik olarak Romen nüfus, toplam nüfusun % 89,5' sini temsil eder⁸⁰. Rom azınlığa ait verilerin hatalı olması büyük bir olasılıktır. Bu etnik kökenli kişiler, değişik nedenlerle veya gerekli kimlik belgesine sahip olmadıklarından Rom olduklarını beyan etmemektedirler. Romlar için resmî sonuçlar 409.732 sayısını veriyorsa da Rom örgütleri neredeyse iki milyon sayısını ileri sürmektedirler⁸¹ ki bu oran kabul edildiği takdirde Romanya'daki azınlıkların arasında birinci sıraya yükselecektir.

---

⁷⁹ Dönem sırasına göre seçilen milletvekilleri listesi EK:1 de gösterilmiştir.

⁸⁰ En son nüfus sayımı 2002 yılında yapılmıştır. Kaynak : <http://www.divers.ro>.

2002 nüfus sayımı ile 1992 yılındaki nüfus sayımı sonuçları EK:2 de gösterilmiştir.

⁸¹ Noszakai, G. "Romsak delkelet- Europaban: Romania", **Amaro De Roms**, March 1995. s.12, in World Directory of Minorities, Minority Rights Group International Press, Londra 1997, s. 12.

Parlamentoda temsil hakkının dışındaki azınlıklar, yürürlükteki mevzuat tarafından kendilerine garanti edilen birçok özgürlük ve haktan yararlanmaktadır. Bu haklar Anayasa’da, Yerel İdareler Yasası, Siyasi Partiler Yasası, Eğitim Yasası, Seçim Yasası’nda belirtilmiştir.

4.2.3. Ulusal Azınlıkların Korunmasında Romanya’daki Yasal Çerçeve

Romanya’nın ulusal azınlıklarının çeşitliliğine bu kısa girişten sonra Romen kanun koyucunun hangi araçlarla azınlıkların haklarını geliştirmeyi ve aynı zamanda AB’nin isteklerini nasıl tatmin etmeyi düşündüklerine bakmak uygun olacaktır.

Romanya’da ulusal azınlıkların korunması, Anayasadan yerel idari kararlara kadar birçok iç ve dış kaynaklı belgeler etrafında hareketlenmektedir.

4.2.3.1. Dış Kaynaklı Akitler

Dış kaynaklı akitler belgeleri, anlaşmaları, beyanları, Romanya’nın taraf olduğu uluslararası anlaşmaları içermektedir. BM, Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik İşbirliği Konferansının üyesi olarak Romanya, bu uluslararası örgütlerin azınlıkların korunması ve bu alandaki sonuçlar hakkında yayınladıkları beyanat ve sözleşmeleri kabul ederek kendi hukuk sistemine dâhil etmiştir⁸². Buna Romanya’nın komşuları ile imzaladığı ikili anlaşmalardan doğan uluslararası taahhütleri de eklemek gerekmektedir.

1996’da Romanya ile Macaristan arasında “Uyum, işbirliği ve iyi komşuluk Anlaşması”nda⁸³ karşılıklı olarak, “ulusal azınlıkları korumanın uluslararası insan haklarını korumanın bir parçası olduğu” kabul edilmiştir. Anlaşmanın 15. Maddesinde ise BM’in, Avrupa Güvenlik İşbirliği Konferansının ve Avrupa Konseyinin diğer belgelerinden doğan taahhütler, Avrupa Konseyinin çerçeve sözleşmesi temelinde kurallara bağlanmıştır. Azınlıklara karşılıklı olarak serbest ifade, etnik, kültürel, dilsel

---

⁸² “Soykırım suçunun önlenmesi ve cezalandırılması sözleşmesi, “ Her türlü ayrımcılığının yok edilmesi hakkında uluslararası sözleşme”, “Medeni ve siyasal haklarla ilgili uluslararası pakt”, “Güney Afrika’da ırk ayrımı suçunun yok edilmesi ve cezalandırılması”, “Çocuk hakları ile ilgili sözleşme”, “ulusal veya etnik, dinî ve dilsel azınlıklara ait kişilerin beyannamesi”, “Öğrenim alanında ırk ayrımcılığına karşı mücadeleyle ilgili sözleşme”, “İnsan hakları ve temel özgürlüklerin korunması Avrupa sözleşmesi”, “Avrupa Toplumsal Şartı”, Romanya’nın 29 nisan 1995’de 33 sayılı kanun ile onayladığı “Avrupa’da Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşme”, “Helsinki Nihai Senedine katılan devletler arasında karşılıklı ilişkileri düzenleyen ilkeler hakkında Beyanname”, Viyana, Kopenhag ve Helsinki Belgeleri.

⁸³ Timişoara’da 16 Eylül 1996 tarihinde imzalanan, Parlamento tarafından 10 Kasım 1996 tarih ve 113 sayılı kanunla onaylanan ve 16 Ekim 1996 tarihli 250 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan anlaşma.

ve dinî kimliklerini koruma ve geliştirme hakkı tanınmıştır. Ulusal azınlıklar kendi eğitim, kültürel ve dinî örgüt veya derneklerini kurma ve yaşatma, ana dillerini serbestçe kullanma ve bu dilde her düzeyde ve her türlü şekilde eğitim verme imkânına da sahip olmuştur. Azınlıklara serbestçe ve etkin olarak siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşama katılma ve merkezî veya yerel kamusal makamların organlarında seçilmiş temsilcilere sahip olma hakkı da tanınmıştır.

2 Haziran 1997 tarihinde Romanya ve Ukrayna arasında imzalanan “İyi Komşuluk ve İş Birliği Anlaşma”⁸⁴’sı ile ulusal azınlıklara ait kişilerin hakları ve bu hakların korunmasıyla ilgili uluslararası standartları geliştirmek ve uygulamaya koymak için tarafların işbirliği benimsenmiştir.

Her türlü ayrımcılığın önlenmesi ve cezalandırılmasıyla ilgili 2 Kasım 2000’de yürürlüğe giren, 137/31.08.2000 sayılı karar ile Romen mevzuatına toplumsal politikayla ilgili iki bileşke dâhil edilmiştir. AB’ nin eşit uygulama ilkesini benimseyen Konsey önergesi ve iş gücü kullanımı hakkında eşitlik⁸⁵ hedefleyen 200/78/EC sayılı yönergesi ile Romanya, bu mevzuatı kabul eden ilk devlet olmuştur⁸⁶.

Romanya’nın, Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi’ni çekincesiz onaylayan ilk ülke⁸⁷ olması aslında şaşırtıcı olsa bile, sözleşmede belirtilen çoğu haklar Romanya yasal sisteminde zaten önceden belirtilmiş ve uygulanmaktadır.

Romanya, sözleşme yürürlüğe girdikten sonra ilk raporunu 1 Şubat 1999’da Avrupa Konseyi Komisyonuna göndermiştir. Raporda azınlık hakları konusunda yapılan yasal düzenlemeler, bunların hayata geçirilme çabaları, Ulusal Azınlıklar Konseyi’nin kurulması ve faaliyetleri, azınlıklara ayrılan bütçe ayrıntıları ve sonraki dönem için tasarlanan yasalar ve uygulamalar belirtilmiştir.

Komisyonun eline 24 Haziran 1999’da geçen Romanya Raporu, 13 – 16 Eylül 1999 tarihleri arasında yapılan 5. toplantısında ele alınmıştır. 19 – 21 Haziran 2000 tarihleri arasında bir Danışma Komitesi Romanya’yı ziyaret ederek tespitlerde

---

⁸⁴ Bu anlaşma 16 Temmuz 1997 tarihli 157 sayılı Resmi gazetede yayımlanan 14 Temmuz 1997 tarih ve 129 sayılı kanun tarafından onaylandı.

⁸⁵ Kamu Bilgilendirme Bakanlığı’nın Faaliyet Raporu, Bucureşti, 2002, s.2.

⁸⁶ “Monitarizarea Procesului De Aderare La Uniunea Europeana - Protectia Minoritatilor in Romania”- Open Society Institut Project – Central European University Press, Bucureşti, 2001, s.24.

⁸⁷ 1.2.1995’te imzalanarak, 29.04.1995’te 33. sayılı kanun ile onaylanmış olan Çerçeve Sözleşme, 1.2.1998 yılında da yürürlüğe girmiştir. Monitorul Oficial, Nr. 147 din 11.5.1995, s. 19.

bulunmuş ve Komisyonun 6 Nisan 2001 tarihindeki onuncu toplantısında Romanya hakkındaki Rapor onaylanmıştır⁸⁸.

Danışma Komitesi, Çerçeve Sözleşmesinin nasıl uygulandığını ve uygulanması sırasında ne tür zorluklar yaşandığının raporda belirtilmediğini eleştirirken Romanya'ya yapılan ziyaret sırasında bu konuda yetkililerin iş birliğinden dolayı memnuniyetlerini dile getirmiştir. Romanya belli başlı azınlık grupları tanıdığı, diğer gruplara ulusal azınlık grubu statüsünü vermediği⁸⁹ ve yargı organları tarafından ayrımcı hareketlere karşı gevşek kaldığı için eleştirilmiştir. Ayrıca, Parlamento ve Ulusal Azınlıklar Konseyinde temsil edilen azınlıklar ile temsil edilmeyen azınlıklar arasında ayrımcılık yapıldığını düşünülerek durumun düzeltilmesi istenmiştir.

Romanya'nın ikinci raporu 2004 yılında Konseye iletilmiştir. Danışma Komitesinin 6 Haziran 2005 tarihli raporunda ilerlemeler kaydedildiği, kurumsal seviyede yeni birimler oluşturulup eskilerin daha verimli çalışmaları için yeniden yapılandırıldığı belirtilmiştir. Bu rapor çerçevesinde Azınlıklar arası İlişkiler Dairesi, Avrupa Birliği Gelişme Bakanlığı'na bağlanarak ana dilde eğitimi yaygınlaştırılmıştır.

4.2.3.2. Romanya Kanunları

Romanya toprakları üzerinde yaşayan ulusal azınlıkların durumunu yoğun bir şekilde sentezleyen ve kurala bağlayan bir yasa hâlâ yoksa bile Romen mevzuatı bu alanda çok zengindir.

Temel belge ulusal, üniter ve bölünmez devleti koruyan 1991 Romanya Anayasası'dır. Romen halkının birliği ile ırk, milliyet, etnik köken, dil, din, cinsiyet, siyasal görüş, zenginlik veya toplumsal köken ayrımı yapmaksızın tüm vatandaşlara eşitlik tanınmıştır. Böylece bu Anayasa, 21 Ağustos 1965 Anayasasında yer alan bir arada yaşayan milliyetler kavramını yok ederek onun yerine azınlık kavramını getirmiştir. Resmî dil Romence'dir. 6. madde ile "Devlet, ulusal azınlıklara ait kişilere etnik, kültürel, dilsel ve dinî kimliklerini koruma, geliştirme ve ifade hakkı tanır ve teminat altına alır" ifadesiyle kimlik hakkı da tanınmıştır. İkinci fıkra da ise bu kişilerin "kimliklerinin korunması, geliştirilmesi ve ifadesi için devlet tarafından alınan tüm

---

⁸⁸ <http://www.humanrights.coe.int/Minorities/Eng/FrameworkConvention/AdvisoryCommittee/Opinions/Table.htm>

⁸⁹ Advisory Committee Opinion On Romania, Adopted On 6 April 2001, Madde 3, Bent 18.

önlemler”, “diğer Romen vatandaşlara göre eşitlik ve ayrımcılık yapmama ilkelerine uygun olmalıdır”⁹⁰ ifadesi yer almaktadır.

Eğitim konusunda 32. madde “eğitim uluslararası iletişim dillerinden birinden de verilebilir” hükmü ile genişletilmiştir. Ulusal azınlıklara ait kişilerin kendi ana dillerinde öğrenme hakkı ve bu dilde eğitilme hakkı teminat altındadır.

Mahkemeler ve Yargı makamları önünde yargı usulleri Romence yapılmaktadır. Fakat ulusal azınlıklara ait vatandaşlar, Romen dilini anlamayan kişiler bir tercüman aracılığıyla dosyadaki tüm belgeler hakkında bilgi edinmek, dava sırasında konuşmak ve dilekçe vermek hakkına sahiptir.

Diğer yandan Anayasa her vatandaşa hayat ve fiziki bütünlük, bireysel özgürlük, kendini koruma hakkı, aile ve özel yaşam, konut dokunulmazlığı, vicdan özgürlüğü, ifade özgürlüğü, bilgi edinme hakkı garanti etmektedir. Ancak halen bir azınlıklar yasası mevcut değildir.

4.2.3.2.1. Siyasal ve İdari Temsil

Anayasanın 59/2 maddesinde “Ulusal azınlığa ait vatandaşların örgütleri arasında parlamentoda temsil edilmek için bir milletvekilliği hakları vardır”⁹¹ şeklinde belirtilmiştir. “Bir ulusal azınlığın vatandaşları bir tek örgüt tarafından temsil edilebilirler” ifadesi siyasal partiler yasasında⁹² daha detaylı olarak tekrarlanmıştır. Avam Kamarası ve Senatonun seçimiyle ilgili 68/1992 sayılı kanunun 4. maddesi “Ulusal azınlıklar şayet seçimlerde % 5 eşiğini aşmazlarsa resen bir temsilci hakları vardır ve onların seçimlere katılan örgütleri, seçim işlemlerinde bir siyasal partiye yasal olarak eşittir”⁹³ ifadesiyle anayasanın 59/2 maddesini tamamlamaktadır. Bu olgu 70/1992 sayılı yerel seçimler yasasının 105. maddesinde de öngörülmüştür.

---

⁹⁰ Constituția României, s. 3 – 5.

⁹¹ Constituția României, s. 63

⁹² Romanya Resmî Gazetesinde yayımlanan 6 Nisan 1996 Siyasal Partiler Yasası, Birinci kısım, no 75, 11 Nisan 1996.

⁹³ 432 sayılı Romanya Resmî Gazetesi, Birinci kısım, 16 Temmuz 1992, no 164.

4.2.3.2.2. Ana Dilde Eğitim

Eğitim konusunda anayasal hükümlerin ötesinde 84/1995 sayılı kanun⁹⁴, ulusal azınlıklara ait kişiler için eğitime ayrılmış 12. başlıkta da detayları düzenlemiştir. 5. maddede Romanya'nın tüm vatandaşlarının her düzeyde ve şekilde eğitime erişimi, toplumsal ve maddi şartları, cinsiyeti, ırkı, milliyeti, siyasal veya dinî aidiyetinden bağımsız olarak savunulmuştur. 137/2000 sayılı kararnamenin 15/1 maddesi ile bunun ırk, cinsiyet veya etnik köken sebepleriyle engellenmesinin ise söz konusu yasanın ihlalini olarak algılanacağı vurgulanmıştır. "Ulusal azınlıklara ait kişiler tüm eğitim düzeylerinde ve şekillerinde olduğu kadar kendi ana dillerinde eğitim ve öğrenme hakkına sahiptir" hükmü ile yasa, eğitimin ulusal azınlıkların dillerinde yapılmasını öngörmüştür. Fakat Romence, devletin resmî dili olarak, zorunlu kalmaya devam etmektedir.

Müslüman Türk azınlığı ilgilendiren Ana dili Eğitiminin sancılı geçiş dönemleri son bölümde ayrıntılı tarih analizleri ve ilgili kanun değişiklikleriyle detaylı bir şekilde incelenmiştir.

4.2.3.3. Kurumsal Uygulamalar

Ulusal azınlıklara mensup vatandaşların sorunlarının çözümü ve azınlık haklarının Avrupa standartlarına ve uluslararası standartlara uyumlaştırılması amacıyla Romen hükümeti tarafından 6 Nisan 1993'de Ulusal Azınlıklar Konseyi (UAK) ve 31 Ocak 1997 tarih ve 17 sayılı hükümet kararı ile Ulusal Azınlıkları Koruma Bölümü (UAKB) kurulmuştur.

2000 yılında yapılan genel seçimlerin ardından Adrian NASTASE Hükümeti, Romanya'daki Milli azınlıklara, uluslararası hukukun tanıdığı tüm hakların ve her türlü desteğin verildiği sebebi ile ulusal azınlıklar alanında uzmanlaşmış kurumsal yapılarda değişiklik yapmıştır. Kamu Bilgilendirme Bakanlığının örgütlenmesi ve çalışmasıyla ilgili 13/2001 sayılı hükümet kararı ile bu departmanın adı ve yapısı değiştirilmiştir. Kamu Haberleşme Bakanlığının içinde Azınlıklar arası Koordinasyon Bölümü (AKB)⁹⁵

---

⁹⁴ Eğitim Kanunu (no 84, tarihi 24 Temmuz 1995) hükümetin no 36/1997 sayılı Acil Kararı ve 151/1999 sayılı Yasa ile değiştirildi. Burada verilen bilgiler yasanın değişmiş şekline aittir (Resmi Gazete sayı 660, tarih 10 Aralık 1999)

adı altında departmandan daha küçük bir birim olarak faaliyet göstermesi uygun bulunmuştur.

2001’de Ulusal Azınlıklar Konseyinin statü ve yapısı 589/2001 sayılı hükümet kararı ile değiştirilerek, hükümetin danışma organı olmuştur. Bu organın görevi ulusal azınlık vatandaşlarının karar verme işlerine yürütme düzeyinde katılmalarını sağlamaktır. Azınlıklar arası ilişkiler bölümünün girişimiyle hükümet, 21 Kasım 2001 tarihindeki toplantısında Ayrımcılıkla Mücadele Ulusal Konseyi kararını onaylanarak, eşitlik ilkesinin vatandaşlar arasında hiçbir ayırım yapılmadan uygulanacağını kabul etmiştir⁹⁶.

---

⁹⁵ Kamusal Bilgilendirme Bakanlığı, Azınlıklar arası İlişkiler Bölümü’nün “Çalışma Raporu”, Bucureşti, 2002, s.2.

⁹⁶ Ion DELEANU, a.g.e. s. 154.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ROMANYA'DA YAŞAYAN MÜSLÜMAN-TÜRK AZINLIK

5.1. ROMANYA'DAKİ MÜSLÜMAN - TÜRK VARLIĞININ TARİHİ GELİŞİM SÜRECİ

5.1.1. Nüfus ve Yerleşme

1989 Aralık ayındaki halk ihtilalinden sonra, siyasi ve ekonomik alanda girdiği darboğazlardan çıkmanın çabası içindeki Romanya nüfusunun %10' unu azınlıkların teşkil ettiği görülmektedir. Macarlar 1.620.198 kişiyle en büyük kısmı oluştururken sırasıyla onu Romlar, Almanlar, Ruslar, Ukraynalılar ve Türkler takip etmektedir.

Romanya Türkleri'nin çoğu Dobruca (Karpas -Tuna), bölgesindeki Köstence, Mecidiye, Tulça gibi şehirlerde yaşamaktadır. Ayrıca Kalaraş, Oltena, İbrail, Galats, Bükreş gibi şehirlerde de Türk azınlığa rastlanmaktadır. Türklerin % 8'i Köstence'de, % 12'si Tulça'da yaşamaktadır.

Dobruca'nın nüfus yapısı savaş, istilâlar ve göçler sebebiyle çeşitli milletlerden oluşan bir mozaiktir. Dobruca'nın yüz ölçümü küçük olmasına rağmen zengin doğal kaynaklarıyla çeşitli ırkları ve değişik dinlere mensup insanları kendinde ağırlayarak misafirperverliğini göstermiştir.

Dobruca 13.yy.a kadar kuzeyden ve Orta Asya'dan gelen Türkler'in akınına sahne olmuştur. Bölgeye MÖ 1000 yıllarında gelen İskitler (Şçitler) "ilk öncü Türk halkı"⁹⁷ olmuştur. Beraberinde örf, âdet, kültür ve konuşma dillerini de bölgeye getirmişlerdir. Dobruca'ya III. asırdan itibaren Türk soylu Hun, Avar ve Bulgar Türkleri gelmiştir. IX. yüzyıldan sonra bölgeye, Orta Asya'dan gelen Peçenekler⁹⁸, Uzlar, Kumanlar, Tatar, Selçuklu Türkleri ve nihayet Osmanlı Türkleri gelmiştir. Beş asra yakın bir süre devam eden Osmanlı idaresiyle Dobruca bölgesi âdeti bir Türk yurdu hâline gelmiştir.

---

⁹⁷Ibram NUREDİN, *Dobruca'daki Müslüman Topluluğu Manevi Hayatından Sayfalar*, Constanta 1999, s.7

⁹⁸Peçenekler, Türklerin batı kolunu, Uzlar, Oğuzların batı kolunu oluşturur. Kumanlar, bazı uzmanlara göre, Türk halkların tarafından asimile edilen Hint Avrupalı orijine sahip bir kavimdir.

Osmanlı İmparatorluğunca ekonomik, stratejik ve askerî yönden önemli görülen ve çok istenilen Dobruca bölgesini ele geçirmek, kara ticareti yollarını ele geçirmek demektir. Eflâk– Silistre geçidi, Boğdan – İsakça geçidi ile İstanbul güzergâhları ele geçirildiğinde deniz ticareti ve Basarabya'nın güneyinden geçerek Altın Ordu kuvvetlerine ulaşabilme imkânına sahip olunmuştur.

XIII. asırda, Müslümanların Dobruca'nın sahil ve orta bölgelerinde yaşadıkları bilinmektedir. Tarih-î al-i Selçuk (Büyük Selçuklu Tarihi) adlı eserinde tarihçi Yazıcızade, I. Keykâvusun büyük bir Türk topluluğunu getirip, Sarı Saltuk Baba yönetiminde Babadağ bölgesine yerleştirdiğini anlatmaktadır. Bu tarihten itibaren bölge “Babadağ” ismi ile anılmaya başlanmıştır.

1330–1331 yılları arasında Babadağ şehri Dobruca bölgesinin en önemli ekonomik, askerî, idari merkezi konumuna gelmiştir. Constantin Brătescu, Türk soylu insanların bulunduğu diğer bir şehir İsakça' da “Müslüman halkın yaşadığını ve bunların Constantinopole'ye idarî yönden bağlı olduğunu”⁹⁹ belirtmiştir.

Aynı tarihçiye göre, 1444'teki Varna Hristiyan Felâketi Dobruca'nın etnografik tarihinin değişmesine neden olmuştur. Köylerin çoğuna yerleşen Türkler, yerleştikleri birimlere Türk isimleri vermişlerdir. Şehirler, kaleler Osmanlı İmparatorluğun yönetimine girmiş ve artık bu tarihten sonra bölgede kilise değil, cami kurulmaya başlanmıştır.¹⁰⁰

1352 tarihinden itibaren Osmanlı Kuvvetleri Balkan Yarımadasına akınlar düzenleyerek, buralara Anadolu'dan Müslüman Türkleri getirip hâkimiyetlerini sağlamışlardır.¹⁰¹ Çimpe ve Gelibolu kaleleri ile Edirne'nin fethi, Chermanon ve Sofya'daki zaferler, Kosova Meydan Savaşı Türk hâkimiyetinin basamaklarını oluşturmuştur.

Evliya ÇELEBİ' nin XVII. yüzyıldan önceki sözlü kaynaklara dayandırdığı bilgiye göre, Mangayla, Köstence, Kara Harman, Karasu/Mecidiye, Hırşova yerleşim

---

⁹⁹ Constantin BRĂTESCU, Dobrogea, **Cincizeci De Ani De Viață Românească (1878-1928)**, Analele Dobrogei, yıl IX, cilt I, “Cultura națională”, 1928, s.220.

¹⁰⁰ Constantin BRĂTESCU, Dobrogea, **Cincizeci De Ani De Viață Românească (1878-1928)**, Analele Dobrogei, yıl IX, cilt I, “Cultura națională”, 1928, s.223.

¹⁰¹ Halil İNALCIK, **İmpériul Otoman. Epoca Clasică (1300–1600)**, Ed. Enciclopedică, București, 1996, s.52, 53, 59, 394, 396.

birimleri güçlükle fethedilmiştir.¹⁰² Sahildeki korunma sisteminin, istihkâmların sağlam olması Hırşova, Silistre, Păcuiul lui Soare, İsakça, Kilya' daki kalelerin sarp yerlere kurulması, iyi tahkim edilmesi, bölgenin savunma sisteminin güçlü olduğunu göstermektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun genişleme politikası çerçevesinde, Sultan I. Mehmet zamanından itibaren Tuna, Moldova, Polonya'ya giden yol güzergâhında bulunan stratejik öneme sahip olan Enisala kalesi kuvvetlendirilmiştir.¹⁰³

Tatarlar Karadeniz kıyısına, Dobruca'nın ortasına ve Tuna boyuna yerleşmişlerdir. Hacılar, Akbaş, Gelincik, Tatlıcak, Borağan, Bekter, Köseler yerleşim birimlerinde nüfusun tamamı Tatardır.

Yazılı kaynaklar 1512–1514 tarihleri arasında Kırım'dan bölgeye yeni bir Tatar göç dalgasının geldiğini kaydetmektedir. Dimitrie CANTEMİR'in Moldavya'nın Tasviri adlı kitabında, Sultan II. Selim'in emri üzerine 1568 tarihinde 30.000 Nogayın, Bucak'a yerleştirildiği anlatılmaktadır.

Bölgeye birbiri ardına gelen Türk ve Tatar akınları Dobruca'daki Müslüman nüfusun sayısını arttırmıştır. Kanunî Süleyman'ın Moldova seferine katılan tarihçi Nasuh MATRAKÇI, Moldova'ya giderken Dobruca bölgesindeki nüfusun büyük bir çoğunluğunu Türk soylu insanların oluşturduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca, bölge ile ilgili tutulan Tahrir Defterleri'nde¹⁰⁴ köylerin, pazarların, kasabaların isimleri, nüfus sayısı ve buralarda yaşayan insanların isimlerini görmek mümkündür.

Türkler genellikle büyük nahiyelerde, şehirlerde geniş toprak sahibi olup ziraatla uğraşmış, memurluk yaparak yaşamışlardır. Bazıları da kundura boyacılığı, kahvehane işletmeciliği, börekçilik, bozacılık, sakacılık, berberlik, erkek terziliği ve hamalcılık yapmışlardır. Yıllar boyunca, "Tatarlarla birlikte Türkler, bu Hristiyan ülke köşesinde, dinini, örf ve âdetlerini muhafaza eden, dürüst ve doğru bir millet olarak kendilerini ispat etmişlerdir"¹⁰⁵. Dobruca'nın orta ve güneyine yerleşen Türk-Tatarlar

---

¹⁰² Călători Străini Despre Țările Române, București, Ed. Științifică, 1976, cilt VI, s.380, 384, 386, 396, 451.

¹⁰³ C. Constantin GIURESCU, C.Dinu GIURESCU, **İstoria Românilor Din Cele Mai Vechi Timpuri Până Astăzi**, București, Ed. Albatros, 1975, s.209.

¹⁰⁴ Devlete ait toprakların kayıtlarının tutulduğu defterdir. Bu defterlerdeki değişiklik ve düzeltmeleri Nişancı adı verilen bir görevli yapmaktadır. Kaynak: Deliorman, Altan, **Osmanlı Tarihi**, cilt II, s.24

¹⁰⁵ Constantin CÎOROÎU, Marian MOÎSE, **Litoralul Românesc La 1900**, Constanța, Ed. Enciclopedică, 1997, s.139.

ise uzun zaman yarı göçebe bir hayat tarzı yaşamışlardır. Türkler, hem İslâmiyete bağlı kalıp, diğer yandan da modern hayata açık kalarak bölgeye uyum göstermişlerdir.

5.1.2. Bilinçli Göç Politikası ve Gayrimüslimlere Toprak Satışı

1877'deki Romen İstiklâl Savaşından sonra bölgede Romenler çoğunluğu oluşturmuştur. Romen idaresi, Osmanlı idaresinin kendilerine gösterdiği anlayışa dayalı muameleyi bu sefer azınlığa düşen Türklere göstermiştir.

Romen idaresi, ilk yıllarda Dobruca bölgesini idarî yapı olarak üç sancağa bölmüştür. Köstence Sancağı'nda Köstence, Mangalya ve Hırşova kazaları, Tulça Sancağı'nda Tulça, Sünne, Maçın, ve Babadağ kazaları bulunurken son sancak olan Yeni Silistre Sancağı'nda Mecidiye ve Yeni Silistre kazaları vardır. Yeni Silistre sancağı 1877–1880 yılları arasında ayrı bir sancak iken 1880 yılında Köstence Sancağına bağlanmıştır.

1900'lü yıllarda Dobruca bölgesinin toplam yüz ölçümünün 13.293 km², nüfusunun ise 259.976 olduğu bilinmektedir. Yani Toplam nüfusunun %15'ini oluşturan Türk-Tatarların sayısı 40.636'dır. Adli ve ekonomik tedbirlerin alınmaması, bölgede can, mal ve mülkiyet güvenliğinin olmaması, Anadolu'daki akrabalarla aile ilişkilerinin gelişmesi etkisiyle göçler ile arazi ve arsaların küçük parçalara bölünerek ve bölgeye yeni yerleştirilen Romenlere satılması bölgedeki Türk nüfusunun azalmasının nedenleri arasındadır. Hayvancılık ve tarımla geçinen Müslüman azınlığının arazilerinin başkalarının eline geçmesi göçleri tetiklemiştir.

Romen idarecileri tarafından 15 hektar olarak parçalanmış araziler açık artırma ile satılmaktadır. Bu satışa sadece Lâtin soylular iştirak etmiş, kalan araziler ise Alman soylulara satılmıştır.¹⁰⁶ Romen çiftçilere ise 10 hektara kadar arazi sahibi olma imkânı sağlanmış olup 10 hektardan daha az araziye sahip olan Romen çiftçilere ise mali krediyle desteklenerek arazilerini 10 hektara tamamlamaları imkânı verilmiştir. Nisan 1882 tarihinde Dobruca'daki Kırsal Alanda Mal, Mülk ve Arazi Edinme ile İlgili Kanun çıkarılmasına rağmen kanundan, bölgede yaşayan Türklerin yararlandırılmamış, aksine Türklerin aleyhine bir durum oluşturulmuştur.

---

¹⁰⁶ a.g.e. s.351.

Kadrilater bölgesindeki Bulgar idarecilerinin uyguladığı metot ile 1913'e kadar Türkler, akın "Ak Topraklar" dedikleri Anadolu'ya göç etmeye zorlanmışlardır. Bulgar göçmenler Türklere karşı rencide edici davranışlarda bulunmuş, mal ve mülklerini gasp ve talan etmişlerdir. Bulgar idarecilerinin kendilerine verdiği krediyle, Türklere ait ev tarla ve tarım araçlarını yok pahasına almaları ve ticaretle uğraşan Türklerin iflâsına sebep olmaları, Türklerin bölgeden göçünü hızlandıran nedenler arasındadır.

1919–1934 yılları arasındaki zaman diliminde ise Köstence, Kaliyakra ve Durostor vilayetlerinden Yeni Dobruca' ya gerçekleşen göçlerin sebeplerinin daha farklı ve vahşi olduğunu görmekteyiz. Kaynaklar, Makedon göçmenler için “Türklerin çeşmelerine domuz yağı sürdüler. Edebe aykırı kıyafetler ve davranış göstererek Müslüman kadınlarını dışarı çıkamaz hâle getirdiler”¹⁰⁷ demektedir. Bunun yanında Türk evlerine yerleştirilen Makedonlara Romen hükümetince kendilerine ev yapmaları için inşaat malzemeleri ve arsalar verildiği hâlde Türklere ait olan evlerden çıkmamışlardır. Tüm bunlar kullanılan metotların Türkleri göçe zorlamada ne kadar başarılı olduğunun birer göstergesidir.

Bunun yanında Kadrilater, Turtukaya ve Silistre şehirlerindeki Bulgar idarecilerin sayısı çoğunlukta olduğundan, bölgedeki Türklerin göç etmesini hızlandırmak için psikolojik baskı yapmışlar ve bilinçli bir göç politikası izlemişlerdir. Mahallî idareciler, Anadolu'ya göçen her aileye 30 dönüm tarıma elverişli arazi, ev yapmak için inşaat malzemeleri ve gerekli tarım âletlerinin verileceğinin propagandasını yaparak, bölgede yaşayan Türkleri toplu kitleler halinde Türkiye'ye göç ettirmişlerdir.¹⁰⁸

Acil ve pratik çözüm bulunamadığından göçlerin önü alınamamıştır. 1935–1939 yılları arasında Romen ve Türk anlaşması sonucunda göç daha organize ve düzenli hale getirilerek Dobruca, Türkler tarafından adeta boşaltılmıştır.¹⁰⁹ Söz konusu yıllar arasında Köstence vilâyetinden 8.806, Tulça vilâyetinden ise 2.441 Türk, Türkiye'ye göç etmiştir. Göç edenler çoğunlukla İstanbul, Şehremin, Ankara, Polatlı, Çorlu,

---

¹⁰⁷ M. ROMAN, age., s.7.

¹⁰⁸ Nuredin IBRAM, **Dobruca'daki Müslüman Topluluğu Manevi Hayatından Sayfalar**, Constanta 1999, s.40

¹⁰⁹ Mehmet ABLAY, “Situăția Demografică A Tătarilor Și Turcilor Din Dobrogea – Județele Constanța Și Tulcea După 1878”, **În Originea Tătarilor**, București, Ed. Kriterion, , 1997, s.315.

Eskişehir, Kırklareli, Çanakkale, Marmara Denizi sahiline, Edirne ve Tekirdağ'a yerleşmişlerdir.

23.08.1944'te başlayan komünizm döneminde de, bilhassa varlıklı ve aydın kişilere karşı yapılan baskılar sonucu bir kısım Türk Anadolu'ya göç etmek zorunda bırakılmıştır. Bütün bu göçlere karşılık 1920'lerde 250 bin civarında bölgenin sahibi ve efendisi olan Türkler, o tarihten itibaren artık azınlık konumuna düşmüş; bilmedikleri alışkın olmadıkları, farklı bir kültür ve toplum ile birlikte yaşamının zorluklarını çekmişlerdir. Buna rağmen, buldukları ülkenin sadık birer vatandaşı olarak yaşamış ve halen de bu tarzda yaşamaya devam etmektedirler.

5.1.3. Sosyo-Kültürel Durum

Türklerin, Dobruca'nın Osmanlı hâkimiyetinde olduğu dönemdeki kültürel faaliyetleri ve genel durumları çok iyi bilinmemektedir. Ancak 1900'lü yılların başından itibaren kültürel canlanmanın olduğu görülmektedir. Bölgeye matbaanın girmesi sonucu gazete ve dergilerin bölgede çoğalmasıyla başlayan kültürel canlanma da Romen hakimiyeti ile birlikte her alanda olduğu gibi gözle görülür bir şekilde gerilemiştir.

Müstecip ÜLKÜSAL'a göre, gerilemenin nedenleri, bölgede yaşayan "Türklerin yaşadıkları memleketlerin yüksek ilim çevrelerine girememeleri dolayısıyla hurafeler telkin eden din adamlarının etkilerinden kurtulamamaları ile kültürel, siyasi ve ekonomik kuruluşlardan yoksun olmalarıdır"¹¹⁰.

Mehmet NİYZAZI'ye göre ise, Türklerin ilme gereken önemi vermemiş olmaları gerilemenin en önemli sebebi iken akılcı ve bilimsel düşüncenin yayılmasında temel araç olan matbaanın bölgeye çok geç girmesi bunun bir sonucu olmuştur.

Dobruca bölgesinde Türkçe gazete ve dergiler 1880'li yıllarda yayınlanmaya başlanmıştır. Bu diğer ulusların yayın hayatı göz önünde bulundurulduğunda çok geç bir zamandır. Dobruca'nın Osmanlı Devletinden ayrılmasıyla Türkler matbaa ve basın-yayın organlarını, İstanbul'dan yardım almaksızın oluşturmak zorunda kalmıştır. Farklı bir kültüre sahip devlette azınlık olarak yaşamak hiç de kolay olmamıştır. Bölgede ilk Türkçe gazete 1888 yılında çıkmış, Dobruca Gazetesi olarak yayın hayatına başlayan

---

¹¹⁰ Müstecip ÜLKÜSAL, **Kırım Yolunda Bir Ömür**, Ankara 1995, s.273

gazete, 1894 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Romen hükümeti tarafından Türklerin sevgi ve güvenlerini elde etmek amacıyla çıkarıldığı anlaşılan gazete bir sütunda Türkçe bir sütunda Romence olarak yayınlanmıştır.¹¹¹

Dobruca Gazetesi dışında o dönemlerde bölgede pek çok dergi ve gazete çıkarılmıştır. Bunlardan bir kısmının yayın hayatı çok kısa süreli olmuş, bir kısmınki ise uzun süre devam etmiştir. Ama şurası bir gerçek ki; Romanya'da komünist yönetimin iktidara gelmesine kadar bölge Türkleri dergisiz ve gazetesiz kalmamıştır.

Dobruca'da yayınlanan Türkçe gazetelerin en uzun ömürlüleri ise Hak Söz, Emel ve Türk Birliği gazeteleri olmuştur. Söz konusu üç gazetede siyasi, sosyal ve kültürel yazılara ağırlık verilmiştir.

5.1.3.1. Müslüman Türk Azınlığın Kültürel Teşkilatları

Dobruca'nın Romen hâkimiyetine geçmesiyle birlikte, Romanya Türkleri, özellikle kültürel varlıklarını koruyabilmek için birtakım kültürel teşkilatlar kurmuşlardır.

Dobruca bölgesinde gerçekleştirilen ilk kültürel teşkilat, 1909 yılında açılan ve çoğunluğunu Dobruca Jön Türklerinin oluşturduğu şair Mehmet Niyazi'nin de üyesi olduğu Dobruca Tamim-i Maarif Cemiyeti'dir. Mecidiye ve Hırşovada şubeleri bulunan teşkilatın yaklaşık 250 kadar üyesi ve Dobruca Sadsı isminde bir gazetesi vardır. Ne var ki teşkilat şahsi ihtirasların öne geçmesiyle sadece bir buçuk yıl devam ettikten sonra kapanmıştır.

1911 yılında kurulan önemli teşkilatlardan bir diğeri ise, "Mecidiye Müslüman Semineri Mezunları Cemiyetidir. Ancak tüzüğünde belirtilen; Mecidiye Semineri'nden mezun olanların haklarını korumak ve savunmak, bölgede yaşayan Türklerin uyanışını sağlamak ve ileri düzeye ulaşmaları için gazete, dergi ve kitaplar çıkarmak, halkı bilgilendirmek gibi esaslı amaçları gerçekleştirememiştir.¹¹²

Müstecip Hacı Fazıl, Romen okullarında okuyan öğrencilerin oluşturduğu bir grup tarafından kurulan Azaplar Tonguç Kültür Cemiyeti, özellikle Noel ve Paskalya tatillerinde köy gençlerini bilgilendirmeyi amaçlamıştır. Teşkilatı bugün Türkiye'de

---

¹¹¹ Ali AKSU, "Romanya Türklerinde Kültürel Durum ve Mektep ve Aile Mecmuası", C.U. İlahiyat Fakültesi Dergisi IX/1, 2005

¹¹² EKREM, M. Ali, Din *Istoria Turcilor Dobrogeni*, Bucureşti 1994, s.155

bulunan kültür ve yardımlaşma derneklerine benzetebiliriz. 1929 yılında üyelerinin dağılmasıyla teşkilat işlemez hale gelmiştir. 1930 yılında Hacı Fazıl, teşkilatın bir devamı olarak Dobruca Türk Kültür Birliği Teşkilatını kurmuştur¹¹³. Teşkilatın kuruluş amacı, halkın dini inancını ve şuurunu geliştirmek, toplumun millî ideal etrafında birlik ve beraberliğini sağlamak ve halkı siyasi partilerin oyunlarına alet olmaktan kurtarmak olmuştur.¹¹⁴

Romenlerin Dobruca'ya hâkim olmalarından sonra, Türklerin basın hayatına verdikleri önem ve Romen yönetiminin ise buna verdiği destek komünist yönetimin iktidara gelmesine kadar aynı şekilde devam etmiştir. Ancak komünist rejim döneminde Türkçe basında da, Türkçe eğitimde olduğu gibi baskıcı politika sürdürülmüştür. Yukarıda isimlerini verdiğimiz gazete ve dergilerin hemen hemen tamamının komünist yönetimden önce çıkarılmış olması, komünist dönem öncesi ve komünist dönemdeki farkı açıkça ortaya koymaktadır. Komünist rejim döneminde Türkçe gazete ve dergi yayımlanmasına izin verilmemesi Komünist yönetimin uyguladığı asimilasyon politikasının bir parçasıdır

Ancak Romanya 1989 yılında komünist yönetimden demokrasiye geçince, Türkler eski hak ve özgürlüklerini yeniden elde etmiş, basın ve kültür haklarına tekrar kavuşmuştur. Bugün Köstence'de Tatar Birliği ve Türk Birliği tarafından aylık çıkarılan gazete ve dergiler büyük bir rahatlıkla yayımlanmaktadır.

Bölgede yaşayan Türklerin tarihine her yönüyle ışık tutması açısından büyük bir öneme sahip Mektep ve Aile Mecmuası, 1915 yılında Dobruca'da yaşayan Türk toplumunu politikanın dışında her alanda bilgilendirmek, aydınlatmak ve problemlere çözüm bulmak üzere Romanya'da yaşayan Türkler tarafından Osmanlıca olarak yayınlanmış ve Tatar Birliği tarafından basılmıştır.

Mecmuanın yazarları yazılarında, bölgede yaşayan Türk ve Tatar Türklerinin eğitimi üzerinde ısrarla durmuşlardır. Mecmuada yer alan yazılarda, bölgede o dönemde yaşayan insanlar için önem arz eden ve ihtiyaç duyulan birlik ve beraberlik mesajları dikkati çekmektedir. Mecmuanın önemli yazarları arasında bulunan ve İttihat ve Terakki mensubu doktor İbrahim THEMO ve editör Mehmet NİYAZI'nın yazıları

---

¹¹³ İbrahim NUREDİN, **Dobrucadaki Müslüman Topluluğu Manevi Hayatından Sayfalar**, Constanta 1999, s.36.

¹¹⁴ Müstecib ULKÜSAL, **Dobruca**, Ankara 1995, s. 214.

ile dönemin kültür hayatının durumunu tespit açısından büyük önem taşıyan mecmua on sekiz sayı çıktıktan sonra kapanmıştır.

5.1.3.2. Eğitim Kurumları

Dobruca'daki Türkler, mutaassıp hocaların öğütlerin ve tekinleri ile okumayı, dini meseleleri öğrenmek ve bilmek şeklinde kabul etmişlerdir. Asıl ilmin bu olduğunu, dünya ilimlerinin ikinci derecede olduğuna inandırılan Müslümanlar, fen bilimlerinde geri kalmıştır.

Bu telkinlerin etkileri altında kalan ve yaşayan Müslüman toplumlari okumayı ve okulu yalnız dinin emirlerini ve yasaklarını öğrenmek için gerekli saydıklarından her Türk köyünde, mahallelerine kadar cami ve camilerin yanında birer mekteb-i sübyan (çocuk okulu) inşa edilmiştir. Bu okullarda öğretmenlik yapanlar aynı zamanda camilerde imamlık, hatiplik veya müezzinlik de yapmışlardır.

5.1.3.2.1. Mekteb-i Subyan Okulları

Osmanlı idaresi zamanında Dobruca Türklerinde üç aşamalı olan tahsilin İlk aşaması mecburi ve parasız olduğundan, her baba 6 yaşın doldurmuş çocuğunu mektebi sübyan defterine yazdırmak mecburiyetindedir. Her camii yanında bulunan biri büyük, diğeri küçük iki odalı bina okul vazifesini görmüştür.

Eylül ayında açılan ve Mayıs ayında kapanan okula erkek çocuklar 7 yaşında başlar, 15 – 16 yaşında, kızlar ise 7 yaşında başlar, 12–13 yaşında bırakırlardı. Hâyır sahiplerinin verdikleri yardım ve bahşişlere geçinen hoca öğretmenin ücreti veya kesin bir maaşı yoktur. Köy okullarının yapımı, onarımı, ısıtılması ise köylülere aittir.

Kurdan-ı Kerimi okuyabilmek için, Elif ba öğrenildikten sonra Amme cüzü, Tebarake Cüzü, Yasin Cüzü okutulmuştur. Tecvit ise Kurdan-ı iyi ve düzgün okumak için ezberletilmiştir. Kur'an-ı Kerim'i tecvit ile okumayı başaranlara, mevlit, ezan okuması, müezzinlik yapmasını da öğretilerek okulun yanındaki camide pratik yapmaları sağlanmıştır.

Osmanlı idaresi, 1864 tedrisat kanunu gereğince mekteplerde ıslahat yapmıştır. Ancak öğretmensizlik ve müfettişsizlik sebebiyle bu kanunun gereği her tarafta aynı şekilde yerine getirilememiştir.

5.1.3.2.2. Rüştiyeler

Üç senelik orta öğrenim tahsili, Köstence, Mecidiye, Hacıoğlu, Pazarcık, Siliste, Tulça gibi büyük şehirlerde Rüştiye okullarında yapılmıştır. İstanbul'daki öğretmen okulunu ve idadiyi bitirip gelen öğretmen çok az olduğundan öğretmenlerin çoğunluğunu sarıklı hocalar oluşturmuştur.

Kur'an -ı Kerim, ilmî-i hal, emsile, vazaifi etfal, ahlak, Farsça, Arapça, hesap, hendese; hüsnü-hat, musiki, kıraat, imla, coğrafya, Osmanlı tarihi, İslam tarihi; resim ve jimnastik dersleri verilen okullar Birinci Dünya savaşına kadar açık kalmıştır. Rüştiyeler kapatıldıktan sonra yerlerine numune ilkokulları açılmıştır.

Rüştiye okullarında okumuş Türk gençleri zamanın köy ilkokullarında başarı ile öğretmenlik yapmıştır. Bununla birlikte Rüştiye okullarını bitirdikten sonra Türkiye'ye gelip Dar-ül Muallimine, İdadilere ve ondan sonra yüksek tahsile devam pek çok Dobrucalı olmuştur. Mahkeme-i Temyiz reislerinden Ali Fehmi, Fetvahane Emni Ennan Çeşmeli, Hacı İbrahim, Bursa Müddei umumisi Ali Rıza, Eskişehir Barosu ve Belediyesi başkanlarından Hasan Basri Aytöre, Davut Paşa Rüştiyesi Müdürü Hacı Noman hoca bunlardan birkaçıdır.

5.1.3.2.3. Medreseler

Dobruca Türklerinde rüştiye okullarının üstünde sayılması gereken modern okullar yerine Medreseler vardır. Bunlarda yalnız ve eski usulde emsile, sarf, nahiv, maani, beyan, faraiz, ilm-i kalam gibi dinî dersler okutulmuştur.

Köstence, Mecidiye, Hacıoğlu Pazarcık, Silistre, Babadağ, Tulça, Mangalya şehir ve kasabalarında ve bazı büyük köylerde çok eskiden beri derece derece medreseler bulunmaktadır. Bunlardan çoğu Doğruca nen Romanya'ya koşulmasından sonrada devam etmiş, Birinci Dünya Savaşına kadar, kapana, kapana, hiç birisi kalmamıştır.

5.1.3.3. Ana Dili Eğitimi

5.1.3.3.1. 1878 Yılından Önceki Dönemde Ana Dilde Eğitim

Dobruca'daki Türk-Tatar topluluğun ana dili Türkçedir. Ana dilini öğrenmek, bu dille yazılmış sözlü ve yazılı kültürel değerleri tanımayı, bilmeyi ve hatta geliştirmeyi sağlarken Türk ve Tatar topluluğunun kimliğinin en önemli belirleyicisi olmuştur.

1877 yılına kadar Dobruca'daki okullarda Kur'an-ı Kerim'in okunması ile dinî pratiklerin uygulamaların öğretilmesi ön plânda gelmiştir. Görünüşün aksine eğitim kurumları yaygındır. İon İonescu, *Excursiune agricolă în Dobrogea* adlı eserinde "Sait Paşa zamanında okulu ve camisi olmayan hiç bir Türk ve Tatar köyü yoktu"¹¹⁵ diyerek o dönemdeki durumu en iyi şekilde ortaya koymuştur.

Herhangi bir etnik ayırım yapılmadan, Dobruca'daki bütün halkların ana dillerinde eğitim yapan okulların varlığının desteklenmesi, önce Osmanlı idarecilerinin koyduğu ilkeler ve uygulamalar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Daha sonra Romen idaresince bu ilke ve uygulamalar devam ettirilmiştir. Böylece, Türk dilinde yapılan eğitimin organizesi, programı ve metotları Müslüman Türk-Tatarların manevî ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir.

Osmanlı hâkimiyeti döneminde Türk ve Tatarların Romence'yi öğrenmesi, 1870-1880'li yıllardan ise Romenlerin Türkçe öğrenmesi ve iki dilin bir arada kullanılması, birlikte yaşamanın temel ilke olduğunu tartışılmaz bir gerçek kılmıştır.

Buna ilk örnek 1874 yılında Silistre'de yayımlanan Türkçe-Romence İlk Okuma Kitabı'dır. Dobruca'nın köylerindeki Romen çocuklarına ve gençlerine Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış olan kitap, yaşamda gerekli olan sosyal ilişkileri kurmada kolaylık sağlamak, ortak menfaatlerin tanınmasında, ticarî ilişkiler ile idarî sorunların çözümüne yardımcı olmak üzere hazırlanmıştır.

---

¹¹⁵ Sait Paşa 1850'li yıllarda Rusçuk eyalet valisiydi. Sait Paşa Silistre, Rasova, Mahmutköy, Mecidiye yolunu inşa ettirmiştir. M.D. İonescu'nun verdiği bilgilere göre Mahmudiye'deki pınarı kendi parası ile yaptırmıştır. Mecidiye Karasu üzerindeki taş köprüyü yaptırmıştır. Sultan Abdülmecit ismini taşıyan bugünkü Mecidiye'yi kurdu. Adı geçen paşa, Saidiye köyünü kurdu. Okullar, camiler, kurdu. Buna Mahmut köydeki cami de dahildir. Bölgede tarımı destekledi. Tulça Sancağının gelişmesine katkıda bulundu

5.1.3.3.2. Müslüman Semineri (Medresesi)

Müslüman topluluğunun geleneksel eğitim kurumu olan Babadağ'daki Medrese 1610 yılında kurulmuştur. Osmanlı ordusu kumandalarından Gazi Ali Paşa bu medrese için, Zebil köyündeki 10.000 dönüm arazisini medresenin bakım, onarım ve diğer masraflarının karşılanması için bağışlamıştır. 1837 yılından sonra Sultan II. Murat'ın desteği ile inşa edilen yeni binada eğitim ve öğretim sürdürülmüştür. Yeni binada sürdürülen eğitim ve öğretim 1877 ile 1889 yılları arasında 12 yıl için kesintiye uğramıştır. 1889 tarihinde Din İşleri Bakanlığı temsilcisi Petre Poni, Dobruca Eğitim Müfettişi İon Bănescu ve Halk Eğitim Bakanlığı temsilcilerinin izni ve gayretleriyle medresedeki eğitim tekrar başlamıştır.

9 Kasım 1891 tarihinde kralın çıkardığı bir karamameyle, eski seminerin yerini alan Müslüman Seminerinin Programı ve Çalışma Esasları yeniden belirlenmiştir. Buna göre, Arapça dersleri ile İslâm dini dersleri Dinler Bakanlığı ile Halk Eğitimi Departmanınca atanan iki öğretmen tarafından verilecektir. Bu tarihten itibaren Seminer, Romen Eğitim ve Dinler Bakanlığı kontrolü altına girmiştir.

Babadağ Seminerine 1 Eylül 1895 yılında İslâm Hukuku Kürsüsü ile Romence verilen Yargılama Hukuku Kürsüleri ilâve edilmiştir. Başlangıçta Babadağ'ın içinden gelen kayıtlı 32 öğrenci, masraflarını kendileri karşılamışlar, Dinler Bakanlığı ise binanın onarım ve bakımı için yılda 300 ile 1.000 ley arasında bir miktarı ödenek olarak tahsis etmiştir. Türk dilini ve kültürünü iyi bilen Alexandru ALECU medresede Romence dersleri vermiş ve 1902 tarihinde Müslüman Semineri idarî müdürü olarak göreve atanmıştır.

1901 yılında Mecidiye'ye taşınan medresenin eğitim programında Türkçe, Farsça, Arapça, Tefsir, Fıkıh, İslam Dini Tarihi, Romence dersleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Romence olarak Ağaç yetiştirme, Sebze yetiştiriciliği, Ziraat, Halk Sağlık Bilgisi, Temizlik, İdari ve Anayasa Hukuku, Pedagoji, Hüsn-ü Hat, Tarih, Coğrafya, Matematik gibi dersler de verilmiştir.

Babadağ'daki Müslüman Semineri'nin ünü ülke sınırları aşmıştır. 1899'da İstanbul'daki Müslüman Semineri, Babadağ'daki Müslüman Semineri'nin programını talep etmiş, 1914 yılında çıkan Akşam gazetesi yazı işleri müdürlüğünce, Türkiye'deki medreselerin Babadağ Müslüman Seminerini örnek almaları gerektiği ifade

edilmiştir¹¹⁶. 17 Ağustos 1904 tarihinde çıkarılan Müslüman Seminerinin yeni tüzüğüne göre eğitim süresi 8 yıla çıkarılarak, özel bir komisyon önünde yapılan bir sınav sonunda mezuniyet belgesi verilmesi kararlaştırılmıştır. 1907 tarihinde seminere öğrencilerin yatılı kalabilmesi için bir yurt tahsis edilmiştir.

1948'deki Komünist Eğitim Reformundan sonra Seminer bir kenara bırakılmıştır. Bu tarihten sonra medresenin faaliyetleri sık sık kesintiye uğratılmış, 1965 tarihinde ise tamamen kapatılmıştır. Seminer mezunları Türk-Tatar topluluğunun sosyal hayatına aktif bir şekilde katılmışlardır. Mezuniyet diplomaları, medrese mezunlarına imam, Türkçe öğretmeni olma gibi imkânı verirken onları normal lise mezunları ile aynı haklara sahip kılmıştır.

Mecidiye Medresesi mezunlarından Mehmet NİYZAZI şair, gazeteci ve ünlü öğretmen, İsmail ZİYAETTİN mühendis şair, yazar, sözlük ve okul kitapları yazarı, folklorist ve imam, İbrahim THEMO doktor, Romanya'daki Jön Türklerin lideri ve Evrensel Romence-Türkçe Sözlüğü yazarı, Yusuf İsa HALİM şair, gazeteci, 1935–1948 yılları arasındaki Tatar topluluğunun manevî lideri, Necip HACI FAZIL Azaplar köyündeki Tatar Kültür Birliği'nin kurucusudur.

5.1.3.3.3. Ana Dildeki Eğitimin Tekrar Uygulanması (1878–1948)

Romen devlet yetkilileri 1878 tarihine kadar Türk topluluğunca masrafları karşılanan, dinî eğitim veren okulların eğitim programlarına karışmamıştır. 1878 yılından sonra eğitim Romen devlet otoritelerinin kontrolüne geçtiğinde eğitimle ilgili çıkarılan yeni kanunlar Dobruca bölgesinde de uygulanmaya başlanmıştır.

Dobruca'nın yeniden Romanya'ya geçmesinden sonra Kral I.Karol'un ilânları ile 1878 Yılında Yapılan Dobruca ile İlgili Çıkarılan Tüzüknemeler ve 1880 Tarihinde Çıkarılan Dobruca'nın İdaresi ile İlgili Olan Kanun çıkarılmıştır. Romen devleti tarafından Avrupai bir anlayışla modern, yeni düzenlemeler getirilerek bütün köylerde ilkokullar açılmıştır. Bütün eğitimin Romen Eğitim Bakanlığı kontrolünde ve rehberliğinde yapılması, devlet okullarının ücretsiz hale getirilmesi, azınlıklar tarafından açılan okullarda bile Romence'nin mecburî ders olarak okutulması gibi uygulamalar başlatılmıştır.

---

¹¹⁶ Alexandru, Alecu, "Seminarul Musulman Din Medgidia", Dobrogea jună gazetesinde, 20 Nisan, 1914.

Dobruca'nın Organik Kanunu Müslüman topluluğuna kendi ana dillerinde eğitim veren okulların açılması hakkını vermiştir. Dobruca'daki halklar için millî ve ortak ideali benimseyen bir politika izlemenin gereğine inanan Mihail Kogălniceanu 1880 yılında okullarda yalnız Romence dilinde eğitim yapılmasını savunanlara karşı çıkmış, azınlıklara ana dilde eğitim verme hakkı dâhil olmak üzere azınlıkların hak ve serbestliğine saygı göstermek gerektiği üzerinde durmuştur.

Günümüzdeki gibi, o dönemde de Romen devletinin resmî dili olan Romence okullarda zorunlu olarak okutulmuştur.

Romen devletinin önemli kararlarından diğeri ise, çoğunluğunu Müslüman ahalinin oluşturduğu köylere Romence eğitim veren Romen okullarının açılması olmuştur. Bu okullarda Müslümanlığa Türkçeye ve Tatarca ya saygı göstermek için öğretmen-imam tarafından “dil ve din dersleri de”¹¹⁷ verilmiştir. 1893 yılında Köstence'de açılan Normal Öğretmen Okulu programında yapılan değişiklik ile programa Türkçe ve Bulgarca dersleri de eklenmiştir.

1879 yılında Toprakhisar, Osmanfakı, Gelincik, Azaplar, Büyük Engez, Osmanca, Hasanca ve Karaharman yerleşim birimlerinde, Romen devlet okulları açılmıştır. Türk dilinde eğitim veren okullara ise millî propaganda yapılmadığı için dokunulmamıştır.

Bazı eski öğrenci ve öğretmenlerin anıları 1898 yılında Köstence'de inşa edilen Türk topluluğunun sembolü olan geleneksel bir okulun mevcudiyeti hakkında bilgi vermektedir. Müslüman Okulu olarak bilinen okul günümüze kadar ulaşamamıştır. Eğitimin Türkçe yapıldığı okulda Romence dersleri de verilmiştir.

I. Dünya Savaşı sırasında, Köstence Müslüman Okulundaki kütüphane lâboratuvarlar ve didaktik materyaller harap olmuştur. 1919–1920 yılları arasında okulun yalnız ilkokul kısmı öğretime açılmış, 1959 yılında ise komünist rejim idarecilerince okul kapatılmıştır. 1959 yılı ana dilde eğitim yapılan okullar için “kara bir yıl”¹¹⁸ olmuştur.

---

¹¹⁷ Remus Opreanu, Farul Constanței gazetesinde, 15 Şubat, 1881, s.1.

¹¹⁸ Memedemin YAŞAR, “Tahsin Bey”, Karadeniz Gazetesi, 6/1997, s.4.

5.1.3.3.4. İki Dünya Savaşı Arasında Ana Dili Eğitimi (1918–1940)

İki dünya savaşı arasındaki dönem Romanya tarihi açısından çok olumlu ve verimli olmuştur. Romanya'nın millî ideali olan “Büyük Romanya”¹¹⁹ ideali gerçekleştirilmiş, Romanya'nın doğal sınırları içindeki birliği sağlanmıştır.

Bu dönemde yapılan eğitim reformuyla Romanya bütününde aynı eğitim politikası izlenmiştir. Gençlerin hümanist ve pratik yeteneklerinin ortaya çıkartılması esas alınmıştır.

30 Aralık 1919 ile 28 Mayıs 1919 tarihlerinde çıkarılan hükümet kararnamelerinde Romanya'da doğan ve başka bir devlete mensup olmayan sakinlere Romen vatandaşlığı hakkı verilmiş 26 Eylül 1920 tarihinde çıkarılan kanuna göre Romanya ile birleşen üç bölgede (Yeni Dobruca, Basarabya, Bukovina) yaşayan halka da vatandaşlık hakkı tanınmıştır.

9 Aralık 1919 tarihinde Paris'te Romanya ve İttifak Ülkeleri arasında imzalanan Anlaşmaya ile Türk azınlığa ve diğer azınlıklara Romen vatandaşlığı hakkı ve dinî özgürlük hakkı gibi iki temel hak tanınmıştır. 26 Eylül 1920 tarihinde çıkarılan Kanun ile bu anlaşmaya mecburilik sıfatı da getirilmiştir.

Azınlıkların ana dilde eğitim görme hakkı 26 Temmuz 1924 tarihinde çıkarılan İlkokul ve Normal Eğitim Kanunu ile 8 Mayıs 1928 tarihinde çıkarılan Orta Öğretim Kanun ile tanınmıştır. Bu kanunlara göre yerleşim biriminde çoğunluğu oluşturan azınlıklara ana dilde eğitim veren devlet okulları açma imkanı sağlanmıştır. 19 Aralık 1925 tarihinde çıkarılan Özel Öğretim Kanunu ile Romanya'daki azınlıkların dinî okullarına muhtariyet hakkı getirmiştir.

Bunun yanında modern Türkiye'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim, kültür ve sosyal alanlarda yaptığı reformlar, Dobruca'daki Türk dilinde yapılan eğitimi de olumlu bir şekilde etkilemiştir. Türkiye'deki gelişmelere paralel olarak Dobruca'da eğitim lâikleştirilerek, 1930 yılından itibaren bütün ilkokullarda Lâtin Alfabetine geçilmiştir. Böylelikle Türk öğrencileri, Avrupa ve Amerika'daki ilmî alanlardaki yeni gelişmelere kolaylıkla ulaşma imkânını bulmuştur.

---

¹¹⁹ 1918 tarihinde Güney Dobruca (Yeni Dobruca), Basarabya ve Bukovina bölgeleri ana vatan olan Romanya ile birleşerek Büyük Romanya ideali gerçekleşti

Yine bu dönemde zamanın düşüncesine uygun, Mecidiye Müslüman Semineri Mezunları Cemiyeti, Hakkı Hafız Veli ile Müstecip Hacı Fazıl tarafından kurulan Azaplar Maarif Cemiyeti, Müslüman Semineri Öğrencileri Cemiyeti, üyeleri hem Türk hem de Romen öğrencilerinden oluşan Azaplar Tonguç Kültür Cemiyeti, Lise Öğrencileri Cemiyeti, Emel Gazetesinin gayretleriyle kurulan Dobruca Türk Hars Cemiyeti ve Mehmet Niyazi tarafından kurulan Dobruca Tamimi Maarif Cemiyeti¹²⁰ gibi yeni eğitim ve kültür müesseseleri de kurulmaya başlanmıştır.

5.1.3.3.5. Komünistlik Döneminde Ana Dilde Eğitim (1948–1989)

Ülkede 40 yıl süren komünist rejim döneminde dildeki eğitim aşılamanın engellerle karşılaşmıştır. 1948–1959 yılları arasında devam eden ana dili eğitimi, 1959–1989 yılları arasında öğretmen ve öğrencileriyle birlikte tamamen ortadan kaldırılmıştır. 1959 yılına kadar Türkçe eğitim yapılan 152 okul ve Tatarca eğitim yapılan 18 okul varken, bu yıldan sonra bütün bu okullar kapatılarak Türk-Tatar topluluğu tarafından masrafları karşılanan bu eğitim kurumları, arazileri ile birlikte devletleştirilip başka amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır.

1948 Yılındaki Eğitim Kanunu çıkarıldıktan sonraki dönemde, mahallî otoritelerin emriyle Dobruca'daki okulların Türk okulu ve Tatar okulu diye ayrılması politikası izlenmiştir. O dönemde kapitalist bir devletin dili olarak gösterilen Türkçe yerine Sosyalist Özerk Kazan Tatar Cumhuriyeti'nde kullanılan Tatar lehçesi eğitim dili olarak kullanılmaya başlanmıştır. Böylelikle 1950 ve 1960 yılları arasında ana dilde eğitim yapılan okulların sistematik bir şekilde ortadan kaldırılmasının temelleri atılmıştır.

Lise ve Üniversiteye geçişte kolaylık olması bahanesiyle Türkiye Türkçesi ve Tatar lehçesiyle öğretim yapan okullarda Tarih, Coğrafya, Matematik, Fizik, Kimya ve Biyoloji gibi dersler de Romence verilmeye başlanmıştır. Türk-Tatar topluluğunun ana dilde eğitim yapılan bu okullarında, ilgili derslerin Romence verilmesi Eğitim Reformunun ilk basamağını oluşturmuştur. Eğitimin Romenleştirilmesi amacıyla Türk-Tatar topluluğuna mensup öğretmenlerin ve müfettişlerin kadroları iptal edilmiştir.

Yeni Eğitim Reformu çerçevesinde ana dilde eğitim yapılan okullara müdür olarak Romenlerin atanmış, Türk ve Tatar toplumuna mensup olan Pedagoji Lisesi ve

---

¹²⁰ Uniunea Democrata Turca Din Romania La Moment Aniversar 15 Ani 2005, s.26.

Üniversite öğrenimi bitiren öğrenciler Dobruca bölgesi yerine başka gönderilmiştir. Eğitim kurumlarında ana dilde eğitim yapılmasına sınır getirilmesi ise daha sonra ana dilde eğitim yapılmasının tamamen kaldırması ile sonuçlanmıştır. Bu tedbir ve hareketler Türk-Tatar topluluğunun etnik, kültürel, dinî kimliğine bir darbe vurarak milliyetsizleştirme ve asimilasyonunu kuvvetlendirmiştir. İzlenen politika ile komünist sisteminde ifade edilen şekilde “Tek işçi sınıfı” yaratılmaya çalışılmıştır.

Romanya’da yapılan 1948 Yılı Eğitim Reformuyla, rejimin resmî bir ifadesi olan “Marksist ve Leninist politikanın uygulanması” ön plâna çıkarmıştır.

1948 Eğitim Reformunun en önemli ana hareketlerinden biri okul çağındaki her çocuğun okula gitmesinin sağlanması olmuştur. Köstence Eğitim Müfettişliği arşivlerinden elde ettiğimiz bilgilere göre, 15 Aralık 1947 tarihinden itibaren Köstence Vilâyetinde çeşitli askerî birlik, müessese ve kurumlarda 7 ayrı yerde okuma-yazma kursları düzenlendiği ve kampanya başlamış ve 30.273 kişiden 10.437’si bu kurslara katılmak için başvurmuştur. 1947 yılında Dobruca’da bulunan 233 ilkokul sayısı ise 1948 yılında 261’e yükselmiştir¹²¹.

Ancak 1948 yılındaki Eğitim Reformundan hemen ardından açılan Tatar Pedagoji Lisesi 1960 yılında kapatılmıştır. Yerine açılan Tatar Pedagojik Okulu, Dobruca’daki Türk ve Tatar çocuklarına öğretmen yetiştirme görevini üstlenmiştir. Böylece Mecidiye Müslüman Seminerinin hedefi yalnız imam-hatip yetiştirmekle sınırlandırılmıştır. Tatar Pedagojik Lisesi 1960 yılında, Mecidiye Müslüman Semineri 1965 yılında kapatılmıştır.¹²² 1972 yılında Bükreş Üniversitesi Oryantal Diller Fakültesindeki Tatarca Bölümünün faaliyetine son verilerek ana dildeki eğitimi olumsuz etkileyen Romen eğitiminin Sovyetleştirilmesi politikası 1950’li yıllarda da sürdürülmüştür.

Totaliter rejim döneminde sürekli olarak Türk ve Tatar topluluğuna tarihini, geleneklerini, örf ve âdetlerini, dinini kaybettirme ve inkâr ettirme politikası izlenmiştir.

---

¹²¹ Arhivele Statului, **Inspectoratul Școlar județean Constanța**, 1/1974 dosyası, s.115–116, 1/1948 dosyası, s. 97–97, 11/1949 dosyası, s.49–54.

¹²² Seminerin Reform Öncesi (1947–1948) ve Reform sonrası (1963–1964) kapatılmadan önceki ders çizelgeleri EK:3 de açıklamalı olarak gösterilmiştir.

1972–1973 yılları arasında ana dilde eğitim yapan okulların kaldırılmasına rağmen Dobruca'nın bazı köy ve beldelerindeki bazı öğretmenlerin gayretleriyle Türk ve Tatar öğrencileri olan sınıflarda ana dilde eğitim yapılmasına izin verilmiştir. Bu kapsamdaki uygulama, 1.den 7.sınıfa kadar bütün sınıflarda, ana dildeki okuma kitaplarının basılması için oksijen görevi görmüştür. Bu okul kitaplarının basılması komünist rejimin yurt dışındaki imajını maskeleyerek, Romen Anayasası ile Eğitim Kanununun “liberalleştiği”, “Ana dilde eğitim yapıldığı” görüntüsünü vermiştir.

5.1.3.3.6. Ana Dildeki Eğitimin Tekrar Canlandırılması

Demokrasiye geçiş hareketinden sonra hazırlanan 1991 yılı Romanya Anayasası ile 1995 yılında hazırlanan 84 sayılı Eğitim Kanunu ile Romanya'daki Türk-Tatar topluluğu ana dili eğitimine tekrar başlama imkânı bulmuştur.

1991 yılında hazırlanan Romanya Anayasası tüm vatandaşlarına halkın birliğini, eşitliğini, kimlik hakkını, kendini ifade etme serbestliğini, vicdan özgürlüğünü ve eğitim hakkını tanıdığı, eğitim sisteminin organizasyonu ve işletilmesinin esaslarını belirlemiştir.¹²³

Romanya'da Millî Azınlıkların Eğitimi ile ilgili bir Dairenin kurulması Romen otoritelerinin bu konudaki ilgilerini göstermektedir. Ana dil eğitimi, uluslararası ve Avrupaî standartlara yakın bir şekilde ülkede uygulanmaya çalışılmıştır. Romen Devleti, çeşitli etnik grupların birlikte yaşadığı yerleşim birimlerinde azınlıkların ana dilde eğitimini düzenlenmesi ve işletilmesi imkânı sağlamıştır.

Romanya'daki Türkçe ana dil eğitimi, 1995 yılında hazırlanan 84 sayılı Eğitim Kanunu'nun Başlık I, 5. ve 8. Maddeleri, II. Paragraf, II. Başlık Millî Eğitim Sistemi, 12. Bölüm, Madde 118, Madde 119, Madde 121 esasları hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir. Romence eğitimin yapıldığı okullarda öğrenim gören Türk-Tatar topluluğuna mensup öğrenciler, söz konusu kanunun kendilerine tanıdığı hak çerçevesinde başvuruları durumunda Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı, Azınlıkların Tarihi ve Gelenekleri ile ilgili konuları ve dersleri okuyabilmektedir. Aynı kanunun 7.Başlık, 180. Maddesine göre azınlığa mensup öğrencilere hem Romence eğitim

---

¹²³ Constituția României (Romanya Anayasası), I. Başlık, 4 .Madde, 2. Paragraf. , 6.Madde, 1. ve 2. Paragraf, II. Başlık, 29. 30. ve 32. Madde.

yapma hakkı, hem de öğrenci velisinin başvurması durumunda, ana dil eğitimi görme hakkı tanınmıştır.

Türk-Tatar topluluğu, 1990 yılından itibaren ana dil eğitimine tekrar kavuşmuştur¹²⁴. Romanya Türk Demokrat Birliği ile Romanya Müslüman Tatar Türkleri Demokrat Birliği bünyesinde, Ekrem MENLİBAY, Emel EMİN, Elmas MEMEDULLAH, Asan MURAT, Ahmet HİKMET, Asan NİMET, Neriman İBRAHİM, Nermin AHMET, Murtaza REKİN, Lütfi ABİBULA, Mitat NASULLAH, Sukuran AGALİ, Yaşar MEMEDEMİN, Güner AKMOLA, Ferdiz CELAL, Raime NASİPALİ' nin de Eğitim Komisyonu oluşturulmuştur. Komisyon stratejisini Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programının hazırlanıp bitirilmesi, Türkçe dersine giren öğretmenler için yaz aylarında yetiştirme kursu düzenlenmesi ve Romanya'da basılan Türkçe yazılmış ders kitaplarından konuların seçilerek okutulması şeklinde belirlemiştir.¹²⁵

Türk Tatar Birlikleri, Eğitim Komisyonu Başkanlıkları, pedagoglar, Türkiye'nin Mecidiye Kemal Atatürk Lisesinde görevlendirdiği Türkçe ve Türk Dili Edebiyatı Öğretmenleri tarafından Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programı Hazırlama Komisyonu kurulmuştur. Söz konusu komisyona, Türk ve Tatar Birliklerinin talebi üzerine Türkiye'nin Köstence Ovidius Üniversitesinde Türkoloji Okutmanı olarak görevlendirdiği Namık Kemal YILDIZ akademik destek vermiştir. Komisyon, 1998 yılının ilk yarısında, 5 yıl süren Ana dil dersi programının hazırlanması çalışmalarını sonuçlandırmıştır. Romen Milli Eğitim Bakanlığı, Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programı'nı 08.07.1998 tarih ve 4190 Sayılı onayı ile uygun görmüş ve 1998–1999 Öğretim Yılından itibaren Romanya genelinde Türk-Tatar çocuklarının öğrenim gördüğü okul, sınıf ve gruplarda uygulanmaya başlamıştır.

Türk ve Akraba Topluluklarında Türkçe ve Din Dersi veren öğretmenlere¹²⁶ Türk Eğitim Sisteminin ve Türk Kültürünün tanıtılması, ana dili eğitim veren öğretmenler arasında tecrübe alış verişi yapılması amacı ile 1990 yılından itibaren Türkiye'de kurslar düzenlenmiştir. Bu kurslara diğer akraba topluluklar ile birlikte Romanya'da bu derslere giren öğretmenler de katılmışlardır. Türkçe öğretim yöntem ve

---

¹²⁴ Türk-Tatar Azınlığın Anadili Eğitimi ile ilgili Romen Milli Eğitim Bakanlığı verileri EK:4 de gösterilmiştir.

¹²⁵ Romanya'da Türkçe ders kitabı olarak okutulan kitapların listesi EK:5 de gösterilmektedir

¹²⁶ Romanya'da Türkçe ve Din dersi veren öğretmenlerin listesi EK: 6 da gösterilmiştir.

teknikleri, İslam Dini öğretim metotları, Türk Eğitim Sistemi ile Türk Tarihi konularında yaz tatillerinde eğitim verilmiştir. Bu eğitimi halen Millî Eğitim Bakanlığı ve TİKA işbirliği içinde gerçekleştirmektedir.

Millî Azınlıklar Koruma Dairesinin ilgili belgesinde, Didaktik Pedagojik Yayınevinde basılan I. - IV. sınıflar için Türk Dili okul kitabı ile orta okul ve liselerde okutulan Türk Dili Metinleri Antolojisi'nin, ders kitabı olarak kullanıldığı belirtilmektedir¹²⁷. Bölgede 29.533 Türk ile 24.649 Tatar nüfusunun yaşamasına rağmen, 1994–1995 öğretim yılında 184 öğrenci dört ayrı yerde bir grup oluşturup Türkçe ana dili dersi almıştır. Ana dili eğitiminin yapıldığı dört merkezden 3'ü anaokulu seviyesinde, biri ise lise seviyesindedir. Üç anaokulunda 148 öğrenci öğrenim görürken Mecidiye'deki Kemal Atatürk İlâhiyat ve Pedagoji Lisesinde 36 öğrenci okumaktadır.¹²⁸ 1996–1997 öğretim yılında Köstence ve Tulça vilâyetlerindeki Eğitim Müfettişlikleri Türkçe ana dil kursu düzenlemişlerdir. Bu kurslara 2.302 öğrenci ile 64 öğretmen katılmıştır. Didaktik ve Pedagojik Yayınevi'nde basılan Türk Dili ve Edebiyatı ile orta ve lise öğrencilerinin okuduğu Türk Dili Metinleri Antolojisi kitapları ikinci defa basılırken tekrar gözden geçirilmiştir. Anaokulu ile ilkokullardaki öğrenciler için Romence ve Türkçe yazılmış bir masal kitabı yardımcı ders materyali olarak kullanılmıştır.¹²⁹

Türkçe ana dil eğitimine katılan öğrencilerin sayılarındaki her geçen gün görülen artış sonrasında, Romanya genelinde yapılan Millî Türk Dili Olimpiyatı'nın¹³⁰ düzenlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Türkçe ana dil eğitimini alan ve IV. ve XII. sınıflar arasındaki öğrencilerden 80'i, 1997 yılında yapılan I. Millî Türk Dili Olimpiyatına katılmıştır. Yarışmaya katılan öğrenciler herhangi bir ödül almak amacıyla değil, kendilerinin sahip olduğu ana dilini kullanma becerisini göstermek için katılmışlardır.

Türkçe eğitimin yapıldığı yüksek öğretim kurumları arasında Bükreş Üniversitesi, Doğu Dilleri Bölümü ile Köstence'deki Ovidius Üniversitesi, Dil ve

---

¹²⁷ Romanya Hükümeti Millî Azınlıkları Koruma Dairesi. Romanya'daki Azınlıkların Ana Dili Eğitimi (Guvernul României. Consiliul pentru Minoritaşile Naşionale. Învaşămînt cu predarea în limbile minoritaşilor naşionale din România) , Bükreş, 1995, s.13, 17.

¹²⁸ a.g.e., s.15–16

¹²⁹ a.g.e., s.16.

¹³⁰ Millî Türk Dili Olimpiyatı; Millî Azınlıklar Koruma Dairesi Eğitimi Bölümü, Köstence İl Eğitim Müfettişliği, Romanya Türk Demokrat Birliği, Romanya Müslüman Tatar Türkleri Demokrat Birliği tarafından müştereken düzenlenmiştir.

Edebiyat Fakültesi Romence-Türkçe Bölümleri bulunmaktadır. Romanya ve Türkiye Arasındaki Kültürel Değişim Programı Anlaşması çerçevesinde hazırlanan bir Protokole göre 1 Ekim 1991 tarihinde öğretime açılmış ve giriş sınavının kazanan 10 öğrenci ile 2 öğretim görevlisi ile eğitime başlamıştır.

Türkiye ve Romanya arasında imzalanan Kültürel Değişim Programı Anlaşması çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti Romence-Türkçe Bölümüne okutman göndererek destek vermektedir. Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından geçici süreyle görevlendirilen ilk okutman Mehmet Naci ÖNAL'dır. Daha sonra sırasıyla Osman HORATA ve Namık Kemal YILDIZ bu bölümlerde okutmanlık görevlerinde bulunmuşlardır. Eğitim süresi 4 yıl olan bu bölümde ise lisans seviyesinde 21 Türk ve Romen öğrenci mezun olmuştur. Romence-Türkçe Bölümü ilk mezunlarını 1995 yılında vermiştir. Bu bölümden mezun olan Türk soylu öğrenciler Romanya'da Türk ve Türk Dili ve Edebiyatı dersleri öğretmeni olarak hizmet vermektedirler.

5.1.4. Etnik ve Dini Kurumlar

Etnik ve dinî azınlıkların hakları arasında azınlıkların dinî inanç ve ibadet etme hürriyeti de bulunmaktadır. Bu haklar hatır, lütuf ve imtiyazdan çok demokrasinin bir gereği, barış, tolerans ve özgürlüğün sağlanmasını sağlayan etmenlerden birisidir. Her vatandaş bu erdemi, bu fazileti, bu bilgeliği gösterebilmelidir.

Kral Karol, 10 Kasım 1878 tarihinde ilk vali olarak Remus Opreanu'yu Köstence'ye, G. Gika'yı ise Tulça'ya tayin ettikten sonra bu iki vali, 12 Kasımdan itibaren vilayetlerinin bütün idaresini Rus memurlarından teslim almışlardır.

14 Kasım 1878 tarihinde Kral I. Karol tarafından “Dobruca Sakinlerine İlân” adı altında yayınlanan bildiride “Romanya adaleti din ve milliyet farkı gözetmez; dininiz, aileniz, Hristiyanlarınkı gibi aynı derecede korunur; aile ve dinî davaları yine sizin tarafınızdan seçilen müftü ve kadılarca görülecektir”¹³¹ ifadesi yer almıştır.

Bu bildirilerden anlaşılacağı üzere Kral I.Karol, yeni devlet idarecilerini uyararak Müslüman topluluğun geleneklerine, örf, adetlerine, aile ve dinî yaşayışlarına hürmet etmelerini, saygı göstermelerini emretmiştir. Berlin Antlaşmasınının 44. maddesinde Dobruca ile birlikte Romanya'ya geçmiş olan bütün ahalinin din, mezhep,

---

¹³¹ İbrahim NUREDİN, “Dobruca'daki Müslüman Topluluğu Manevi Hayatından Sayfalar”, Constanta 1999, s.59.

milliyet ve sınıf ayrıntıları gözetilmeksizin her türlü işte ve hukukta eşit muamele göreceği açıklanmıştır.

7 Mart 1880 tarihinde yasallaşan Dobruca'nın Organize Edilmesi Hakkındaki Kanunda 30 Mart 1886 tarihinde yapılan değişiklikle yasanın 15. Maddesinde “vicdan hürriyeti mutlakdır” ve yapılan dinî ibadetler “genel ahlâka aykırı olmadığından, huzuru bozmadığından”¹³² dinî inanç ve ibadet etme hürriyetinin garanti altına alındığı belirtilmiştir. Bu yasa, o zamanki Romen idarecilerinin dinî ve ibadet uygulaması konularındaki modern görüşlerini yansıtmaktadır.

1900'lü yıllarda yalnız Köstence vilayetinde 166 cami bulunmaktadır. Bunlardan 161'inin bakım ve onarım masrafları Müslüman topluluğu tarafından karşılanırken, 5 tanesinin (Köstence'deki Aziziye - bugünkü Hünkâr Cami, Mangalya, Boğazköy, Mecidiye ve Hırşova camileri) masraflarını ise Romen devleti tarafından karşılanmıştır. Tulça vilâyetinde ise 29 caminin bulunduğunu ancak, Osmanlı idaresindeki Tulça ve Babadağ gibi şehirler asırlarca politik, askerî, stratejik ve ekonomik merkezler olduğu göz önüne bulundurulduğunda bu sayının az olduğu anlaşılmaktadır. Elimizdeki bilgilere göre envantere bahsedilen 29 caminin çoğu 1840'lı yıllarda Osmanlı idareciler zamanında yapılmıştır

Romen Devleti'nin Kurtuluş savaşı¹³³ sonra dinlerin organize sorunlarına müdahale etmeye başlanmıştır. Din, inanç ve ibadet özgürlüğü ile ilgili yasaların çıkarılmasıyla Müslümanlar da bu yasal haktan yararlanmaya başlamışlardır.

Dobruca'nın Organize Edilmesi ile İlgili Kanunda 30 Mart 1886 yılında bazı değişiklikler yapılarak Kanunun 18. maddesine “Herhangi bir kimse, kendi dini dışındaki farklı bir din için katkıda bulunmak zorunda değildir”¹³⁴ diye hüküm getirilmiş ve istemesi halinde kendi dinine maddî ve manevî yardımda bulunabileceği belirtilmiştir. 1913 yılında yapılan Balkan Savaşı sonrasında 1 Nisan 1914 tarihinde Yeni Dobruca'nın Romanya topraklarına katılmasıyla, Yeni Dobruca'nın Organize Edilmesi ile İlgili Kanun düzenlenerek kanunun 16. maddesinde vicdan özgürlüğünün sağlandığı, 20 maddesinde ise başlıca camilerin bakım, onarım ve personel

---

¹³² A.ge., s.61.

¹³³ Türk tarihinde 93 Harbi diye bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Romenlerce Kurtuluş Savaşı olarak kabul edilmektedir

¹³⁴ G. ÎLÎNOIU, “Culteale În Dobrogea; Brătescu, Constantin, Dobrogea, Cincizeci De Ani De Viață Românească (1878–1928)”, Analele Dobrogei, IX. yıl, cilt I, București, Cultura Națională, 1928, s.628.

masraflarının devlete ait bir kurum olan kiliseler idaresince karşılanacağı ifade edilmiştir.¹³⁵

Dinî kurumların hareket sınırlarını kendisi çizmiştir. Paris'te 9 Aralık 1919 tarihinde Müttefik Devletler ile Romanya arasında yapılan anlaşmada Alman menşeli halkların faydalanabileceği dinî konudaki muhtariyet ilkesi kabul edilmiştir.

I. ve II. Dünya Savaşları arasında 12 Nisan 1924 tarihinde Dinlerin Genel Durumu ile İlgili Kanun çıkarılarak bütün dinlere dinî muhtariyet verilmiştir. 19 Aralık 1924 yılında çıkarılan Özel Öğretim Kanunu'nda Romanya'daki etnik grupların mezhep okullarının muhtariyeti sağlanmıştır. Bu iki kanun Avrupa adlî sisteminin bir devamı ve tamlayıcısı olarak görülebilir. 1924 tarihli kanun, 1939 anayasasında herhangi bir değişikliğe uğramadan aynen muhafaza edilmiştir. Romanya'daki Müslümanların dinî varlıklarının asırlardan günümüze kadar geldiği, dinî hayatlarının eskiliği, tarihî önemi ve Anayasaya uygunluğu tanımlanarak İslâm dini diğer dinlerle eşit görülmüş ve genel bütçeden ödenek ayrılmıştır

Komünizm döneminde İslâm dinine karşı açıkça düşmanlık yapılmamış ancak Haziran yılında çıkarılan Millî Çalışmanın Korunması ile İlgili Kanunda aşırı ve sert tedbirler alınmış sınırlamalar getirilmiştir. Alınan tedbirlerin hedefi Müslüman ahalinin hayatında, İslâm maneviyatını asgariye indirmektir. Devlet bütçesinden müftülüğe verilen ödeneğin azaltılması sebebiyle camilerin bakımsız duruma düşerek harap olmaları, yerlerine yeni camilerin yapılmaması ve Romanya'da din adamı yetiştiren tek okul olan Mecidiye'deki Medresenin 1965 yılında kapatılmasından sonra ülkede Müslümanların çektiği sıkıntı bunun en büyük göstergesi olmuştur.

Müslüman topluluğunun dinî hayatları, 1948 tarihinde Romen devleti tarafından hazırlanan Statüye göre ve Dinlerin Genel Durumu ile İlgili Kanuna göre düzenlenmiş ve yürütülmüştür. Buna göre Romanya'daki Türk-Tatar topluluğu dinî muhtariyetlerini kazanmış olup Müslüman ahali, seçimle iş başına gelen bir müftü ile İslâm Şurasınca yönetilmektedir. 23 üyesi bulunan İslâm Şurası tarafından seçilen müftü, Romen devletince çıkarılan bir kararname ile onaylanmaktadır.

Bu statüye göre Müslümanların dinî kurumlarının bütçesi dini hizmetler için kesilen vergiler, mabet ziyaretlerinde kesilen biletlerden elde edilen gelirler ve

---

¹³⁵ G. ILINOIU, a.g.e., 128

bağışlardan oluşmaktadır. Ayrıca, Romen devleti, din görevlilerinin maaşları ile mabetlerin bakım ve onarımları için genel bütçeye ödenek tahsis etmektedir.

5.1.4.1. Müftülükler

Müftülükler, İslâm dini ve İslâm kültürünün kendine has özelliği olan dinî kurumları olup diğer dinî ve etnik azınlıkların dinî kurumları ile aynı seviyede ve eşit düzeyde bir rütbeye sahiptir. Müftülük, Romanya'daki bütün Müslüman topluluğunun temsilcisidir. Müftülükler, devletin merkezî, mahallî ve bölgesel yetkilileri ile işbirliği yaparak Müslüman topluluğunun ihtiyaç, arzu ve taleplerini iletmektedir.

Osmanlı idaresi zamanından kalan Dobruca'daki müftülükler, Romen idaresi altındaki sürede de faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 1913 yılında Köstence, Silistre, Pazarcık ve Tulça'da maaşı devlet tarafından ödenen birer kâtip ile birer hizmetli bulunan dört müftülük vardır.

Müftüler, 1913 yılından sonraki dönemde Din İşleri Bakanlığı tarafından atanır ya da görevinden alınırken, imam ve hatiplere görev verme ve onları görevden alma yetkisini Din İşleri Bakanlığı müftülüğü haberdar etmeden kendisi kullanmıştır. Aynı şekilde hatiplerin kıdemi ve hizmet yılları daha az olmalarına rağmen, imamlardan daha fazla maaş alıyor olmaları, hatiplerin atanmasında politik otoritelerin tesirleri olduğunun göstergesidir.

Halifelik ile Şeyhülislamlığın kaldırılışına kadar Romen devleti tarafından atanan müftüler sembolik de olsa Osmanlı idarecileri tarafından onanmışlardır. Yine 1924 yılına kadar müftüler hem Romanya'daki Din İşleri Bakanlığında, hem de Osmanlı devletindeki ilgili bütçeyi idare eden Evkaf Nezaretinden maaş almışlardır.

I. Dünya Savaşından sonra atamalarda onur, güven, ahlâk, namus ve liyakat gibi kıstaslar yerine siyasi sempatican olma durumlarının aranıyor olması kriterinin önüne geçilmesi amacıyla, din görevlisi yetiştiren ve din öğretim kurumu olan Mecidiye Medresesi açılmıştır.

1937 ve 1942 yılları arasında başka bir dinî kurum olarak Köstence, Tulça, Silistre ve Pazarcık Müftülüklerinin çalışmalarını kontrol etmek, dinî alandaki sorunların çözümüne yardımcı olmak amacıyla Genel Müftülük makamı oluşturulmuştur.

Mart 1923 yılında hazırlanan Romen Anayasasının 72. maddenin d fıkrasında, “Romanya sınırları içinde yaşayan Müslüman topluluğun temsilcisi senato üyesi olarak kabul edilir” ifadesi, 1928 yılında çıkarılan Dinlerin Genel Durumu ile İlgili Kanunu ile genişletilmiştir.

Ancak Senato üyesi olacak kişinin belirlenmesinde kişisel çıkar ve herhangi bir aday üzerinde mutabakat sağlanamaması yüzünden Senatoya üye gönderilememiştir. Bunun yanında 1938 yılında hazırlanan Anayasada, 1923 Anayasasında Müslüman topluluğuna verilen haklardan söz bile edilmemiştir. O zamanlarda Bulgaristan’daki bu modeli örnek alan Romen devleti de Romanya’daki Müslüman topluluğun baş müftü¹³⁶ tarafından yönetilmesi fikrini benimsemiştir. Ancak baş müftünün görev ve yetkileri ile ilgili hiç bir yasal düzenleme yapılmadığından, Müslüman topluluğunun dinî hayatlarındaki ihtiyaçların giderilmesi, sorunların çözülmesi, plânların yapılıp uygulanması, baş müftünün şahsi beceri, ahlak ve cesaretine bağlı kalmıştır. Bunun sonucu ise Müslüman ahaliye maddi ve manevi destek veren dinî kurumlarının kapatılması sonucunu doğurmuştur.

1943 yılında kaldırılan baş müftülük makamı ile Tulça ve Köstence müftülükleri tek bir çatı altında toplanarak, müftülüğün idarî merkezi Köstence olarak belirlenmiştir.

1943–1950 yılları arasında İ.G. Duca Sokağındaki adreste faaliyet gösteren Köstence Müftülüğü, Komünizm döneminde ise daha uygun olduğu bahanesiyle Ştefan Cel Mare No.50 adresindeki yeni binaya nakledilmiştir. Günümüzde ise Tomis Caddesi No.41 adresinde faaliyet gösteren Müftülükte dinî hizmetler bugün yalnız 35 yetkili imam tarafından yürütülmeye çalışılmaktadır.

5.1.4.2. Bölgesel Müslüman Topluluğu

Müslüman ahalinin yaşadığı bölgelerde bütçesinin Müslüman topluluktan bütçesinden sağlanan ödeneklerle oluşturulduğu, dinî ve etnik kurumlar bulunmaktadır.

Söz konusu kurumlar Bölgesel Müslüman topluluklarının üst düzey görevlilerinin atanması ve nakil işlerine bakmaktadır. Ayrıca, Müslüman dindarların hak ve menfaatlerini koruyarak devlet otoritelerine karşı Müslümanları temsil etmektedir.

---

¹³⁶ Baş müftülük kurumunun Türkiye’deki karşılığı Diyanet İşleri Başkanlığıdır

I. ve II. Dünya Savaşları arasındaki geçen sürede, 22 Nisan 1928 tarih ve 89 sayılı Monitorul Oficial'de yayımlanan Mezheplerin Genel Rejimi için Kanun Müslüman topluluğunun dinî kurumlarının temellerinin atılmasına imkân vermiştir. Ancak Din İşleri Bakanlığının tüm çabasına rağmen bu kurumların organize edilmesi ve yasal bir çerçeveye oturtulmasına imkân bulunamamıştır.

Günümüzde ise bölgesel Müslüman topluluklarının görevleri, Romanya Türk Demokrat Birliği (UDTR) ve Romanya Müslüman Tatar Türklerin Demokrat Birliği'nin (UDTTMR) din komisyonları aracılığı ile yürütülmektedir.

5.2. MÜSLÜMAN – TÜRK BİRLİKLERİ VE FAALİYETLERİ

21 Aralık 1993 tarihinde tüzel kişiliğe kavuşmuş olan Romanya Türk Demokrat Birliği, hükümet dışı ve siyaset dışı bir teşkilattır. Statüsünün 1.ve 2. maddesinde Romanya'daki Türk azınlığına mensup olan Romen vatandaşlarının örgütü olduğu ifade edilmektedir. Birliğin temel hedefi; kendi üyelerinin dil, kültür ve etnik kimliklerini korumak ve geliştirmek şeklinde ifade edilmiştir. Bu hedefe ulaşmak için ise Anayasada belirtilen temel hak ve özgürlüklerden faydalanarak etnik kimliğin korunması, dinî inanışın yerine getirilmesi, kendi üyelerinin sosyal güvenliği için bir sistem ve sosyal yardım programı oluşturulması, Romen ve Türkler arasındaki dostluk, barış ve geleneksel ilişkileri geliştirmesi gibi yollar izlenmektedir.

Romanya Müslüman Tatar Türklerinin Demokrat Birliğinin öncelikli hedeflerinin Romanya Türk Demokrat Birliğinin hedefleri ile aynı olduğunu söyleyebiliriz. İki birlik 29 Aralık 1989 tarihinde kurulan ve Statüsünde kendini “Romanya Türk Tatar Topluluğunun Dinî ve Etnik Örgütü” olarak tanıtan Romanya Müslüman Türk Demokrat Birliğinden ayrılmışlardır¹³⁷. İlk kurulan birlik olan Müslüman Türk Demokrat Birliği tarafından birliğin isminin “Müslüman Türk Tatar topluluğunu tek çatı altında toplamak ve Romanya'daki diğer millî azınlıklar karşısında

---

¹³⁷ Birliklerin organizasyon yönünden birbirlerinden ayrılmasının sebebi Türk ve Tatar toplulukların tepedeki yöneticilerinin anlaşmaması ve Birliğin yönetim kurulunda hep Tatar Türklerin temsil edilmesidir.

Türk topluluğunu resmîyette bir olarak tanıtmak amacıyla” verildiği ifade edilmiştir.”¹³⁸

1995 yılında ise Türk ve Tatar Federasyonu kurulmuştur. Ancak bu federasyonun Türk ve Tatar topluluğunun birleşmesi için pratik bir faydası olmadığı gibi, federasyonun belli alanlardaki çalışmaları, iki birliğin aynı alanlardaki komisyon faaliyetleri arasında ikilik yaratmıştır.

Bu iki birlik yankı yapan faaliyetleri ve gösterdikleri inisiyatifle, çalışmalarının başlangıç dönemini aşmış bulunmaktadır.¹³⁹ Onlar gerçek kültür değerlerini ortaya çıkarmaya, gelenek, örf ve adetlerinin folklor ve İslâmî kültürün tekrar hayata geçirilmesi çalışmaları çerçevesinde *Türk-Tatar Folklor Festivali*, Grigore Kâzım anısına düzenlenen Dobruca *Halk Müziği Festivali*, *Türk Şiir*, *Şarkı* ve *Dans Festivali*, Öğrenciler için *Plâstik Sanatlar Sergisi* gibi faaliyetler düzenlemişlerdir.

Boztorgay, Karasu, Kaytarma ve Tulca’daki folklor ekipleri, Maçin’deki *Grigore Kâzım*, Dobruca *Türk Halk Müziği Ekibi*, Mustafa Kemal Atatürk İlâhiyat ve Pedagoji Lisesinin *Tiyatro Grubu*, Köstence İnfomatik Lisesi’nin *Erkek Korosu* Dobrucalı Müslümanların zengin geleneklerini yapılan koreografik düzenlemelerle anlatmaya çalışmışlardır.

Gülten ABDULA, Minever RAŞİT, Kadriye NURMAMBET, Kıymet HACI MEHMET, Güner AKMOLA, Senia ABDULA, Emel EMİN, Ergun KUTLAKAY, Rıza CAYRI, Kâzım BAYAR, Süreyya KERİM, Hüseyin İBRAHİM, Gülnaz SELİM, Hüseyin MEHMET yönetimindeki folklor ve gösteri grupları katıldıkları ulusal ve uluslararası yarışmalardan diploma veya madalyalarla dönerek Türk toplumunu ve Romanya’yı temsil etmişlerdir.

Romanya ile Türkiye Arasındaki Diplomatik, Kültürel ve Ekonomik İlişkiler konulu sempozyumlara Türkiye, Macaristan, ABD, Moldavya Cumhuriyeti, Rus Federasyonu, Kanada, Ukrayna ve Bulgaristan’ da katılımcılar gelmiştir.

Azınlıkların Gençlik Teşkilâtları Arasındaki *Hoşgörü* konulu sempozyum, Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşunun 75. yıl dönümü kutlamaları çerçevesinde Türkiye

---

¹³⁸ Karadeniz Gazetesi, 1/1990, s.7.

¹³⁹ 1 Eylül 2006 tarihinde Romanya Demokrat Türk Birliği Merkezinde imzalanan iş birliğine dayanan protokol EK:7 de gösterilmiştir.

Cumhuriyeti Köstence Başkonsolosluğu, Köstence İl Kültür Müdürlüğü, Galați Valiliği ve Romanya Türk Demokrat Birliğince ortaklaşa düzenlenmiştir. *Tatarların Dünyü, Bugünü, Yarını, Türk Dünyasındaki Yeri* konulu sempozyum ise Romanya Demokrat Türk Birliği, Romanya Azınlıkları Koruma Dairesince ortaklaşa düzenlenmiştir.

5.2.1. Romanya Türk Demokrat Birliği

Şerif Ziadın, Talip Revan, Balgi Ruhan, Bairam Şaban, Memet Etem, Akkoyun Ali, Meneveli Şaip tarafından kurulan Türk Birliğinin yönetimi, Millî Konsey tarafından 4 yıllığına seçilen genel başkan, bir Başkan Yardımcısı ve Genel Sekreterden ibarettir.

Şerif Ziadın (1990–1991), Talip Revan (1991–1994), Osman Fedbi (1994–1997, Balgi Ruhan (1997–2001), İbram NUREDİN (2001–2004) yılları arasında Romanya Demokrat Türk Birliğinin başkanlıklarını¹⁴⁰ yapmışlardır. 3. dönem başkanı Osman FEDBİ, 2004 yılında tekrar seçilmiş ve halen de görevini sürdürmektedir. Romanya Türk Demokrat Birliği, 25.11.2006 tarihinde yaptığı seçimle yeni bir Yönetim Kurulu oluşturmuştur. Birliğin içinde faaliyet gösteren komisyonlar, şubeler ve şube başkanlarında değişikliğe gidilmiştir.¹⁴¹

5.2.1.1. Romanya Türk Demokrat Birliği Yayın Organları

Romanya Demokrat Türk Birliğinin yayın organları arasında aylık çıkartılan Hakses, Genç Nesil gazeteleri ile Tuna Mektupları dergisi vardır.

Tuna Mektupları, Romanya Demokrat Türk Birliği Galats Şube Başkanı Gülten ABDULA'nın gayretleri ile Aşağı Tuna-Araştırma, Geliştirme, Eğitim ve Kültür Merkezi tarafından elde edilen bir projeye finanse edilmektedir. Romanya Demokrat Türk Birliği Galați Şubesinin aylık yayını olarak 2000 yılından itibaren faaliyet göstermektedir.

Elvin Mahmut, Gülnar Feyzullah ile İnginur Rustem'in yayın yönetmenliğini yaptıkları kültür, sanat ve fikir dergisi olan Tuna Mektupları'nın sahibi Gülten Abdula'dır. Belli bir yayın politikası olmamakla beraber daha çok Türkiye'de çıkan

---

¹⁴⁰ Uniunea Democrata Turca Din Romania La Moment Aniversar 15 Anı, s.2.

¹⁴¹ Romanya Türk Demokrat Birliği 25.11.2006 Tarihinde yaptığı seçimle oluşan Yönetim Kurulu, Birliğin içinde faaliyet gösteren Komisyonlar, şubeler ve şube başkanlıkları EK:7 de gösterilmiştir.

kitap, dergi ve gazetelerden alınan yazılara yer verilen dergi yaklaşık 30 sayfadır. Değişik yerlerden gelen yazı ve röportajlarla zenginleştirilen derginin dili ise %90 Türkçe, %10 Romence ve İngilizcedir.

Avrupa, Balkanlar ve Romanya'daki makaleler ve yazılar dergiye büyük önem kazandırmıştır. 2002 yılında uluslararası hakemli dergi olma hakkını elde eden derginin hakemliğine Türkiye'den Prof. Dr. Refik TURAN getirilmiştir.

İlk sayısı Emin ATİLA'nın redaktörlüğü altında Haziran 1995 yılında çıkarılan Hakses daha çok birlik faaliyetlerinin yer aldığı, sosyal olaylara, politikaya, eğitime, kültür ve sanata, din ve adetlere de yer veren sekiz sayfalık bir gazetedir. Birlik başkanları olan Murat ve İbrahim NUREDİN aynı zamanda gazetenin müdürlüğünü üstlenmişlerdir

1990 yılında, Atatürk Gençlik Teşkilatı'nın kurulmasının ardından 1999 yılı Kasım ayında Genç Nesil yayının ilk sayısı yayımlanmıştır. Gazetenin kurucusu ise baş redaktörü Feizi AİSEL olmuştur. Feizi AİSEL, Genç Nesil gazetesini çıkardığı dönemde aynı zamanda Romanya Atatürk Gençler Teşkilatının başkanı olarak görev yapmıştır.

Tatar Birliği'nin Caş Gazetesi'ne karşılık çıkarılan Genç Nesil Gazetesi de tıpkı Hakses Gazetesi gibi sekiz sayfadan oluşmaktadır. Bunların dışında bölgede yapılan uluslararası sempozyumlar da kitaplaştırılarak Renkler adıyla yayımlanmıştır.

5.2.1.2. Komisyonların Faaliyetleri

5.2.1.2.1. Kültür Komisyonu

Türk kimliğinin yaşatılması amacıyla Romanya Türkiye arasındaki ikili kültürel faaliyetler çerçevesinde, Romanya Demokrat Türk Birliğin kültür komisyonu birçok faaliyet düzenlemiştir. Gülten ABDULA Basın, Diyanet ve Kültür Komisyonlarında da çalıştığı için 2003 yılında bu komisyonun başkanlığı görevine getirilmiştir.

Her yıl düzenlenen Maçın ve Gnigore Kiazim Halk Müzik Festivali, 1997 yılında uluslararası bir festival niteliği kazanmıştır. Bazı faaliyetler ise gelenekselleşmiştir. 2000–2004 yılları arasında kutlanan Nevruz Bayramı 2005 yılında azınlıklar arası festival olurken, Proetnica festivali manevi komisyonun kurulmasına yardımcı olmuştur.

Romanya Demokrat Türk Birliğinin merkez binasında, Prof. Dr. İbrahim NUREDİN' in "Dobruca'daki Müslüman Topluluğu" adlı eseri belgesel kitap niteliğinde tanıtılmıştır

İstanbul'da düzenlenen "Romanya'nın Millî Günü" programına Romanya Demokrat Türk Birliği'nin kültür komisyonu adına Gülten ABDULA, Komisyon Başkanı olarak bir belgesel sergi ile katılmıştır. Birliğin çalışmalarını ise Türkiye'den İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Romen Dili Ve Edebiyatı Bölümü Öğrencileri "Dimitrie Cantemir" özel ödülüyle desteklemişlerdir.

"Atatürk Bizimle" (Gülten ABDULA), "Traditii și Obiceiuri La Turcii Dobrogeni" (İbrahim Nuredin), "Isakça'da Türk İzleri" (Filiz HALİL), "Türk Masalları ve Masa! Kahramanları" (Asan NİLGÜN), "Mahmud'un Pabuçları" (Erol ULGEN ve Gülten ABDULA), "Mevlana" (Gülten ABDULA), "İslamul și Valentele Lui" (İbrahim NUREDİN), "Belirli Günler İçin Şiirler" (Gülten ABDULA), "Leribisect" (Suzan MEHMET), "Rom și Otomanii in Folclorul Rom (Cornelia Cglin Bodea) "Gönülden Kaleme" (Namık Kemal YILDIZ) ise komisyonun yazılı eserleri arasındadır.¹⁴²

5.2.1.2.2. Eğitim Komisyonu

Romanya'da yaşayan Müslüman Türk- Tatar Topluluğunun Türkçe Ana dil ve Din Dersi adamı ihtiyacını karşılayan, Mecidiye Kemal Atatürk Pedagoji ve İlahiyat Lisesinin açılmasında ve Romanya'daki Türkçe Eğitiminin başlamasında ilk adımları atan Asan MURAT, Romanya Demokrat Türk Birliğinin ilk eğitim komisyon başkanı olmuştur.

1995 yılında yürürlüğe giren Eğitim Yasasına göre, millî azınlıklara ana dilinde eğitim yapılabilme hakkı verilmiştir. Aynı zamanda Türkçe eğitimin genişlemesi amacı ile Romanya ve Türkiye Cumhuriyeti iki devlet arasında çeşitli protokoller imzalanmıştır. 1991 yılında Bükreş Üniversitesinde ve Köstence Ovidius Üniversitesinde Romence-Türkçe ve İngilizce-Türkçe bölümleri açılmıştır.

1995 yılında, Romanya ve Türkiye arasında imzalanan protokol ile amacı Türkçe ve Din öğretmenleri yetiştirmek olan Mecidiyede Kemal Atatürk Pedagoji ve İlahiyat Lisesi açılmıştır.

---

¹⁴² Uniunea Democrata Turca Din Romania La Moment Aniversar 165 Ani, 2005, s.34

1996–1999 tarihleri arasında Eğitim Komisyonu Başkanlığını Neriman MOLALİ yapmıştır. Neriman MOLALİ bu tarihten sonra doktora eğitimi için Türkiye’ye gelmiş ve Dr. Unvanı kazanarak ülkesine dönmüştür.

Komisyon ilk Türk Dili Olimpiyatının gerçekleştirilmesi desteklenmiş, XII. sınıflar için Türkçe ve Din Dersi programlarını, Türkçe ve Din Dersi öğretmenlerinin görevlendirilebilmesi için sınav testlerini hazırlamıştır. Romen Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Milli Azınlıklar Genel Müdürlüğü ve Köstence Millî Eğitim Müdürlüğü ile bağlantı kurarak Azınlıklar arası Gençlik Kampları düzenlenmiştir.

Romanya Demokrat Türk Birliği, Eğitim Komisyonu Başkanlığında, Romanya vatandaşı Türk çocuklarına pratik Ana dili Türkçe öğretmek ve Türklük bilinci verilmesi amacı ile Ana Dili Eğitim Kampları düzenlemiştir. Ana Dili Eğitimi Kamplarının ilki, 1–10 Ağustos 1998 tarihleri arasında Babadağ ilçesinde, “I. Ana Dili Kampı” adı ile İkincisi, 5–15 Nisan 1999 Tarihleri arasında Braşov iline bağlı Soğuk Dere’de, “ II. Türk Dili ve Kültürü Kampı” adı ile üçüncüsü ise 10–20 Temmuz 2000 tarihleri arasında Romanya Karpat Dağları üzerindeki Piatrı Neamt şehrinde, “III. Türk Dili, Türk Kültürü ve Folkloru Kursu ” adı ile düzenlenmiştir. Birliğin talebi ve Türkiye’nin Köstence Başkonsolosu Hayati SOYSAL’ın görevlendirmesi ile Köstence Ovidius Üniversitesi Türkoloji Okutmanı Namık Kemal YILDIZ, her üç kampa ailesi ile birlikte katılarak öğretim görevlisi olarak hizmet vermiştir.

2000’den itibaren günümüze kadar Eğitim Komisyon Başkanlığı görevini Ervin İBRAİM sürdürmektedir.

Romanya Demokrat Türk Birliği Eğitim Komisyonunun en önemli faaliyetleri arasında; her yıl bölgesel ve ulusal düzeyde düzenlenen Türk Dili Millî Olimpiyatları’nın ve İslam Dini Olimpiyatlarının desteklenmesi, Türkçe ve Din Öğretmenlerinin toplantılarının, edebî eserler yarışmalarının düzenlenmesi ile Türkiye Cumhuriyeti’nin her yıl 10 öğrenciye verdiği lisans ve yüksek lisans düzeyindeki burslara seçilecek öğrencilerin dosyalarının hazırlanması yer almaktadır.

Türkiye’ye burslu gidecek öğrencileri Türkiye Cumhuriyeti Köstence Başkonsolosluğunun başkanlığındaki, Türk ve Tatar Birliklerinin Başkanları, Eğitim Komisyonları Başkanları, Milletvekilleri ile Ovidius Üniversitesinde görevli Türkoloji Okutmandan oluşan bir komisyon belirlemektedir.

5.2.1.2.3. Gençlik Kolu

1990 yılında kurulan Romanya Atatürk Gençlik Teşkilatı bugün Atatürk Teşkilatı olarak, Romanya Demokrat Türk Birliği'nin birimi olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Teşkilatın Köstence, Techirgöl, Tulça ve Kobadinde şubeleri bulunmaktadır. 1999–2000 yıllarında Aisel FEİZİ'in başkanlığını yaptığı dönemde, en önemli faaliyeti Köstence'de düzenledikleri “Türk Dünyası Gençlik Teşkilatları Liderleri” toplantısı olmuştur.

Bu komisyonun faaliyetleri arasında; Genç Nesil gazetesinin çıkarılması, öğrencilerin Üniversite sınavlarına hazırlanması için Romence ve Matematik gibi özel derslerin verilmesi, Atatürk Kupası Futbol Turnuvasının düzenlenmesi, Delikanlılar Folklor Ekibinin kurulması ve faaliyetlerinin devam ettirilmesi yer almaktadır.

5.2.1.2.4. Kadınlar Kolu

Romanya Türk Kadınlarının yardımlaşma ve dayanışmalarını sağlamak amacıyla 4 Kasım 1999 tarihinde kurulan “Hanım Elleri” Derneği'nin şubesi Köstence'dedir.

Dernek kurucu üyeleri arasında Genel Başkan Melek OSMAN, Başkan Yardımcısı Serin GAFFAR, Genel Sekreter Seiha COCOÏ vardır. Nermin ASAN, Melek AMET, Nurgian BALGİ, Durie AKKOYUN ise Yönetim Kurulu üyeleridir. Mecidiye Şubesi 2 Nisan 2000 tarihinde kurulmuş, şube başkanı Vildan BORMAMBET, Başkan Yardımcısı ise Ruchie ŞACHİR olmuştur. 9 Nisan 2000 tarihinde Techirgöl Şubesi kurulmuştur.

Dernek, 8 Mart 2000 tarihinde Romanya Demokrat Türk Birliği ile işbirliği yaparak “Kemal Atatürk'e Göre Kadın” konulu sempozyumu, 18 Mart 2000 tarihinde Romanya Demokrat Türk Birliği' ile işbirliği yaparak “Altın Baklava” yarışmasını düzenlemiştir. 22 Nisan 2000 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Köstence Başkonsolosluğu ile “Kutlu Doğum Haftası”nı, 26 Ağustos 2000 tarihinde “Etnik Kültür Haftası”nı kutlayarak 28 Ekim 2000 tarihinde Türkçe Kursu faaliyetlerini gerçekleştirmiştir.

Komisyonun aktif üyeleri arasında bulunan Durie AKKOYUN, Melek AMET, Gülten ABDULA ve Memnune OMER çeşitli uluslararası kongre ve sempozyumlarda Romanyada' ki kadınları temsil etmiştir.

5.2.1.2.5. Din Komisyonu

Komisyon Başkanı Remzi İSLAM'dır. "Romanya Müslümanları Müftülüğü Dairesi Şura-i İslam" üyeleri içinde Romanya Demokrat Türk Birliği temsilcileri de yer almaktadır. Ruhan Balgi Genel Başkan, FEDBİ Osman milletvekili, Husein İBRAM Tulça Müslüman Türk Topluluğunun Temsilcisi ve Remzi İSLAM Din Komisyon Başkanı olarak "Şura-i İslam'a üye olmuşlardır.

Romanya Hükûmeti Hıristiyanlığın 12 mezhebini, İslam Dinini ve Yahudiliği resmi dinleri olarak kabul etmiştir. Buna göre Romanya'da 14 dini azınlık vardır. Her bir dine mensup vatandaşlara kendi dinlerinin Statülerini Tüzüklerini hazırlama yetkisi ve sorumluluğu vermiştir. İslam Dininin Statüsünü, Romanya'da Müslüman topluluğunu temsil eden iki birlik ortaklaşa hazırlamaktadır.

İslam Dininin Statüsü için Romanya Demokrat Türk Birliği çok çaba harcamış ve çeşitli projeler hazırlamıştır. Köstence Başkonsolosluğunda 2000'li yıllarda Din Hizmetleri ataşesi olarak görev yapan Mustafa ÇALIŞKAN' ın bu konuda gayretleri olmuştur. Ancak bugüne gelinmesine rağmen eski tüzük değiştirilememiştir.

Kumluk Mahallesi'nin imamı Muharem RESUL'un öncülüğünde 1996'da yeni bir caminin inşaatına başlanmış, inşaatı için Türkiye Diyanet Vakfıyla iş birliğine gidilmiş, aynı zamanda Türk Toplumundan iş adamlarının maddi destekleri sağlanmıştır. Din Komisyonunun çabalarıyla Babadağı, Boğazkök ve Hırsava Camileri restore edilmiştir. Aynı zamanda Romanya Demokrat Türk Birliğinin desteğiyle Romanya'daki Türklere Hacca gitmeleri için imkânlar sağlanmıştır.

5.2.1.2.6. Folklor Ekipleri

"Tuna" adını taşıyan Türk dansları takımı Tulça' yı temsil etmektedir. Hasan ENGHİL tarafından yönetilen gençler Dobruca Türklerinin örf ve âdetlerini, Romanya ve dış ülkeler de başarıyla sahnelemiştir. Millî ve Ulusal birçok festivale katılmış olan dans takımı 1995 yılında düzenlenen Altın Balık Ulusal Festivali'nde özel ödül kazanmıştır.

1999 Şubat ayında "Delikanlılar Grubu", kuruluşlarının ikinci ayında dans gösterisiyle sahneye çıkmış ve Türk Folklor Dansını dış ülkelerde sergilemişlerdir.

RDTB ‘yi temsil eden “Fidanlar Grubu” ise Aisel Feizi Arif tarafından kurulmuştur. Bükreş, Köstence, Galati, Braila, Orşov, Maçın, Sighișoara Romanya, Yalova, İstanbul, Ankara, Bulgaristan, Kırcalı, gibi yerlerde birçok Millî ve Uluslararası festival ve yarışmaya katılmıştır.

2001 yılında doğan “Mehtap” adlı koro, RDTB Köstence Kültür Komisyonu tarafından oluşturulmuş ve ilk kez 28 Mart 2002 tarihinde Nevruz Bayramında sahneye çıkmıştır.

5.2.2. Romanya Müslüman Tatar Türklerinin Demokrat Birliği

Kurucu üyeliğini Prof. Dr. Tahsin Cemil’in yaptığı birliğin temel ilkeleri Romanya Türk Demokrat Birliğinin ilkeleri ile aynıdır. Birliğin Romanya Türk Demokrat Birliği ile birlikte gerçekleştirdiği birçok komisyon faaliyetinin yanı sıra Kültür Komisyonu bağımsız olarak bir çok sempozyum ve anma töreni düzenlemiştir.

Büyük şubelerinde oluşturulan folklor ekipleri, birçok festivale ve yarışmaya katılarak başarılar elde etmiştir. Her yıl “Millî Kıyafet, Halk Oyunları ve Türküleri Uluslararası Festivali” ni düzenlemektedir.

5.2.2.1. Romanya Müslüman Tatar Türklerinin Demokrat Birliği’nin Yayın Organları

1990 yılında Karadeniz, 1998 yılında ise Caş Gazetesi Tatar Birliği’nin aylık yayın organları olmuşlardır.

Anadolu’dan gelen Türkler ile Tatarların ortak çıkardıkları ilk gazete olan Karadeniz gazetesi, Bükreş’te yayın hayatına atılmıştır. İlk kurulan Türk birliğinden ayrıldıktan sonra ise, Romanya Müslüman Tatar Türklerinin Demokrat Birliği tarafından Köstence’de çıkarılmaya devam etmiştir.

Romanya’da Türkler tarafından büyük ebatta, sekiz sayfa olarak çıkarılan bütün gazete ve dergiler gibi aylıktır. Gazetenin yayın müdürü olarak birliğin başkanı Timuçin YUSUF, baş redaktör Nihat OSMAN, genel yayın sekreteri Yaşar MEMEDEMİN, redaktör ise Sezgin NURLA’dır.

Gazete ilk başlarda daha çok Türkiye Türkçe’si ve Tatar lehçesiyle yayınlanmış olsa da Romence’ye de yer verilmiştir. Ancak son zamanlarda hızlanan Tatarca eğitimi

ve Türk-Tatar ayrımı sonucunda gazete Romence ve Tatar lehçesiyle çıkarılmaya devam etmektedir.

1998 yılında Romanya'da yaşayan Tatar gençlerin yayın organı olarak yayın hayatına başlamış olan Caş Gazetesi derleme haber veya bilgilerden oluşmaktadır

SONUÇ

Romanya 1989'dan sonra Batı dünyası ile hızlı bir şekilde ilişkilerini sürdürüp geliştirmiş ve çağdaş sistemde yerini alma niyetini açıklamıştır. Onayladığı ve uyguladığı uluslararası antlaşmalardan niyetinin beyanat seviyesinde kalmadığı anlaşılmaktadır. Hatta iç yasal sisteminde Romanya, özellikle azınlık hakları konusunda birçok uluslararası sözleşmeden daha önce davranmıştır. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği raporlarından çıkan sonuçlara göre, Romanya'nın bu konuda bir örnek olduğu söylenebilir.

Romanya'nın ulusal ve etnik azınlıkların korunmasını sağlamak için yaptığı düzenlemelerde AB belirleyici olmuştur. Bu çerçevede Romanya'da yaşayan azınlıklar birlik yardımından çok yararlanmışlardır.

Unutmamak gerekir ki ulusal ve etnik azınlıklar sorununda hâlâ başrolü oynayanlar şimdilik devletlerdir. Karar verme yetkileri sadece insan haklarını koruma çerçevesiyle sınırlıdır. Fakat özellikle kültürel ve dilsel kimliklerin korunması için bunun yeterli olmadığı çalışmada görülmüştür.

Birliğe katılma sürecinin başlatılmasıyla Romanya Devletinden istenen; azınlık haklarını koruması ve hayatlarına pozitif olarak müdahale etmesi olmuştur. Diğer taraftan azınlıklar konusundaki Romanya'nın faydalandığı maddi yardımlar, Birliğin Romanya'daki sonuçları diğer katılacak olan ülkelere ihraç etmek istemesinden kaynaklanmaktadır.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın Prag'daki ikinci toplantısında dış İşleri Bakanı sıfatıyla Adrian NĂSTASE¹⁴³'nin konuşması, o tarihten bugüne kadar geçen zamanda Romanya'da azınlıklar konusunda yapılan veya yapılması gereken ve işler açısından bir ipucu vermektedir:

“Azınlıklara dair AGİK çerçevesinde her ne karar alınırsa alınsın, bu dikkatle ve sorumluluğu üstlenerek sorunlara gerçekçi çözümler üretecek şekilde gerçekleştirilmelidir. Avrupa'da yeni çatışmalara sebebiyet verecek bir girişimde

---

¹⁴³ Adrian Năstase: 1990 – 1992 arası Dış İşleri Bakanlığı, 1992 – 1996 arası Başbakanlık, 2000 – 2004 arası Başbakanlık, Kasım 2004'ten Avam Kamerası Başkanı; Bucureşti Üniversitesi'nin Hukuk Fakültesinin Uluslararası Hukuk Anabilim Bölümü Başkanı görevlerinde bulunmuştur.

bulunulmamalıdır. Bilindiği gibi, İkinci Dünya Savaşından sonra yapılan antlaşmalar bile azınlıkların haklarını korumaktan uzak kalarak ülkeler arasında yeni gerilimler oluşturmaya neden olmuşlardır. İçinde resmi olarak tanıdığı birçok azınlığı barındıran Romanya bu konuya ihtiyatla yaklaşmayı tercih eder” .¹⁴⁴

Ancak çalışmadan çıkan sonuç ile bu sözlere katılmamak mümkün değildir. Azınlıklar, çoğunluğun içinde izole olmadan rahat edebilmek için devlet hukukunun verdiği en tabii hak olan kendini ifade edebilme hakkını kullanmak istemektedir. Azınlıklara yasal, ekonomik ve mali imkânların verilmesi, bu hakların azınlıklara sağlanması Avrupalı tarzdaki demokratik devlet imajını güçlendirmiştir.

Bilmediğimiz bir konuda konuşma hakkımız yoktur. Ancak hayat bize birlikte yaşama becerisini öğretmiştir. Birlikte yaşamının ilmî gereği ve pratik uygulamasının temeli toleranstır. Tolerans diyaloga, ölçülü davranışa, güvene evet derken, insanî değerlere kıymet vermeyen doktrinlere, aşırı faydacılığa, yıkıcı fanatizme ve şartsız boyun eğmeye hayır demektedir.

Avrupa Birliğinin en yeni üyesi olan Romenler ile çeşitli etnik gruba mensup azınlıklar arasındaki ilişkilere yalnız politik açıdan bakılmamalıdır. Öyle ki XXI. yüzyılda Romanya’daki azınlıkların problemleri ile ilgili tüm sorunların politik iradeyle ve diyalogla çözümlenebileceği görülmüştür.

Asırlarca Dobruca bölgesinde yaşayan Türk-Tatar topluluğunun tarihî gerçekleri bizleri milliyetçiliğin sınırlarını aşmaya davet eder. Düşünce ve hareketlerimizi Avrupaî bir tarzda sergilememizi gerekli kılar.

Ülkenin menfaatleri azınlıkların menfaatlerinden, ayrı düşünülemez. Romanya’da yaşayan azınlıklar demokrat, sosyal ve hukuk devleti olan Romanya’nın bir parçasıdır. Bütün bu yüce değerler 1 Ocak 2007 Tarihinde AB’ye tam üye olan Romen devleti tarafından garanti altına alınmıştır.

---

¹⁴⁴ Adrian Năstase, **Drepturile Omului. Societatea Civilă. Diplomație Parlamentară.**, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 1994, s. 64.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ABLAY, Mehmet, “Situatia Demografică a Tătarilor și Turcilor Din Dobrogea – Județele Constanța și Tulcea După 1878”, în Originea Tătarilor, București, Ed. Kriterion, , 1997, s.315
- BOSTANCI, Naci M. Bir Kolektif Bilinç Olarak Milliyetçilik, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 1999
- CARTOU, Jean – Louis (Derleyen), L’Union Européenne, Maison d’édition Armand Colin, collection Dalloz, Paris, 2000
- ÇAVUŞOĞLU, Naz Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Azınlık Hakları, Su Yayınları, Ankara, 2001
- CEYHAN, Ayşe Avrupa Topluluğu Terimler Sözlüğü, AFA Yayınları, İstanbul, 1991.
- CÎOROÎU, Constantin, MOÎSE, Marian Litoralul Românesc La 1900, Constanța, Ed. Enciclopedică, 1997, s.139
- DOBRESCU, Emilian M. Românografia – Bilanț și Perspective, Editura Compania, București, 2000
- DEDEOĞLU, Beril (der) Dünden Bugüne Avrupa Birliği, Boyut kitapları Yayınevi, İstanbul, 2003
- DELEANU, Ion Instituții și Proceduri Constituționale, Editura Servo, Arad, 2002

- DELİORMAN, Altan Osmanlı Tarihi, cilt II, s.24
- DEYON, Pierre Regions and Regionalism in Fifteenth's Europe, Union Press, Boston, 1997
- DRĂGANU, Tudor, Drept Constituțional și Instituții Politice. Tratat Elementar, Editura Lumina Lex, București, 1998.
- EDROIU, Nicolae, Maghiarii Din România, Editura Fundațiilor Culturale Române – Centrul de Studii Transilvănene, Cluj-Napoca, 1995.
- PUȘCAȘ, Vasile
- ENACHE, Smaranda România și Minoritățile - Colecție de Documente, Editura Pro Europa, Târgu-Mureș, 1997.
- FENET, Alain (Derleyen) Le Droit Et Les Minorités- Analyses Et Textes, Maison d'édition Émile Bruylant, Bruxelles, 1995.
- GIURESCU, C. Constantin Românilor Din Cele Mai Vechi Timpuri Până Astăzi, București Ed. Albatros, 1995.
- GIURESCU, C. Dinu,
- GIURESCU, C. Constantin Probleme controversate în Istoriografia Română, "Despre caracterul relațiilor dintre români și turci", București, Ed. Albatros, 1997.
- GÜRSES, Emin Ayrılıkçı Terörün Anatomisi: İRA – ETA – PKK, Bağlam Yayınevi, İstanbul, 2001
- HABERMAS, Jürgen "Öteki" Olmak, "Öteki"yle Yaşamak – Siyaset Kuramı Yazıları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002
- Çev. İlknur Aka

- HOBBSAWM, E. J.,
Çev. Osman AKINBAY 1780'den Günümüze Milletler Ve Milliyetçilik
"Program, Mit, Gerçeklik", Ayrıntı Yayınları,
İstanbul, 1995
- ISAAC, Guy Drept Comunitar General, Facultatea de Drept
"Ovidius", Constanța, 2000.
- İNALCIK, Halil İmperiul, Otoman. Epoca clasică (1300-1600),
București, Ed. Enciclopedică, 1996.
- KISSINGER, Henry Diplomasi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2000
- LACOSTE, Yves Dictionnaire Géopolitique Des États '98, Maison
d'édition Flammarion, Paris, 1997.
- LECLERC, Stéphane L'ue Et Les Droits Fondamentaux, Maison d'édition
Bruylant-Bruxelles, 1999
- LITVINOFF, Miles World Directory of Minorities, Press "Minority
(Proje Yöneticisi) Rights Group International", UK, London, 1997.
- EKREM, Mehmet Ali Din ıstoria turcilor dobrogeni, București, Ed.
Kriterion, 1994.
- MURARU, Ioan Protecția Constituțională a Libertăților, Editura
Luminalex, București, 1999
- NĂSTASE, Adrian Drepturile Omului. Societatea Civilă. Diplomație
Parlamentară. Institutul Român pentru Drepturile
Omului, București, 1994.

- NUREDIN, Ibram Dobrucadaki Müslüman Topluluğu Manevi Hayatından Sayfalar, EX Ponto, Constanta, 1999 Çev. Belghıuzar CARTALI BULIGA, Namık Kemal YILDIZ
- PENTANSSUGLIA, Gaetano Minorities in International Law, Council of Europe Publishing, Strassbourg, 2002
- PLASSERAUD, Yves Les Minorités, Maison D'édition Montchrestien E.J.A, Paris, 1998.
- PONS, Emanuelle Țiganiile din România: O Minoritate în Tranziție, Editura Compania, București, 1997
- QUERMONNE, Jean Louis Le Sistem Politic de l'Union Europeenne, Maison d'Édition Montchretien, E.J. A., Paris, 2001.
- RENUCCI, Jean François Droit Européen Des Droits De L'homme, Librairie Générale De Droit Et De Jurisprudence, E.J.A., Paris, 2001
- RUPESINGHE Kumar, Ethnicity and Power In the Contemporary World, The United Nations University Press, 1996
- TISHKOV Valery A.
- STOICA, Stan Mic Dicționar Al Partidelor Politice Din România 1989-2000, Editura Meronia, București, 2000.
- ULKÜSAL, Müstecib Kırım Yolunda Bir Ömür, Ankara 1995, s.273

- JACOUB, Joseph   Les Minorités Dans Le Monde. Faits Et Analyses, Maison D'édition Desclée de Brouwer, Paris, 1998.
- VOLKAN, VAMIK D.   Kanbağı – Etnik Gururdan Etnik Teröre, Bağlam Yayınevi, İstanbul, 1997
- WOEHLING, J.M.   Institutions Européennes Et Droits Linguistiques Des Minorités in GIORDAN, Éditions Kimé, Paris, 1992
- Călători Străini Despre Țările Române, cilt II-V-VI-VII, București, Ed. Științifică, 1970, 1973, 1976, 1980.
- Encyclopaedia of Nationalism (2 vol.), Academic Press, USA, 2001.
- România și Minoritățile - Colecție De documente, Editura Pro Europa, Târgu-Mureș, 1997
- România – O Europă în Miniatură, Guvernul României – Departamentul Pentru Relații Interetnice, Qual Design, București, 2005
- Uniunea Democrata Turca Din Romania La Moment Aniversar 15 Ani, S.C. Xpress Promotion S.R.L, 2005
- Minoritățile Naționale Din România. Aspecte Legislative și Instituționale, Guvernul României – Departamentul Pentru Relații Interetnice, București, 2004

Makale ve Dergiler

- AKSU, Ali Romanya Müslüman Türklerinin Dünü Bugünü, C. U. İlahiyat Fakültesi Dergisi IX/1, 2005
- AKSU, Ali Romanya Türklerinde Kültürel Durum ve Mektep ve Aile Mecmuası, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Cilt I, II s. 11-27 HAZİRAN 2005.
- ALEXANDRU, Alecu Seminarul Musulman Din Medgidia, Dobrogea jună gazetesinde, 20 Nisan, 1914.
- BİLENER, Tolga “AB’nin Azınlık Hakları Anlayışı ve AB’yle Bütünleşme Sürecinde Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri”, Dünden Bugüne Avrupa Birliği, Der. Beril DEDEOĞLU, Boyut Kitapları, İstanbul, 2003
- BRĂTESCU, Constantin “Cincizeci de Ani de Viață Românească”, Analele Dobrogei Yıllık Dergisi, București, yıl IX, cilt I, 1928
- DEMEURE-VALLÉE, Christian “European Comision’s 1996 Agenda”, Contact Bulletin, no.11, Spring 1996, Dublin
- LES NOUVELLES DE ROUMANIE Lettre D’information Bimestrielle, Nantes, 2001, no: 4, 5, 6.
- MOLALI, Neriman “Millî Türk Dili Olimpiyatı”, Hakses, sayı 4/1997

- NAS, Çiğdem “Avrupa Parlamentosu’nun Etnik Azınlıklara Bakışı ve Türkiye”, Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Arayışlar, Der. Faruk SÖNMEZOĞLU, Der Yayınevi, İstanbul, 1998
- NAS, VALİ “Odiseea Integrării României”, Politikon, Universitatea “Ovidius”, nr. 56, mai 2003
- REMUS Opreanu, Farul Constanței , 15 Şubat, 1881, s.1.
- ROMAN, M. “Studiu Asupra Populației Turcești din Dobrogea și Sudul Basarabiei”, Analele Dobrogei
- SCHNAPPER, Dominique “Beyond the Opposition: Civic Nation versus Ethnic Nation”, Canadian Journal of Philosophy, supplementary, volume 22.
- TAHSİN, Cemil “O Istorie a Minorităților din România în Perioada Comunismului”, Lucrările Conferinței despre Minorități, Editura Albatros, Decembrie 1994
- THEOFANİS, Malkidis “The European Union, The Enlargement and South – Est Europe”, Romanian Journal of European Affairs - Romania European Institute, vol. 5, Bucharest, July 2005
- TÜRKMEN, Füsün “Avrupa Birliği ve İnsan Hakları”, Dünden Bugüne Avrupa Birliği, Der. Beril DEDEOĞLU, Boyut Kitapları, İstanbul, 2003
- Van BOVEN, Theodor C. “Individual Rights, Collective Rights”, Viața Contemporană, nr. 56, aprilie 2003

VLĂDESCU, Ștefan Gh. “Noul European – Proiect al Umanității”, Viața Contemporană, nr. 56, aprilie 2003

YAŞAR, Memedemin “Tahsin Bey”, Karadeniz Gazetesi, 6/1997, s.4

Sürelî yayımlar

Vocea Bănăţeană, 14 Şubat 2001

Telegraf, Mayıs - Haziran 2001

Human Rights Law Journal, vol. 16, no. 1-3

Belgeler

Arhivele Statului, Inspectoratul Şcolar judeţean Constanţa, 1/1974

Guvernul României, Consiliul pentru Minorităţile Naţionale. Învăţămînt cu Predarea în Limbile Minorităţilor Naţionale din România

Monotorizarea Procesului de Aderare la Uniunea Europeană – Protecţia Minorităţilor în România, Open Society Institute, Central European University Press, Bucureşti, 2001

Uluslararası Resmî Belgeler

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı,

Bölgesel veya Azınlık Dilleri Sözleşmesi

Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi

Roma Sözleşmesi

Maastricht Sözleşmesi

Amsterdam Pakti

Acordul Bilateral între România și țările membre ale
Uniunii Europene

Parteneriatul Pentru Integrare – România, 1998

Parteneriatul Pentru Integrare – România, 1999

Parteneriatul Pentru Integrare – România, 2001

Parteneriatul Pentru Integrare – România, 2002

Raportul Anual Pentru Evoluția României în
Procesul de integrare, 1998

Raportul Anual Pentru Evoluția României în
procesul de integrare, 1999

Raportul Anual Pentru Evoluția României în
procesul de integrare, 2001

Raportul Anual Pentru Evoluția României în
procesul de integrare, 2002

Raportul Anual Pentru Evoluția României în
procesul de integrare, 2003

Raportul Anual Pentru Evoluția României în
procesul de integrare, 2004

Advisory Committee Opinion on Romania, 2001

Advisory Committee Opinion on Romania, 2005

Romanya Kanunları ve Resmî Belgeleri

Constituția României
Monitorul Oficial, 233 – 426.

Tratatul Pentru Bună Vecinătate Dintre România și
Ukraina

Tratatul de înțelegere, Bună Vecinătate și Cooperare
Dintre România și Republica Ungaria

Legea Partidelor Politice

Legea Administrației Publice

Programul de Guvernare 2001 – 2004

Internet

www.europa.eu.int

www.convections.int

www.infoeuropa.ro

www.guv.ro

www.cdu.ro

www.divers.ro

www.cdep.ro

EKLER

Ek.1. Dönem Sırasına Göre Milletvekillerinin Listesi

- 1. Hogeá AMET - 1990–1992,**
- 2. Ruşid FEVZİE - 1992–1996,**
- 3. Osman FEDBİ - 1996–2000,**
- 4. Metin CERCHEZ - 2000- 2004,**
- 5. Ibram IUŞEİN -2004- hâlen milletvekili**

Ek.2. Romanya'daki Yaşayan Azınlıkların Nüfusu Verileri¹⁴⁵

Azınlık grubu	2002 nüfus sayımı		1992 nüfus sayımı	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Toplam				
Macarlar	1434377	6,6	1624959	7,1
Romlar	535250	2,5	401087	1,8
Almanlar	60088	0,3	119462	0,5
Ukraynalı - Rutenler	61336	0,3	65764	0,3
Lipova Rusları	39753	0,2	38606	0,2
Türkler	32596	0,2	29832	0,1
Tatarlar	24137	0,1	24596	0,1
Sırp lar	22518	0,1	29408	0,1
Slovaklar	17199	0,1	19594	0,1
Bulgarlar	8092	< 0,1	9851	< 0,1
Hırvatlar	6786	< 0,1	4085	< 0,1
Yunanlılar	6513	< 0,1	3940	< 0,1
Yahudiler	5870	< 0,1	8955	< 0,1
Çekler	3938	< 0,1	5797	< 0,1
Polonyalılar (Leh)	3671	< 0,1	4232	< 0,1
İtalyanlar	3331	< 0,1	1356	< 0,1
Ermeniler	1780	< 0,1	1957	< 0,1
Diğer etnik gruplar	18950	0,1	7246	< 0,1

---

¹⁴⁵ **Minoritățile naționale din România. Aspecte legislative și instituționale**, Guvernul României – Departamentul pentru Relații Interetnice, București, 2004 , s. 20 - 21.

Ek.2.A. 28 Mart 2002 Nüfus Sayımında, Romence ve Kendi Azınlık Dilini Konuşan Romen Vatandaşların Listesi

Romance	(Romanian)	19.736.517
Macarca	(Hungarian)	1.443.970
Romca	(Romany)	237.570
Ukraynaca	(Ukrainian)	57.407
Almanca	(German)	44.888
Rusca	(Russian)	29.246
Türkçe	(Turkish)	28.115
Tatarca	(Tatar)	21.272
Sırpça	(Serbian)	20.411
Slovakça	(Slovakian)	16.027
Bulgarca	(Bulgarian)	6.735
Hırvatça	(Croatian)	6.355
Yunanca	(Greek)	4.170
Ibranice	(Jews)	951
Çekce	(Czech)	3.381
Lehçe	(Polish)	2.690
İtalyanca	(Italian)	2.531
Ermenice	(Armenian)	721
Diğere ana diller	(Other mother languages)	13.621
Bilinmeyenler	(Unknown)	2.130

Ek. 3. 1947–1948 Öğretim Yılı (Reform Öncesi) Mecidiye Müslüman Semineri'nin Haftalık Ders Dağıtım Listesi¹⁴⁶

Sıra No	DERSLER	SINIFLAR								Toplam
		5	6	7	8	9	10	11	12	
1	Romence	4	3	3	3	3	3	3	3	25
2	Türkçe	5	4	4	4	3	4	3	3	30
3	Fransızca	2	2	2	2	2	2	2	1	15
4	Din (Akaid) Prensipleri	2	1	2	2	2	1	1	1	12
5	Din Tarihi	2	2	2	2	1	1	1	1	12
6	Romen Tarihi	2	2	2	2	2	2	2	1	15
7	Romen Coğrafyası	1	1	2	1	2	2	1	2	12
8	Matematik	2	2	3	3	2	1	1	1	15
9	Müzik	2	2	1	1	1	1	1	1	10
10	Resim	2	1	1	1	1	1	1	-	9
11	Dini Müzik	2	2	3	2	2	3	-	-	14
12	Tabiat Bilgisi	2	1	1	-	2	2	-	-	8
13	Tarım	1	1	-	-	-	-	-	-	2
14	Beden Eğitimi	1	1	-	-	-	-	-	-	2
15	İslami Pratik	1	1	-	-	-	-	-	-	2
16	Güzel Yazı (Hüsnü Hat)	2	-	-	-	-	-	-	-	2
17	Fizik	-	-	2	-	-	-	2	-	4
18	Kimya	-	-	1	2	1	2	-	-	6
19	Hukuk	-	-	1	-	-	-	1	1	3
20	Psikoloji	-	-	-	-	2	-	-	-	2
21	Pedagoji	-	-	-	-	2	3	2	5	12
22	Temizlik	-	-	-	-	-	-	2	-	2
23	Metot	-	-	-	-	-	-	1	2	3
24	Tefsir	-	-	-	-	-	-	2	2	4
25	Romence Pratik Pedagoji	-	-	-	-	-	-	1	1	2
26	Türkçe Pratik Pedagoji	-	-	-	-	-	-	1	1	2
27	Didaktik	-	-	-	-	-	-	1	-	1
28	Biyoloji	-	-	-	-	-	-	-	1	1
29	Pedagoji Tarihi	-	-	-	-	-	-	-	1	1
30	Halk Sağlığı	-	-	-	-	-	-	-	1	1
31	Mantık	-	-	-	-	-	-	-	1	1
32	Hal ve Gidiş	-	-	-	-	-	-	-	-	-
33	Devamlılık	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹⁴⁶ -Bilgiler, Köstence Ovidus Üniversitesinde Türkoloji Okutmanı olarak görev yapan Namık Kemal YILDIZ tarafından, Romanya Müftülüğü Arşivindeki, başlangıç yılı 1941-1942 Öğretim Yılı olan "Mecidiye Müslüman Semineri Kütük Defteri"nden (*Recistu Matricula*) alınmıştır.

Ek.3.A. 1963–1964 Öğretim Yılı (Reform Sonrası) Mecidiye Müslüman Semineri'nin
Haftalık Ders Dağıtım Listesi

Sıra No	DERSLER	SINIFLAR				Toplam
		5	6	7	8	
1	Romence	4	-	-	4	8
2	Rusça	-	-	-	-	-
3	Dini Prensipler(Akaid)	5	-	-	4	9
4	Din Tarihi	5	-	-	5	10
5	Dini Müzik	3		-	4	7
6	Kuran Tefsiri	5			5	10
7	Kuran Okuma	6			6	12
8	Coğrafi	1	-	-	1	2
9	Romen Tarihi	1	-	-	1	2
10	Hal ve Gidiş	-	-	-	-	-
11	Devam Durumu	-	-	-	-	-

Açıklamalar:

- 1- 1963–1964 Öğretim yılından itibaren Rusça dersi okul dersleri arasından çıkarılmıştır
- 2- 1963–1964 Öğretim yılında I. ve IV. Sınıflarda 4+5=9 Öğrenci vardır
- 3 -1964–1965 Öğretim Yılında 3 öğrenci kalmıştır.
- 4–1963–1964 öğretim yılında 5 öğretmen 9 öğrenci var iken, 1964-1965 öğretim yılında 3 öğrenci, 3 öğretmen vardır. Ayrıca 1 temizlikçi, 1 aşçı bulunmaktadır.
- 5–1965–1966 öğretim yılında mevcut 3 öğrenci yanına, 3 yeni öğrenci kaydolmuştur. Ancak Arşiv incelemelerinden bu öğrencilerin 1,5 yıl sonra okuldan ayrıldıkları görülmektedir.
- 7- 1966–1967 Öğretim Yılında, yani Medresenin kapanış yılında okulda kayıtlı bulunan 4 öğrencinin adları aşağıda gösterilmiştir.
  - 1-Abdula M. Şevket
  - 2-Keşbir T. Erdin
  - 3-Fucici H.İbram
  - 4-Feyzullah B. Nuran
- 8- Okulun son 4 öğrencisinin, 1967 yılı Mart ayı sonu ve Nisan ayı başlarında İkinci sınıfın 2. Döneminde de not aldıkları hâlde okuldan ayrıldıkları belirlenmiştir.

Ek.4. Türk – Tatar Azınlığın Ana dili Eğitimi İle İlgili 2000 Yılı Ait Verileri

Romen Milli Eğitim Bakanlığı

Türk - Tatar azınlığı'nın ana dili eğitimi, Tulça ve Köstence vilayetlerinde 1989-1990 öğretim yılında başladı.

Türk-Tatar azınlığı, çocuklarına ana dili öğretmek amacıyla 1990 tarihinde yazılı başvuruda bulundular. Köstence ve Tulça vilayetlerinde ana dili eğitimi başladı.

Ana dili eğitimi geçmişte, 50-60 yıl yasaklandı.1950-1960 yılları arasında Türkçe ve Tatarca eğitim veren okullar kapatıldı.

Türk Tatar azınlığının yoğun olarak yaşandığı ve karakteristik özellikleri bulunan Köstence, Tulça, Valu lui Traian.

1998- 1999 öğretim yılında öğrenci sayısı : 2443

Türkçe öğretmen sayısı: 66

Kendi isteğiyle ücretsiz ders veren öğretmen sayısı: 6

Türkçe eğitim organizasyonu tek dille eğitim.

a-Romence eğitimi yapılan okullarda Türk dili eğitimi

b-Türk-Romen ortak eğitim kurumlarında iki dilli eğitim yapılmaktadır.

Müzik, Beden Eğitimi gibi uygulamalı belli disiplinler azınlığın an adilinde veriliyor.

Ana dili - Türkçe öğretmenleri,

- Mecidiye'de Kemal Atatürk İlahiyat ve Pedagoji Lisesi'nde (İlahiyat bölümünde, din dersi öğretmeni ile imam-hatip, Pedagoji bölümünde ise, Türkçe öğretmeni yetiştirilmektedir.)

- Bükreş Üniversitesi ile Köstence Ovidius Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde bulunan Romence-Türkçe bölümünde ve aynı üniversite bünyesindeki Köstence Kemal Atatürk Pedagoji Koleji (Lise üzerine 2 yıl eğitim veren) Romence Türkçe bölümlerinde yetiştirilmektedir.

Eğitimi çeşitlendirmek amacıyla Bükreş ile Köstence'de Türkçe, Romence ve İngilizce eğitimin yapılan özel sektöre ait özel okullar bulunmaktadır.(Köstence'de Uluslararası Bilgisayar Lisesi). Bu okullar, Türk, Tatar ve Romen öğrencilerine sınırsız

şekilde açıktır. Bu okullardaki eğitim öğretim kuralları Romen eğitim sistemine bağlıdır.

Ana dil Türkçe, Türk dili ve Edebiyatı Dersi Programı 1998 yılında hazırlandı ve Romen Milli Eğitim Bakanlığınca 8 Temmuz 1998 tarih ve 4140 sayılı bakan emri ile onaylandı.

Anadil olarak Türkçe eğitimi, Bükreş'teki Editura Didactică și Pedagogică yayınevinde basılan Türkçe ders kitapları ve Türkiye'den gelen ders kitapları ile gerçekleştirilmektedir.

Küçük sınıftaki öğrenciler (anaokulu ve ilkokul öğrencileri) için yardımcı kitap ve hikâye ile masal kitapları basıldı. Romen Türk seçim kitabı ve bir edebiyat metni(edebî metinler kitabı çıktı.)

1997–2000 yılları arasında geçerli olan iki hükümet arasında imzalanan kültür bilim ve eğitim alanlarında işbirliğini sağlayan kültürel değişim programları anlaşmasına ve iki Milli Eğitim bakanı arasında yapılan anlaşmaya göre Kemal Atatürk İlahiyat ve Pedagoji Lisesi'nde Türkçe anadil dersleri Türkiye'den gelen öğretmenlerce veriliyor.

Türkçe eğitimin gelişmesi Azınlıkları Koruma Departmanlığı, Romanya Millî Eğitim Bakanlığı, Millî Azınlıklar Eğitim Genel Müdürlüğü, Türk, Türk Tatar Birlikleri Tulça ve Köstence Millî Eğitim Müfettişliklerince birlikte geliştiriliyor.

Milli Eğitim Bakanlığı

Emir: 31.01.2000 / 3113

Romanya Millî Eğitim Bakanlığı, Azınlıkları Koruma Departmanlığı'nın millî azınlıkların anadili öğretimi ile ilgili çıkardığı 31.01.2000 tarih ve 3113 sayılı emirleri.

Millî azınlıkların milli kimliğini korumak, geliştirmek ve ifade edebilmeleri, karşılıklı anlaşma ve toleransın gelişmesi din, kültür ve dil farklılaşmaya saygı göstermesi ve Romence öğretim yapılan okullarda öğrenim gören azınlıklara mensup öğrencilerin ana dillerinde öğretim yapabilmeleri için, ortaya çıkan bürokratik engelleri gidermek amacıyla:

Romanya Resmî Gazetesi'nin 10.12.1999 tarih ve 606 sayılı Kanun'un I. Bölümünde neşredilen 1995 / 84 nolu Kanun gereğince,

Millî Eğitimde yapılan yeni reform planı uygulamasıyla ilgili 13.7.1998 tarih ve 4150 sayılı emir ile 03.02.1999 tarih ve 3207 sayılı Romanya Milli Eğitim Bakanlığı talimatları üzerine :

1- Romence öğretim yapılan okullarda öğrenim gören azınlıklara mensup öğrenciler için ana dili dersi, eğitim planında yer almakta olup, diğer disiplinler gibi, normal okul programında ders saatleri içerisinde ve zorunlu dersler içinde yerini alacaktır.

2- Millî azınlıklar, ana dili eğitimi için sınıf, grup oluşturulamamış bölgelerde Milli azınlığın mensup olduğu etnik Birlikler, dernekler, veliler istemeleri halinde il eğitim müfettişliklerine başvurabileceklerdir.

3- Çocukların anadili eğitimi görebilmeleri müracaat eden velilerin listesi veliler veya Azınlıklar organizasyonları tarafından duruma göre seçilen okul müdürlüklerine sevk edilir.

4- Ana dillerini daha ayrıntılı öğrenmek isteyenler için, müracaat edilmesi ve okulların da fiziki durumu uygun olması hallerinde ders saatleri artırılabilir.(haftada 3 saat olan ana dil dersine, 2 saat seçmeli ana dil dersi ilavesiyle haftada 5 saate çıkabilir.)

5- İş bu emir, Romence öğretim yapılan okullarda öğrenim gören millî azınlıklara mensup öğrencilerin ana dille eğitim görmeleri ile ilgili Romanya Millî Eğitim Bakanlığı'nın 23.9.1998 tarih ve 4545 ve 31.03.1999 tarih ve 3533 sayılı Romanya Millî Eğitim Bakanlığı'nın emirlerini tamamlamaktadır.

Ek.5. Romanya’da Türkçe Ders Kitabı Olarak Okutulan Kitap Listesi

Sıra No	KITABIN ADI	SINIF SEVİYESİ	YAZARLARI	BASILDIĞI YER VE BASIMEVİ
1	Alfabe Türk dili I sınıf	I	Naile Velişa – Leman Ali	Ministerul Educației Naționale Manualul a fost elaborat în anul 1998 și aprobat de M. E. N. cu nr.. 29153 /1998
2.	Hesap Kitabı I inği sınıf (latin harfli tatarca ile yazılmış dili)	I Bakanlık onayı	K. Iliesku – K. Teodorescu . Tatarça tercume eden Ablay Mehmet Aprobat de Ministerul Învățământului și Culturii cu nr.118661 / 1956	Didaktik ve Pedagogik Devlet Basimevi -1958
3	Türkçe Ders Kitabı II	II	Ali Cafer Ahmet – Nacı – Mustafa Ali Mehmet Manualul a fost aprobat de Ministerul Educației Naționale -Ediția I a apărut în anul 1972 -Ediția a II a, revizuită în 1991 și reeditată în 1998	Editura Didactică și Pedagogică R.A. București - 1998 Römençe + Türkçe + Bulgaristanda basılan türkçe okul kitabından faydalanılmıstır
4	Türkçe Dili Sınıf III	III	A. Cafer Naci - Mustafa Ali Mehmet Ministerul Învățământului și Științei -Ediția I a apărut în anul 1972 - Ediția a II a, revizuită în 1991	Römençe + Türkçe + Bulgaristanca basılan türkçe okul kitabı yasaklanmıştır
5	Türkçe Ders Kitabı IV	IV	Ali Cafer Ahmet – Nacı – Mustafa Ali Mehmet Manualul a fost aprobat de Ministerul Educației Naționale - Ediția I a apărut în anul 1972 - Ediția a II a, revizuită în 1991 și reeditată în 1998	Editura Didactică și Pedagogică R.A. București - 1998 Römençe + Türkçe + Bulgaristanca basılan türkçe okul kitabı yasaklanmıştır
6	Türk Dili ve Edebiyatı Dersleri	V	Ali Cafer Ahmet – Nacı – Mustafa Ali Mehmet Manualul a fost aprobat de Ministerul Educației Naționale - - Ediția I a apărut în anul 1973 -Ediția a II a, revizuită în 1992 și reeditată în 1998 - I Baskı 1973 II Baskı (değiştirilmiştir) 1992 - III Baskı (tamamlanmıştır)	T.C. Okul kitaplarından ve Balkan türklerine ait eserlerden yararlanmıştır
7	Türk Dili ve	VI	Mustafa Ali Mehmet - Ali	Ministerul

	Edebiyatı Dersleri IV. nci sınıf		Cafer Ahmet - Ediția I a apărut în anul 1973 -Ediția a II a, revizuită în 1994	Învățământului Manualul a fost revizuit pe baza programei școlare aprobate de M.I.Î. pentru anul 1993. Referat științific Leman Ali. Editura Didactică și Pedagogică R.A. București - 1998
8	Halk Edebiyatı Türk Dili III Sınıf Dersleri	VIII	Ulgean Ene Memedemin, Belghiuzar Buliga Carteli Coord. Leman Ali	Ministerul Educației Naționale Manualul a fost elaborat în anul 1999 în conformitate cu Prog. școlar în vigoare aprobată de M.E.N. Editura Didactică și Pedagogică R.A. București - 1999
9	Türk Dili ve Metinleri Antolojisi	orta okul ve lise	Agiemin Baubec , Cafer Baubec, Deniz Kamer	Ministrul Învățământului 41200 / 1900 /1993 ve 30141 Ordinul Ministru Editura Didactică și Pedagogică R.A. București - 1993
10	Türk Halk Hikayeler	-	Adapte ve tercume edenler Ali Leman ve Marioara Constantinescu Condruț	Atatürk Kültür Merkezi yayınlarından Türk Halk Hikâyeleri dizisi sayı 3 Ankara 1989 ve Türk Dili ve Metinleri Antolojisi seçilen 10 hikâye Türkçe - Romence verilmiştir

Ek.6. Romanya’da Türkçe ve Din dersi Veren Öğretmenlerin Listesi

SIRA

No SOYADI VE ADI

OKULU

1- Yaşı1Seit Memet Emel	Köstence, 1 No.lu ilk ve orta okulu
2- Nubin Selda	Köstence,3 No.lu ilk ve orta okululu
3- Feizi Aysel	Köstence,5 No.lu ilk ve orta okulu
4- İbrahim Neriman	Köstence, 6 No.lu ilk ve orta okulu
5- Amet İchimet	Köstence, 7 No.lu ilk ve orta okulu
6- Begali Şeila	Köstence,8 No.lu ilk ve orta okulu
7- Gafar Serin	Köstence,9 No.lu ilk ve orta okulu
8- Memet Cîimet	Köstence, 10 No.lu ilk ve orta okulu
9- İomer Subihan	Köstence, 11 No.lu ilk ve orta okulu
10- Gelal Ferdis	Köstence,12 No.lu ilk ve orta okulu
11- Seidali Feidan	Köstence,16 No.lu ilk ve orta okulu
12- Murtaza Ghiuler	Köstence, 17 No.lu ilk ve orta okulu
13-Gafar Ghiulfen	Köstence, 23 No.lu ilk ve orta okulu
14-Apaz Elis	Köstence, 24 No.lu ilk ve orta okulu
15-İbrahim Ervin	Köstence, 27 No.lu ilk ve orta okulu
16-Asan Nermin	Köstence, 29 No.lu ilk ve orta okulu
17-Osman Enghin	Köstence, 30 No.lu ilk ve orta okulu
18-Abibula Dilek	Köstence, 35 No.lu ilk ve orta okulu
19-Sadet Neugis Sena	Köstence, 36 No.lu ilk ve orta okulu
20-Cadâr Gurzade	Köstence, 37 No.lu ilk ve orta okulu
21-Murat Denis	Köstence, 22 No.lu ilk ve orta okulu
22-Bormambet Vildan	Mecidiye, 1 No.lu ilk ve orta okulu
23-İusuf Murat	Mecidiye, 1 No.lu ilk ve orta okulu
24-Baubec Servet	Mecidiye, 1 No.lu ilk ve orta okulu
25-Salim Ghiulşen	Mecidiye, 2 No.lu ilk ve orta okulu
26-Geugazi Denis	Mecidiye, 2 No.lu ilk ve orta okulu
27-Alibei Suna	Mecidiye, 3 No.lu ilk ve orta okulu
28-Ali Sibel	Mecidiye, 4 No.lu ilk ve orta okulu
29- İaia Nejdət	Mecidiye, 4 No.lu ilk ve orta okulu
30- Zeiadin Murvet	Mecidiye, 5 No.lu ilk ve orta okulu
31- Şachir Ruchie	Mecidiye, 7 No.lu ilk ve orta okulu
32- Zulchefil Mujlan	Mecidiye, 7 No.lu ilk ve orta okulu
33-Memet Etnur	Mangalia, 1 No.lu ilk ve orta okulu
34- Zeiadin Gevat	Mangalia, 2 No.lu ilk ve orta okulu
35- Mamut Serghiul	Mangalia, 5 No.lu ilk ve orta okulu
36- Mustafa İlhan	Tuzla, İlk ve orta okulu
37- Memet Chenan	Dulceşti, ilk ve orta okulu
38- Mârzali Nevzat	23 August, İlk ve orta okulu
39- Nurla Vildan	Agigea, İlk ve orta okulu
40- Veli Firdes	Cumpana, İlk ve orta okulu
41- Menacai Genan	Ovidiu, İlk ve orta okulu
42-Ali Muzechea	Faurei, İlk ve orta okulu
43- Nasurla Mitat	İndependenta, İlk ve orta okulu

44- Şaban Narcis	Cobadin, İlk ve orta okulu
45- İusein Ender	Cobadin, İlk ve orta okulu
46- Hârsali Şecure	Castelu, İlk ve orta okulu
47- Memet Melec	Ovidiu, İlk ve orta okulu
48- Ali Gelian	Valul lui Traian, 2 No.lu ilk ve orta okulu
49- Ene Ulgean	Valul lui Traian, 1 No.lu ilk ve orta okulu
50- Silistrali Kader	Basarabi, İlk ve orta okulu
51- Miumin Leila	Hırşova, G.R.S. Agricol
52- Abdulgani İsmail	Ovidiu, Lisesi
53- Cuma Dumanlı	Mecidiye, Kemal Atatürk Lisesi
54- Memet Kırmızıgül	Mecidiye, Kemal Atatürk Lisesi
55- İsmail Kırçan	Mecidiye, Kemal Atatürk Lisesi
56- Ali Bektaş	Mecidiye, Kemal Atatürk Lisesi
57- Memet Bilgen	Mecidiye, Kemal Atatürk Lisesi
58- Memet Emin Figen	Mecidiye, Kemal Atatürk Lisesi
59- Halit Güler yüz	Mecidiye, Kemal Atatürk Lisesi,
60- Seidali Zulfie	Köstence, 58 No.lu anaokul
61- Locman Taibe	Köstence, 58 No.lu anaokul
62- Regep Aiten	Köstence, 58 No.lu anaokul
63- Mustafa Naziz	Mecidiye, 1 No.lu anaokul
64- Şachir Bunian	Mecidiye, 1 No.lu anaokul
65- Omerali İcmal	Mecidiye, 1 No.lu anaokul
66- Anefi İcbal	Köstence, 12 No.lu ilk ve orta okulu
67- Anefi Canel	Köstence, 20 No.lu ilk ve orta okulu
68- Acmola Ghiuler	Köstence, Mircea Koleji
69- Memedemin Elena	Valul lui Traian, 1 No.lu ilk ve orta okulu
70- Memiş Nedret	Tekirgöl, Lisesi51
71- Feizi Aysel (Arif)	Köstence,5 No.lu ilk ve orta okulu
72- Anefi İcbal(Abdurrahim)	Köstence, 12 No.lu ilk ve orta okulu
73- İomer Subihan	Köstence, 11 No.lu ilk ve orta okulu
74- Ene Ulgean	Valul lui Traian, 1 No.lu ilk ve orta okulu
75- Bormambet Vildan	Mecidiye, 1 No.lu ilk ve orta okulu
76- İbraim Ervin	Köstence, 27 No.lu ilk ve orta okulu
77- Yaşı1 Seit Memet Emel	Köstence, 1 No.lu ilk ve orta okulu
78- Gelal Ferdis	Köstence,12 No.lu ilk ve orta okulu
79- Beitula Feihan	Kobadin
80- Emin Filiz	

Ek.7. RDTB ile RMTTDM Arasında 01.09.2006 Tarihinde İmzalanan Protokol

Protokol

1 Eylül 2006 tarihinde Romanya Demokrat Türk Birliği Merkezinde, Sayın Fedbi OSMAN – RDTB Genel Başkanı, Sayın İbrahim İUSEİN – RDTB Milletvekili ile Sayın Agiacai SALADİN, RMTTDB Genel Başkanı ve Sayın Amet ALEDİN – RMTTDB Milletvekili arasında anlaşması sonucunda aşağıdaki kararlar belirlenmiştir:

1. Türk ve Tatar Toplumlarına ait Türkçe Radyosu kurulması,
2. Her iki birlik Radyonun aylık giderlerini eşit olarak finanse edecekler
3. Her iki birlik Radyonun adı için üç isim teklif ederek bir isim ortaklaşa verecekler.
4. Her iki birlik gereken ruhsatı için, yayın frekansları yer vb. destek verecekler.
5. Yayın programı her iki birlik tarafından eşit olarak gerçekleştirilecektir

Bu protokol her iki nüsha iki taraf için hazırlanmıştır.

RDTB Genel Başkanı Genel Başkanı
Fedbi OSMAN

RMTTDB Agiacai SALADİN

Milletvekili İusein İBRAM
Milletvekili Amet ALEDİN

Protocol

Încheiat azi, la Sediul UDTR din Constanța, Str. Bogdan Vodă, nr. 75, între UDTR, reprezentată prin președinte Osman Fedbi și deputat İbrahim İusein, și UDTTMR, reprezentată prin președinte Agiacai Saladin și deputat Amet Aledin, prin care s-au convenit următoarele:

1. Înființarea unui post de radio în limba turcă, destinat comunităților turcă și tătară;
2. Fiecare Uniune va contribui în mod egal la cheltuielile de întreținere a postului;
3. Fiecare Uniunea va propune câte trei denumiri pentru viitorul post de radio, urmând ca ulterior să se stabilească de comun acord denumirea postului;
4. Ambele Uniuni vor depune diligențele necesare pentru obținerea autorizațiilor, frecvențelor de emisie, spațiu, etc.
5. Programul de emisie va fi realizat în procente egale pe ambele Uniuni.

Drept pentru care am încheiat prezentul protocol în 2 exemplare, câte una pentru fiecare parte.

Nilgün A. ve Minever O.

Ek.8. 25.11.2006 tarihinde Yapılan Seçim Sonuçlarına Göre Romanya Demokrat Türk Birliğinin Teşkilat Şemasında Yapılan Değişiklikler

YÖNETİM KURULU (COMITETUL DIRECTOR)

1. Osman FEDBI - Başkan
2. Iusein GEMAL – I. Başkan Yrd.
3. İbrahim ERVIN - Genel Sekreter
4. İbrahim IUSEIN – Milletvekili

Başkan Yardımcıları

1. Husein CADIR – (Köstence Vilayet Başkanı)
2. İaşar ENVER – (Köstence Şube Başkanı)
3. Alı NURHAN – (Köstence Şube Başkan Yrd.)
4. Omer NAZIF – (Köstence Şube Sekreteri)
5. Bormambet VILDAN – (Mecidiye Şube Başkan Yrd.)
6. Arif MUGELIP – (Mangalia Şube Başkan)
7. Mustafa ASAN –Kubadın Şube Başkan
8. Gavazoglu RIZA –Tekirgöl Şube Sekreteri
9. Osman ZIA –Baneasa Şube Başkan
10. Mologanı ACCAN –Babadag Şube Başkan
11. Sefsı TURAN –Bükreş Şube Başkan Yrd.

Millî Konsey Üyeleri (Consihul Național)

1. Ferhat NURTEN – Bucureşti Şubesi Başkanı
2. İsmail DURAN –Brăila Şubesi Başkanı
3. Cerchez ALI –Călăraşi Şubesi Başkanı
4. Talıp LEMAN –Măcin Şubesi Başkanı
5. Omer MEMNUNE –Isaccea Şubesi Başkanı
6. Memet REDVAN –Hârşova Şubesi Başkanı
7. Alı ŞEFCHET –Eforie Şubesi Başkanı
8. Musa CAIDAR –Cernavodă Şubesi Başkanı
9. Salım GEAVIT –Tuzla Şubesi Başkanı
10. Barı MUSELİM –Cumpăna Şubesi Başkanı
11. Azız AZİZ – Preşedinte Filiala Văleni
12. Şachır CETİN – Făurei Şubesi Başkanı
13. Memiş CHEMAL – Carvăn Şubesi Başkanı
14. MemeT SEBATIN – Fântâna Mare Şubesi Başkanı
15. Husein SELATIN – Medgidia Şubesi Başkanı
16. Abdula GHIULTEN – Galaţi Şubesi Başkanı
17. Hasan NAZMI – Techirghiol Şubesi Başkanı

Komisyon Başkanları
(**Preşedinţi Comislor De Specialitate**)

1. Vildan BORMAMBET– Eğitim Komisyonu (Învăţământ)
2. Islam REMZI – Din Komisyonu (Religie)
3. Gafar SERIN – Kültür Komisyonu (Cultură)
4. Arif AISEL – Kadınlar Komisyonu (Femei)
5. Dragomir NICUŞOR – Maliye Komisyonu (Financiar)
6. Accoıun DURIE – Denetleme Komisyonu (Cenzori)
7. Constantın PĂLĂU – Hukuk Komisyonu (Juridic)
8. Belkız AMET – Gençlik Komisyonu (Tineret)

Şube Başkanları (Preşedinţi De Filiale)

1. **Constanţa (Köstence)**
  - Husein Cadir – 1994-2004
  - Iaşar Enver – 2004- prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
2. **Medgidia (Mecidiye)**
  - Meneveli Şaip – 1991-2000
  - Ismail Cadir – 2001-2003 (decedat)
  - Memet Riza – 2004-2005
  - Husein Selatin – 2005- prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
3. **Castelu (Kastel)**
  - Chiazim Salim – 1990-2003
  - Memet Sebaidin – 2003-2005 (Şube Kapanmıştır)
4. **Valu lui Traian**
  - Enver Memet – 1995-2000
  - Memet Iaşar – 2000-2002
  - Curti Şaip – 2002-2004 (Şube Kapanmıştır)
5. **Năvodari**
  - Iomer Bedri – 1996-2001 (Şube Kapanmıştır)
6. **Cumpăna**
  - İunus Ferudin – 1990-2004
  - Bari Muselim – 2004-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
7. **Techirghiol**
  - İbrahim Faredin
  - İlias Regep – 1990-1994 (decedat)
  - Gavazoglu Riza – 1994-2006
  - Hasan Nazmi – 2006-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

8. **Lazu**
  - Amet Amet – 1994-2001 (decedat) (Şube Kapanmıştır)
9. **Eforie**
  - Ali Şefchet – 1994-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
10. **Tuzla**
  - Salim Ghiulnaz – 1994-1997
  - Salim Geavit – 2004-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
11. **Mangalia**
  - Osman – 1990-1994 (decedat)
  - Islam Memet – 1994-2001
  - Arif Mugelip – 2001-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
12. **Cernavodă**
  - Memet Zia – 1990-1994
  - Selim Ismail – 1994-2004
  - Musa Caidar – 2004-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
13. **Cobadin**
  - Memet Etem – 1990-2003
  - Asan Mustafa – 2003-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
14. **Fântâna Mare**
  - Memet Sebatin – 1990-2002
  - Iusein Mustafa – 2002-2006
  - Memet Sebatin – 2006-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
15. **Adamclisi**
  - Nazmie Halil – 1994-2000 (Şube Kapanmıştır)
16. **Văleni**
  - Memet Aşim – 1990-2001
  - Azis Azis – 2001-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
17. **Lespezi**
  - 1990-1992
  - Fizi Ferat – 1992-prezent(Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
18. **Dobromir**
  - Ali Sali – 1990-2005 (Şube Kapanmıştır)
19. **Băneasa**
  - Idris Gevat – 1990-1992
  - Osman Zia – 1992-2001, 2004-prezent
  - Amet Şefchet – 2001-2004
  - Osman Zia –2004-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)
20. **Făurei**
  - Idal Iusein – 2000-2004

Şachir Cetin – 2004-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

21. Cărpiniş

- Amet Visel – 1990-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

22. Carvăn – Cuiugiuc

- Osman Nuri – 1990-2000

- Chemal Memiş – 2000-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

23. Tulcea

- Şachir Sureia – 1992-1995

- Iusein Ibram – 1995-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

24. Măcin

- Chiazim Bayar – 1992-2004

- Talip Leman – 2004-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

25. Isaccea

- Halil Naim – -1996

- Omer Memnune – 1996-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

26. Babadag

- Mologani Accan – 1992-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

27. Galaţi

- Abdula Ghiulten – 1994-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

28. Brăila

- Abdula Bechir – 1994-2005

- Ismail Duran – 2005-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

29. Călăraşi

- Ali Cerchez – 1994-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

30. Bucureşti

- Mustafa Ali Memet – 1990-1992

- Mictat Gârlan – 1994-2006

- Ferhat Nurten – 2006-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

31. Hârşova

- Miumim Hicmet – 1997-2001

- Memet Reduan – 2003-prezent (Şimdi hâlâ görevi sürdürüyor)

ÖZGEÇMİŞ

Şule Şeyma YILDIZ, 1982 yılında Ankara'da doğdu. İlköğrenimini Mimar Kemal İlkokulunda, orta ve lise öğrenimini Etimesgut Anadolu Lisesinde tamamladı. 2004 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun oldu. Proje Yönetimi Kursu, Proje Yönetim Yazılımları Kapsamında Son Kullanıcı Eğitimi ve Sistem Yöneticisi Eğitimlerine katılarak bu eğitimleri başarıyla tamamladı. Ekip çalışmasına yatkın, analitik düşünebilme kabiliyetine sahip Şule Şeyma YILDIZ, iyi derecede İngilizce bilmekte ve bilgisayar kullanabilmektedir.

